

TÜRKİYE'DE KADININ SİYASAL KATILIM MÜCADELESİ:

AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Burçin BİLİM

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zelkif POLAT

Ağustos, 2014

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE KADININ SİYASAL KATILIM MÜCADELESİ:
AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Hazırlayan
Burçin BİLİM

Danışman
Yard. Doç. Dr. Zelkif POLAT

AFYONKARAHİSAR-2014

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

29/08/2014

Burçin BİLİM

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Zekî POLAT

Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Şuayıp ÖZDEMİR

: Yrd. Doç. Dr. Kerim ÇINAR

İmza

.....
.....
.....

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Burçin BİLİM'in "Türkiye'de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği" başlıklı tezi, 29.08.2014 günü saat 10:00'da Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selçuk AKÇAY
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

TÜRKİYE’DE KADININ SİYASAL KATILIM MÜCADELESİ: AFYONKARAHİSAR ÖRNEĞİ

Burçin BİLİM

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

Ağustos 2014

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zelkif POLAT

Karar alma mekanizması içinde kadınların düşük temsili, söz sahibi olamaması bilinçlenen toplumla birlikte önemli bir sorun olarak ortaya çıkmış ve günümüzde hala varlığını sürdüren bir probleme dönüşmüştür. Bu duruma Batı toplumlarında olduğu gibi ülkemizde de kalıcı çözüm getirebilmek amacıyla farklı kesimlerden kadınlar bir araya gelerek eşitlik için hak aramaya başlamışlardır.

Yapmış olduğum bu çalışmada temel kavramlar, siyasal katılmaya etki eden faktörler (sosyo-ekonomik, psikolojik vd.), dünyada ve Türkiye’de kadınların siyasi alanda yer alma süreci incelenmiştir. Ayrıca 1935 yılında seçme ve seçilme hakkının kazanılmasından sonra meclise milletvekili olarak girme hakkı kazanan kadın vekillerimizin ve bakanlarımızın isimlerine yer verilmiştir. Çalışmada kadınların siyasette yer almasına ilişkin anket düzenlenmiştir. Sorular hem kadınlara hem erkeklere yöneltilerek iki cinsiyet arasında verdikleri cevaplar doğrultusunda karşılaştırma yapılarak ortaya çıkan sonuçlar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, siyasal katılım, mavi çoraplılar, sufrajet, feminizm.

ABSTRACT

THE STRUGGLE OF THE WOMEN IN TAKING PART IN POLITICAL LIFE IN TURKEY:

AFYONKARAHİSAR CASE

Burçin BİLİM

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT of PUBLIC ADMINISTRATION

August 2014

Advisor: Assist. Prof. Zelkif POLAT

The women's low representation and not to have a right to express their ideas in the society which they belong have apperared a great issue since the very early time and it has turned into an important problem which still exists in modern time. To find a permanent solution for this condition many women from different backgrounds have started to claim their rights in our country as in the western nations.

In this study, the basic concepts of this terminology, the factors (socio-economic,psychological, etc.) by which restrain the women from taking an active role in politics, the struggle of the women for participating in politics both in the world and Turkey have been intriqued. Furthermore, the names of the woman members of the parliment who have managed to take part in the parliment since the enfranchisement of woman in 1935 have been enlisted in the study. A short public survey has also been made in the study. Same questions 'Should woman take part in the politics?' has been asked both men and women. Results have been studied by comparing the answers of people with regard to their gender.

Key Words: Politics, political participation, mavi çoraplılar, suffragette, feminism.

ÖNSÖZ

Tez çalışmasında başından sonuna kadar katkıları ile beni yönlendiren, bana her konuda destek olan çok değerli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Zekif POLAT'a,

Yoğun çalışma temposuna rağmen bilgi ve deneyiminden yararlandığım, geniş tecrübesiyle bana yön veren Yrd. Doç. Dr. Kerim ÇINAR'a,

Araştırmanın istatistiksel açıdan sonuçlanmasına katkıda bulunan Prof. Dr. İsmet DOĞAN'a,

Veri toplama çalışmasında yardımlarıyla yanımda olan Mehmet Ali TELLİ'ye,

Sonsuz sabır ve anlayışla bana destek olan çalışmakta olduğum Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Genetik Anabilim Dalı hocalarıma,

Her konuda her zaman yanımda olan sevgili annem Emine BİLİM'e ve aileme, teşekkürlerimi sunarım.

Burçin BİLİM

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETİ VE SİYASETTE YER ALAN GENEL KAVRAMLAR

1.KAVRAMLAR VE TANIMLAR.....	3
1.1.SİYASET	3
1.2.İKTİDAR	5
1.3.GÜÇ.....	7
1.4.OTORİTE	8
1.4.1. Kaynağına Göre Otorite Çeşitleri.....	8
1.4.2. Alanına Göre Otorite Çeşitleri	9
1.4.3. Max Weber Sosyolojisinde Otorite Tipleri.....	10
1.5.DEMOKRASİ.....	10
1.6.EGEMENLİK	13
1.7.EŞİTLİK	16
2.SİYASAL KATILMA.....	17
2.1.SİYASAL KATILMA DÜZEYİ.....	19
2.2.SİYASAL KATILMA BİÇİMLERİ	20
2.3.SİYASAL KATILMAYA ETKİ EDEN FAKTÖRLER.....	23
2.3.1.Sosyo-Ekonomik Etkenler	23

2.3.2.Psikolojik Etkenler	25
2.3.3.Diğer Etkenler	26
3.SEÇİM SİSTEMLERİ.....	27
3.1.ÇOĞUNLUK SEÇİM SİSTEMİ.....	28
3.2.NİSPİ SEÇİM SİSTEMİ.....	28
3.3.KARMA SEÇİM SİSTEMİ.....	29
3.4.MİLLİ BAKİYE SİSTEMİ.....	29
4.DÜNYADA KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ	30
4.1.BİRİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ (Mavi Çoraplılar)	36
4.2.İKİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ (Sufrajat)	37
4.3.ÜÇÜNCÜ DALGA KADIN HAREKETİ (Feminizm).....	38
4.3.1. Liberal Feministler.....	40
4.3.2. Markisist Feministler	41
4.3.3. Radikal Feministler	42
4.3.4. Sosyalist Feministler	42
4.3.5. İslamcı/Müslüman Feministler	43

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ

1.TÜRKİYE'DE KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ	44
1.1.OSMANLI DÖNEMİNDE TÜRK KADINI	44
1.2.MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRK KADINI.....	46
1.3.CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI.....	48
1.3.1.Tek Partili Süreçte Türk Kadını (1923-1946)	48
1.3.2.Çok Partili Süreçte Türk Kadını (1950-1980).....	52
1.3.3.1980 Sonrası Türk Kadını.....	53
2.TÜRKİYE'DE SİYASAL KATILIMI KADINLAR AÇISINDAN ZORLAŞTIRAN ETKENLER.....	58
3.TÜRKİYE'DE SİYASETTE KADIN KATILIMINI GÜÇLENDİRECEK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	60
4.KADIN MİLLETVEKİLLERİ	63
5.SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARININ KURULUŞ AMACI (CHP-MHP- AKP).....	65

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	70
2.KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	70
3.VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ.....	71
4.BULGULAR	71
SONUÇ.....	81
KAYNAKÇA.....	85

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Ülke Parlamentolarında Kadın Milletvekili Oranları (Bölgesel)	36
Tablo 2. Türkiye’de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları.....	51
Tablo 3. Türkiye’de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları.....	53
Tablo 4. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerinin Cinsiyetler Bazında Temsil Oranları.....	55
Tablo 5. Türkiye’de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları.....	57
Tablo 6. Türkiye’de Kadın Bakanların Oranları.....	57
Tablo 7. Cinsiyetiniz?.....	71
Tablo 8. Siyasal Konulara İlgi Duyuyor musunuz?	72
Tablo 9. Siyasal Katılma Düzeyiniz Nedir?	72
Tablo 10. Tercih Ettiğiniz Partiyi Seçmenizdeki En Önemli Faktör nedir?.....	73
Tablo 11. Siyaseti Basın Yayın Organlarından Düzenli Olarak Takip Eder misiniz?	74
Tablo 12. Siyaset Sadece Erkeklere Ait Bir İş midir?.....	74
Tablo 13. Kadınlar Siyasette Aktif Olarak Yer Almalı mı?	75
Tablo 14. Kadınların Siyasete Katılma Düzeyi Ne Olmalıdır?	75
Tablo 15. Bir Partide Kadın Adayların Fazla Olması Tercihinizi Olumsuz Yönde Etkiler mi?	76
Tablo 16. Başkanı Kadın Olan Bir Partiyi Destekler misiniz?	76
Tablo 17. Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan Fikrine Sıcak Bakıyor musunuz?76	
Tablo 18. Sizi Kadın Politikacıların mı Yoksa Erkek Politikacıların mı Konuşmaları Etkiler?	77
Tablo 19. Evlilik ve Çocuk Kadının Siyasetle Uğraşmasını Zorlaştıran Faktörlerden midir?	77

Tablo 20. Kadınların Siyasette Aktif Olması Yeni ve Çözüm Getirici Fikirlerin Ortaya Çıkmasını Sağlar mı?	78
Tablo 21. Sizce Kadınlar Bu Güne Kadar Neden Siyasette Aktif Olarak Yer Almamıştır?	78
Tablo 22. Kadınların Siyasette Aktif Olarak Yer Alması İçin Ne Yapılmalıdır?.....	79

KISALTMALAR DİZİNİ

- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- BM : Birleşmiş Milletler
- CEDAW : Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi
- MBK : Milli Birlik Komitesi
- NUWSS : Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Topluluğu
- TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi
- TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
- TÜSİAD : Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
- Vb : Ve Benzeri
- yy : Yüzyıl

GİRİŞ

Siyaset kavramı insanların yerleşik hayata geçmesi ve toplum halinde yaşamaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkmış bir olgudur. Yani siyaset toplumla ilgili her konunun içinde mevcuttur.

İnsanların siyasal hayatta yer alma düzeylerini etkileyen birçok faktör (gelir, meslek, eğitim, yaş, cinsiyet gibi) vardır. Özellikle cinsiyet faktörünün, kadınların siyasete katılımı açısından ne derece etkili olduğu günümüzde hala tartışılan bir konudur.

Siyasal karar alma mekanizmalarında kadınların düşük temsil edilmesi dünyada olduğu gibi Türkiyede'de büyük ölçüde bir sorun teşkil etmektedir. Kadınlar geçmişte seçme ve seçilme hakkını elde edebilmek için bir araya gelmiş ve ve bu hakkın elde edilmesiyle birlikte siyasette daha fazla yer alabilmek için çalışmalarına başlamışlardır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada da siyasal hayatta kadınların söz sahibi olabilmek için hangi aşamalardan geçmiş olduğunu ve günümüzde kadınların karar alma mekanizmasında nerede yer aldığını araştırmaya çalıştık.

Araştırmanın yapılma amacı siyaset ile ilgili kavramları açıklamak, kadınların siyasal hayatta yer alma aşamasında neler yaşadığını tarihsel süreçte incelemektir. Çalışmanın diğer bir amacı ise, Afyonkarahisar merkez bölgesinde kadınların siyasette yer alıp almamalarına dair sorulara verilen cevapları cinsiyetler açısından karşılaştırmaktır. Erkeklerin kadınların siyasi yaşama katılımı konusundaki düşünceleri ve kadınların siyasal hayatta kendilerini nerede gördükleriyle ilgili araştırma incelenecektir.

Tez üç bölümden oluşmakta olup ilk bölümde kavramlar ve tanımlar incelenmiştir. Siyaset, iktidar, güç, otorite, demokrasi, egemenlik, eşitlik, siyasal katılma ve seçim sistemleri kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir. Ayrıca dünyada kadın siyasal katılım hareketleri (mavi çoraplılar, sufrajeter, feminizm) incelenmiştir.

Tezin ikinci bölümünde Türkiye’de kadın siyasal katılım hareketlerinin tarihçesine değinilmiştir. Siyasal katılımı kadınlar açısından zorlaştıran nedenler ve çözüm önerileri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, kadın ve erkeklerden oluşan katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar karşılaştırılmıştır. Böylece çalışmada anket sonuçlarına göre erkeklerin, kadınların siyasette yer almasına olumlu mu olumsuz mu baktığı ve en önemlisi ise kadınların kendilerini siyasette söz sahibi olarak görüp görmediği incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETİ VE SİYASETTE YER ALAN GENEL KAVRAMLAR

1. KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Günümüzden altı bin yıl kadar önce insanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle birlikte siyaset olgusu oluşmuş ve siyasal kavramlar kullanılmaya başlanmıştır (Şahin, 2011: 9). 20. yüzyılın (yy.) sonlarına doğru siyasal davranış, siyasal katılma konusunda yapılan bilimsel çalışmalarla bu kavramların anlamları, önemi, etkileri, çeşitleri araştırılmıştır (Tekin, 2009: 3).

Araştırmanın birinci bölümünde yapmış olduğumuz çalışmanın daha anlaşılır olabilmesi için siyaset ile ilgili kavramların anlamlarına yer verdik.

1.1. SİYASET

Siyaset sözcüğü Arapça kökenli olup at eğitimi ya da seyislik anlamına gelmektedir. Fransız Akademisi sözlüğünde siyaset, bir devleti yönetme ve diğer devletlerle olan ilişkilerine yön verme sanatına ilişkin bilgiler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Berberoğlu, akt. Eke, 2008: 4). Siyasetçiler bu sözcüğü, toplumu yönetme amacıyla iktidarı ele geçirme ya da iktidardan pay alma ve iktidarı elde tutabilme olarak tanımlamıştır. Toplum için siyaset ise, iktidarın kaynağını ele geçirerek bunu kullanmaları sırasındaki meşruiyet durumları olup, siyaset alanının kimlere ve ne kadar açık olduğu gibi çok kapsamlı ve karmaşık yapılı konuları kapsayan bir olgudur (Altındal, 2009: 352).

Siyasal bilimin kurucusu sayılan, siyaseti pratik açıdan en üstün bilim olarak gören ve insana ilişkin eylemlerin en kapsamlısı şeklinde değerlendiren Aristo, insanı “zoon politikon-politik hayvan” olarak tanımlar (Acar, akt. Şahin, 2011: 9). Aristo devlet örgütünün oluşmasından önce yaşamış toplumlarda siyaset kurumunun olmadığını düşünmektedir. Ancak devlet öncesi toplumlarda insanlar,

kurumsallaşmış biçimde olmasa da, siyasal ilişkiler içindedirler. Aristo, siyaseti salt devlete indirgemekte, siyaseti devleti araştırma çabalarıyla sınırlandırmaktadır (Şahin, 2011: 9). Aristo'nun siyaset tanımı iki farklı özelliğe sahiptir. Birincisi Aristo'nun birlik veya örgütlenme tanımına dayanan özelliktir. İnsanlar kendileri için önemli olan çıkarların gerçekleşmesine ve yaşamın amacı için gerekli olan özel şeylerin teminine olanak sağlar. Aristo'nun tanımındaki ikinci özellik, siyasal kavramının egemenlik veya daha çağdaş bir teknik olarak belirtilecek olunursa bir otorite ilişkisi olmasıdır. Aristo ikinci tanımında her konuda egemen olan, nihai karar verme ve emir verme yetkisine sahip olan siyasal lideri vurgulamaktadır. Aristo'nun yapmış olduğu tanımlamalarının ortak özelliği hükmetme ve iktidar ilişkileri üzerine kurulmuştur. Kısaca siyaset, Aristo'nun ifadesiyle vatandaşların toplumu ilgilendiren işlerle ilgili olarak yaptığı her şeydir. Siyaset, demokratik usullerin geçerli olduğu toplumlarda görülen bir faaliyettir (Bolay, akt. Kahraman, 2011: 15).

Modern siyaset sosyolojisinin kurucusu sayılan Weber'in siyasal topluluk ve siyaset anlayışı belirli bir toprak parçası üzerinde gerektiğinde fiziki zorlamaya başvurarak, yönetsel bir örgüt tarafından verdiği emirleri uygulamaya koyduran egemen gruba dayanmaktadır. Yani siyasetin belirleyici niteliğini fiziki zorlamaya başvurmanın tekelleşmesi olarak görmektedir. K. Marx ve F. Engels'e göre ise siyaset, temeldeki üretici güçlerin niteliğini belirlediği bir üst yapıdır. (Çam, 1998: 22).

Machiavelli ve Hobbes ise siyaseti güç ve paylaşım mücadelesi şeklinde tanımlamıştır. Sadece başarıya odaklanarak ahlaki ve insani kaygılarından sıyrılmış ve mutlakiyet yönetimin en önemli unsuru oluşmuştur. Machiavelli ve Hobbes'a göre araçsal siyaset anlayışı, kendini despotizm, paternalizm ve otoriterizm olarak ortaya koymuştur. Bu siyaset anlayışının önemli öğelerinden biri de elitizm olmuştur (Bağce, akt. Şahin, 2011: 10). Elitizm anlayışına göre, fakir ve yoksul kesim dışlanırken, kadın ve gençler ise çoğu zaman siyasal temsil içinde yok sayılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardır (Şahin, 2011: 10-11).

P. H. Merkl siyaseti, insanın kendi toplumsal düşünceleri doğrultusunda içinde yaşadığı topluma yön verme süreci olarak tanımlamıştır. Crick ve Bendix ise siyaseti, devletle sınırlandırmışlardır. Çünkü onlara göre siyaset, yerleşmiş

örgütlenmiş bir toplumu belirleyen devlet içi bir süreçtir. Greer ve Orleans'a göre siyaset, gücün kullanılması ve gelişmesi olgusuna dayanmaktadır. Buradaki güç devletle sınırlandırılmadan her sosyal grup ve kuruma özgü bir içerik kazanmaktadır. Laswell ise siyaseti, güç, otorite ve etkili sosyal denetim sürecinin belirleyici nitelikleri olarak tanımlamaktadır. M. Duverger siyasetin çıkış noktasındaki sosyal gerçeği, insanların istek ve gereksinimlerini karşılayabilmek için bir araya gelerek çeşitli büyüklüklerde gruplar oluşturmaları olarak ifade etmiştir (Çam, 1998: 23).

Tüm bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere siyaset üzerinde tek bir tanım yapmak oldukça güçtür. Ancak bu ifadelerden siyaseti oluşturan unsurları bulmak mümkündür. Bunlardan bazıları güç, otorite ve iktidardır.

1.2. İKTİDAR

İktidar kavramının kapsamı nedeniyle bu konuda birçok tanım yapılmıştır. Toplumsal alanda etkin bir yere ve davranışlar üzerinde belirleyici güce sahip olan iktidar, insan ve toplum üzerinde, gerek düşünce, gerekse eylem olarak etkide bulunabilmekte ve davranışları belli yönlerde kanalize edebilmektedir. İnsan yaşamının kişisel, bireysel ve toplumsal her alanını kapsayan iktidarın karmaşık yapısı ve çeşitliliği, kavramın tek ve genel bir tanımını zorlaştırmaktadır (Şen, 2002: 6).

İktidar olgusu, insanlar arası sosyal etkileşimin her düzeyinde ve eşitsizlik durumunda ortaya çıkar. Herhangi bir kişinin iktidar sahibi olabilmesi için, toplum içinde varolan mal ve maddi servet (para) ya da bilgi, özel bazı yetenekler gibi soyut araçları elinde bulundurması gerekir (Çapcıoğlu, Şahin ve Erdoğan, 2010: 53).

Crozier ve Friedberg'e göre, iktidar en genel anlamıyla, bazı kişiler ya da kümelerin, başka kişiler ya da kümeler üzerinde etkisini anlatır. Her şeyden önce, en azından iki kişinin arasındaki ilişkinin bir hedefe ya da değiş-tokuş edilecek şeylere yönelik olduğunu belirten iktidar da değiş-tokuşta bir taraf her zaman daha avantajlı olacaktır, çünkü iktidar ilişkisi eşitsizdir. İktidar aynı zamanda eşitsiz güç ilişkilerinin bir düzen içine sokulması, bu ilişkilerin kurallandırılması yani bir düzenleme olgusudur. Bazı kişi ya da kümelerin, diğer kişi ya da kümeler üzerinde meşru bir otoriteye donatılması, onlara cezalandırma ya da ödüllendirme özel

yetkisinin verilmesi ama öte yandan güdülerin hedeflerin başarısı doğrultusunda, bu yetkilere sahip kişilerin kurallarla bağımlı kılınmasıdır (Akal, akt. Timurturkan, 2009: 38).

Weber'e göre iktidar özgül bir içeriği olan belli bir komutanlığa belirli bir grup tarafından uyulması olasılığıdır. Bu komutanlık otoriter bir birlikteliğin içinde yapılanmakta ve iktidar kavramı burada meşruluğu da içermektedir. İktidar aslında meşrulaşmış asgari bir rıza çerçevesi içinde uygulanan güçtür. Güç, iktidarın sadece bir ögesidir (Çam, 1998: 319).

Elias Canneti'ye göre tüm iktidar ilişkileri tanrının iktidarıyla benzerlik gösterir. *“Tanrı'ya inanan herkes sürekli O'nun iktidarı altında olduğuna inanır ve bu iktidarla kendi tarzında uzlaşır”* (Cannetti, akt. Timurturkan, 2009: 38). Bireyler de gücüne inandığı egemenlerin, iktidarların boyunduruğu altında yaşarlar. Bu egemenler, siyasi kişilikler olduğu gibi, kurumlar, tüzel kişilikler de olabilmektedir (Timurturkan, 2009: 38). Fransız düşünür Michel Foucault iktidarı bireyler arası bir ilişki olarak görür. Fakat iktidar kavramını tanımlamanın aslında oldukça zor olduğunu da ifade etmekle beraber, *“iktidarın ne olduğunu hala bilmiyoruz... Aynı zamanda hem görünür hem görülmez, hem açık hem gizli olan hem her yerde var olan bu anlaşılması zor şeyi, muammayı çözemiyoruz”*, der (Foucault, akt. Timurturkan, 2009: 39).

Hobbes'in yaklaşımına göre iktidar, herhangi bir mal gibi sahip olunan ve kullanılan bir şey olarak düşünülür. Nitekim Hobbes, iktidarı 'insanın sahip olduğu ve gelecekte açık bir fayda etmesini sağlayacak bir araç' olarak nitelemiştir (Hobbes, akt. Kumbaracı Uçkan, 2010: 4). Bu araç, sağlamlık ve zekâ gibi doğuştan getirilen yeteneklerden oluşabileceği gibi, servet gibi sonradan da elde edilebilir. Ancak doğuştan gelmesi veya sonradan elde edilmesi, iktidarın arzulanan şeyi elde etmede bir araç olarak algılanışını değiştirmez (Kumbaracı Uçkan, 2010: 4).

Russell'in iktidar tanımında da benzer bir algı vardır: 'Arzulanan etkinin, sonucun yaratılması' (Russell, akt. Kumbaracı Uçkan, 2010: 4). Bu tanımla iktidarın üç biçimi ayırt edilir: Fiziksel veya baskıcı iktidar; en somut ve görünen ifadesini askeri alanda bulur. Psikolojik iktidar; ödüllendirme vaatleri ve cezalandırma tehditlerine dayanan ve özellikle ekonomik alanda var olan bir iktidar biçimidir.

Zihinsel iktidar; ikna ve caydırma ile işleyen ve en temel biçimiyle tüm toplumlarda eğitim alanında söz konusu olan iktidar biçimidir (Kumbaracı Uçkan, 2010: 4).

Tüm bu tanımlamalardan da anlaşılacağı gibi ortak bir iktidar tanımı olmasa da sosyal hayatın çeşitli kademelerinde, her türlü grup ilişkileri içinde iktidar olgusuna rastlarız. Örnek olarak, ailenin babanın çocuklar üzerindeki iktidarı ya da bir haydut çetesinde çete başının iktidarı genel iktidar tanımının kapsamı içine girer (Kapani, 2007: 50).

1.3. GÜÇ

En basit tanımıyla güç, “başkalarını etkileyebilme yeteneği” ya da “bir başkasının davranışını etkileyebilme kapasitesi”dir (Hunt, akt. Bayrak, 2000: 22). Güç, bir bireyin sahip olduğu kapasiteyi bir ilişki içinde kullanmasına veya kullanmaya çalışmasına dayanan bir kavramdır. Güç aktörler arası ilişkileri ifade eder yani gücün öznesi ve nesnesi vardır. Bazı insanlar diğerlerinden daha fazla güce sahiptirler. Kişi başkalarının, kendi belirlediği yönde davranmasını sağlayabiliyorsa bu güç bireyde mevcut demektir. Yani kişi her hangi bir sosyal ilişkiye girmezse, onun güç sahibi olup olmadığını bilemeyiz. Etkileyenin güç kaynaklarını fiilen kullanması gerekmez. Etkilenme durumunda olan kişi veya grupların, etkileyenin güç kaynaklarına sahip olduğunu algılaması yeterlidir. Güç bir ilişkiye ait özelliktir. Bu nedenle ilişkilere bakılmaksızın herhangi bir bireyin veya grubun sahip olduğu bir şeyden güç olarak bahsedemeyiz. Gücün gözlenebilir uygulamaları kadar çatışmanın açıkça ortaya çıkmasını engellediği durumlar da önemlidir. Gücün etkili olabilmesi için illa ki kullanılması gerekmez. Güç kullanmadan yaptırım tehdidinin varlığı taleplerin karşı tarafça karşılanması için gerekli olabilir (Yıldırım, 1998: 52-53).

Güç kavramı genelde var olan ve elle tutulabilen bir kavram olarak alınmasına rağmen, derinlemesine düşünüldüğünde soyut bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Güç kavramı günlük hayatta değişik kudretlerin sınırlarını çizmekte, dolayısıyla olasılıkları hesaplamakta ve yapılan işlerin riskini ölçmekte kullanılmaktadır (Bayraktaroğlu, 2000: 109).

1.4. OTORİTE

Otorite, bir güç ve kontrol aracı olarak emir verme, insanlar adına karar verme hakkını elinde bulundurmaktır (Çetin, 2012: 35). Güven, üstün yargılama, disiplin uygulama yeteneği ve korku uyandırma kapasitesi bir otoritede bulunması gereken niteliklerdir. Otoriter sözcüğü ise baskıcı bir kişiyi ya da sistemi tanımlamak için kullanılır. Özel yaşamda olduğu gibi toplumda da istikrar ve düzen duygusu aranır. Bu isteği ise, otorite sahibi bir rejimin karşılaması beklenir. Örneğin, devasa kiliseler, kabirler, hükümet binaları gibi otorite anıtları yöneten ve itaat eden kuşaklardan sonra da varlığını sürdürecektir egemen iktidar düzenini simgelemektedir (Çapcıoğlu, Şahin ve Erdoğan, 2010: 54).

Otorite kavramı kaynağına göre otorite ve alanına göre otorite olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.4.1. Kaynağına Göre Otorite Çeşitleri

Kaynağına göre otorite çeşitleri mutlak otorite ve göreceli otorite olarak ikiye ayrılır. İslam akaidine göre mutlak otoriteye sahip olan yegâne varlık Allah'tır. Çünkü bu otoriteye sahip olan başkasına ihtiyaç duymaz ve onun otoritesinin kaynağı kendisidir. Onun gücünün ve otoritesinin kaynağı olmadığı gibi sınırı ve sonu da yoktur. Bu otoritenin devri veya kısmen birine verilmesi mümkün değildir (Yusuf, akt. Baktır, 2004: 24). İnsanların otoriteleri ise, göreceli otoritedir. Gücünü ve yetkisini başka bir kaynaktan alan otorite hiçbir şekilde kaynağından bağımsız olamaz. Kaynağının çizdiği sınırlar dışına çıkmadığı gibi zamanla da sınırlanabilir. Sadece belli bir zaman ve belli şeyler için verilebilen otorite aynı zamanda şartlara bağlanarak bireyin tam yetkisine de bırakılmayabilir. Göreceli otorite de alındığı kaynaklara göre iki kısma ayrılmaktadır. İlki mutlak otoriteden alınanlardır. Bunlar insanların bu âlemde kendi iradeleriyle hareket etme yetisiyle yaratılmış olmalarından gelen insan hürriyeti veya iradesi hakkı ile belli şahıslara özel olarak verilen otorite veya yetkililerdir. Bu niteliklere sahip olan daha çok Allah'ın belli zamanlar için insanlara elçi olarak gönderdiği peygamberlerdir. Bu şahısların elçi seçilmelerinde kendilerinin bir katkısı bulunmadığı gibi bu görevi reddetme yetkileri de yoktur. İkincisi ise, göreceli otoriteden alınanlardır. Bunlar, insanların ikincil veya

daha sonraki kişilerden veya kurumlardan çeşitli şekillerde aldıkları yetkililerdir. Bu yetkilerin özelliği sınırlı olmasıdır. Bu otoriteler belli kurallara bağlıdırlar. Bu kuralların dışında hareket etme imkânına sahip olamazlar. En belirgin özelliğinden biri de süreli olmasıdır. Yetkiyi veren mercii istediği zaman bu yetkiyi geri alabilir veya yetkisinin devamını sağlayabilir (Baktır, 2004: 24-25).

1.4.2. Alanına Göre Otorite Çeşitleri

Alanına göre otorite çeşitleri bireysel otorite, ilmi otorite, siyasi otorite ve dini otorite olarak dörde ayrılır. Bireysel otorite adından da anlaşılacağı üzere kişinin kendisiyle ilgili kararları verme yetkisidir. Bu tür ehliyete sahip olacak kişide ilk olarak bireyin akıllı olması ve karar verme gücüne sahip olma şartı aranır. İkinci olarak belli bir yaşta yani baliğ olması gerekir. Bu şartları bulunduran kişi kendisiyle ilgili konularda tam yetkilidir. Bu otorite herhangi bir kişi veya kurum tarafından elinden alınamaz. Ancak sağlığını yitirmesi bunun istisnası olabilir. İلمي otoritenin elde edilmesi eğitim ve öğretimle olmaktadır. Bunun da gelişi güzel olmaması için siyasi otorite tarafından desteklenen yetkili bilim adamlarından oluşan bir kurul veya usuller tarafından yetki belgeleriyle tescili sağlanmaktadır. Bu da hocaların öğrenci ve benzeri (vb.) isimlerle anılan bireyi yetiştirmek ve onun bu bilgileri aldığını tescil etmesiyle gerçekleşir. Ancak otoritenin kaynağı hocalar gibi gözükse de asıl kaynağı bireyin edindiği bilgidir (Hallaf, akt. Baktır, 2004: 25-26). Toplumlar adına bazı kararlar alıp uygulayarak onları yönetmek yetkisine de siyasi otorite denir. Eskiden babadan oğluna miras şeklinde veya kabiledaki ileri gelenlerin seçimi gibi yollarla elde edilen siyasi otorite günümüzde ise halkın akıl baliğ olanlarının katılımıyla yapılan seçimle elde edilmektedir (Maverdi, akt. Baktır, 2004: 26). Dini Otorite dini tebliğ etme ve açıklama yetkisine sahip olma konumudur. Dini otoritenin kaynağı Allah olmasına rağmen, Allah bu otoritesini hep aracılarla temin etmiştir. Bu aracılar birinci olarak peygamberler tarafından tebliğ edilen dinin anlatımını veya açıklanmasını ya da öğretilmesini üstlenen ilim adamları, ikinci olarak ise Allah'ın dinin insanlara tebliğ edilmesinde görevlendirilen peygamberlerdir. Peygamberler Allah'ın emirlerini yeryüzünde insanlara ulaştırırlar ve onlara dini anlatırlar (Baktır, 2004: 25).

1.4.3. Max Weber Sosyolojisinde Otorite Tipleri

Max Weber sosyolojisinde otorite tipleri geleneksel otorite, yasal-ussal otorite ve karizmatik otorite olmak üzere üçe ayrılır.

Geleneksel otorite belli bir süreç içinde legal hale gelmiş otorite türüdür. Geleneksel otorite sahibi bireyler güçlerini, geleneklere dayalı olarak işgal ettikleri statülerinden alırlar. Bireyler emirlere, geleneksel sadakat duygusu nedeniyle itaat ederler. Örneğin geleneksel bir siyasi yapı içindeki kral ve kraliçenin otoritesi bu türden bir otoritedir (Arslan, 2003: 122).

Yasal-ussal otorite ise, yasalara dayanır. Bu otorite tipinde yasalarca konulmuş görevlerin yerine getirilmesinde itaat esastır. Burada iktidarın meşruiyeti, yasaların geçerliliğine ve rasyonel yasalara dayanan işlevsel yetkiye inanmaya bağlıdır. Örneğin çağdaş devlet memurlarının ve siyasal güç sahiplerinin oluşturduğu otorite yasal-ussal otoritedir (Weber, akt. Çapcıoğlu, Şahin ve Erdoğan, 2010: 56).

Karizmatik otorite, sıra dışı (olağanüstü) kişilik ya da liderlik özellikleri ile yakından ilişkili olan otorite tipidir. Weberci terminolojide karizma, kendisine olağanüstü yetenekler atfedilen ve bu yönüyle de öteki sıradan insanlardan farklı olarak algılanan ve toplumu bunalımdan kurtaracağına inanılan bireyleri tanımlamak için kullanılan bir kavramdır. Askeri ve siyasi liderler ve kahramanlar ile kendilerine ilahi misyonlar yüklenen peygamberlerin otoriteleri bu otorite tanımı içinde ele alınabilir (Arslan, 2003: 123).

1.5. DEMOKRASİ

Birçok kötü yönetim biçimine tanıklık etmiş olan insanlar tekrardan aynı yönetim biçimine maruz kalmamanın yollarını ararken aynı zamanda mutlu yaşamalarını sağlayacak yönetim biçimlerini de aramışlardır. Bu arayışlar sonucunda devletin kim, kimler tarafından ve nasıl yönetilmesi gerektiği konusunda bazı sorular ortaya çıkmıştır. Tüm bu sorulara verilen cevaplardan biri de bundan yaklaşık olarak 2500 yıl önce hayata geçen ve halen de çeşitli değişiklikler geçirerek uygulanan bir yönetim biçimi olan demokrasidir (Eren, 2012: 134).

İlk kez MÖ 5. yy.'da Yunanlı Tarihçi Herodot tarafından kullanılan demokrasi kavramı eski Yunanca'da halk anlamına gelen "demos" ile "yönetmek", "hükmetmek" anlamına gelen "kratein" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen "halkın yönetimi" anlamına gelmektedir. Tarihi gelişim içinde kökü MÖ 5. yy. Atina Polis (şehir) devletine kadar dayanan demokrasi düşüncesi, Orta Çağda etkisini yitirdikten sonra Yeni Çağda tekrardan yaygın hale gelmiştir (Küçük, 2013: 121).

Demokrasi kelimesi tartışmalı bir kavramdır ve ortak bir demokrasi tanımından söz etmek mümkün değildir. Birbiriyle çelişen birtakım tanımlar vardır. Yani tartışmasız tek bir demokrasi tanımından bahsetmek söz konusu değildir. Bundan dolayı da, tek bir demokratik yönetim modeli söz konusu değildir, aksine rekabet halinde birtakım uyarlamalar söz konusudur (Heywood, 2010: 56-57).

Ahmet Taner Kışlalı, demokrasiyi azınlıkta olanların haklarına saygı gösterildiği ve onlara bir gün çoğunluğa dönüşebilme yollarının açık tutulduğu özgürlükçü bir çoğunluk yönetimi olarak tanımlamıştır (Kışlalı, akt. Deniz, 2009: 8).

Abraham Lincoln'ün meşhur tanımına göre demokrasi "halkın, halk tarafından ve yine halk için yönetimi"dir (Sartori, akt. Yavuz, 2009: 285). Lincoln'ün tanımından da anlaşılacağı üzere demokrasinin gerçekleşmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan ilki devlet yönetimi ile ilgili kararların verilmesinde halkın ister doğrudan ister temsili olarak belirleyici olması yani yönetimde söz sahibi olması gereken bir sistem akla gelmektedir. İkinci olarak, "halk için yönetim" ifadesinden, devlet anlayışının insan haklarını temel alan bir düşünceye hâkim olması gerekir. Böylece devletin örgütlenmesinden, yasaların yapılmasına kadar insan haklarını temel alan bir anlayış hâkim olacaktır. Bunun sonucunda da ulusal politikaların belirlenmesinde insan hakları eksenli hareket edilmesi zorunlu olacaktır. Devletin varlık sebebinin de, vatandaşların temel haklarına sahip çıkması, eşitçe korunması bilincine sahip olması gerekir (Kuçuradi, akt. Yavuz, 2009: 285).

Esat Çam'a göre demokrasi düşüncesi, genel olarak aşağıdaki öğelerden oluşur:

- Kişi, toplum ilişkilerinin belirlenmesi sürecine halkın tümüyle katılması;

- Azınlık haklarına saygılı bir çoğunluk yönetiminin sağlanması;
- Kişiyi ait hak ve özgürlüklerin korunması;
- Toplumun tüm üyelerine fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır (Çam, 1998: 388).

Tanımlamalardan anlaşılacağı üzere demokrasiyi oluşturan bazı temel değerler vardır. Bunlar halk egemenliği, insan hakları, hukukun üstünlüğü, muhalefet, denetim, açık toplum, özgürlük, eşitlik, barış ve çoğulculuktur.

Halk egemenliği demokrasinin en önemli değerlerinden biridir. Daha önce tanımlamada da yer verdiğimiz gibi demokrasi sözcüğünün etimolojik kaynağı Yunanca'da halkı ifade eden demos ile yönetimi ifade eden kratos kavramlarına dayanır. Demokrasilerde halk, yönetimi hem belirleme hakkına, hem de yönetime aktif olarak katılma şansına sahiptir. Demokrasilerde yönetim halk iradesinin tecellisi olarak ifadesini bulan milli iradeye dayanır. Milli irade, bir toplumdaki tüm bireylerin, grupların, toplulukların, partilerin, kısaca herkesin iradesinin toplamından meydana gelir. Demokrasinin en vazgeçilmez temel değerlerinden biride insan haklarıdır. On dokuzuncu yy. demokrasilerinde milli irade adını çoğunluğu elinde bulunduran güç her tür yasayı yapma ve çoğunluk tarafından onaylanırsa doğru olarak kabul gören bu yasayı veya her tür politikayı yürürlüğe sokma hakkına sahiptir. Ancak bugünkü demokrasilerde milli iradenin temsilcisi olan meclis insan haklarına aykırı bir yasa çıkarırsa bu yasanın meşruiyeti tartışılır. Yani bugünkü demokrasilerde insan hakları, milli iradeyi sınırlandıran bir mekanizmadır. Hukukun üstünlüğü ilkesi demokrasinin olmazsa olmazlarından. Çünkü hukuk herkes için eşit ve bağlayıcı bir karaktere sahiptir. Hukukun amacı insan haklarını ve adalet duygusunu sağlamaktır. Hukukun üstünlüğünün bulunduğu demokrasilerde yöneticilerin keyfi davranışlarına yer yoktur. Demokratik toplumlarda muhalefet yer almaktadır. Demokrasilerde şiddete başvurulmadığı sürece alternatif düşünceler, görüşler, değerler, yaşam biçimleri ve inançlar kendilerini ifade edebilirler. Muhalefet olan taraf bir yandan iktidarı denetlerken, onun üzerinde baskı oluşturup diğer taraftan da iktidara hazırlık yapabilir. Halkın onayını alması durumunda da bir daha ki döneme iktidara gelirler. Demokraside hukukun üstünlüğü ilkesinden dolayı keyfiyete yer yoktur. Bu nedenle denetim mekanizması en fazla demokratik rejimlerde görülür. Bir işlevi yasama olan meclislerin diğer bir işlevi de denetimdir.

Yine demokrasilerde muhalefet de denetim mekanizması oluşturur. Bir yandan hükümete alternatif programlar oluştururken, diğer yandan hükümetler üzerinde denetim işlevi görür. Demokratik rejimlerde en önemli ilkelerden biri güçler ayrımıdır. Yasama, yürütme ve yargı birbirinden bağımsız işleyerek birbirlerini denetlerler. Bunun temelinde devlet gücünün tek bir elde toplanmasını, dolayısıyla yöneticilerin sahip oldukları otoriteden dolayı sınırsız güce kavuşmalarını önlemek yer alıyor. Demokrasinin değerlerinden biri de açık toplum denen toplumsal bir yapıya dayanmaktadır. Bu yapı ile alt sınıfta dünyaya gelen birine sınıfsal konumunu değiştirme imkânı verilebilir. Çünkü açık toplumlar fırsat, imkân ve girişime açıktır. Farabi'de insanların en çok yaşamak istedikleri toplumun demokratik toplumlar olduğunu dile getirmiştir. Bunun nedeni bu toplumlarda kurallar dâhilinde toplumsal düzeyde her şeyin serbest olması ve insanlara yeni fırsatlar tanınmasıdır. Demokrasinin sağladığı değerlerden biri de özgürlüktür. Demokraside, özgürlük müdahalesizliği ifade eder. Herkes kendi kendisinin efendisidir; tercihlerinin belirleyicisidir. Eşitlik ise, demokrasinin olmazsa olmaz değerlerinden biridir. Demokratik rejimlerde yönetenlerle yönetilenler aynı hukuksal normlara bağlıdır, kanun önünde eşittirler ve aynı muameleye tabi tutulurlar. Ayrıca herkes aynı haklara, imkânlara ve fırsatlara sahiptir. Demokrasinin sahip olduğu mekanizmalardan biri de barışçı süreçlerdir. Demokraside sorunlar müzakere ve tartışma yoluyla çözülür. Demokratik yönetime sahip olan toplumlar çoğulculuk arz eden toplumlardır. Çoğulculuğun temeli, kişisel tercihi ifade eden özel yarar alanı herkesin ortak tercihi ifade eden kamusal yarardan daha önemli ve önceliklidir. Demokrasilerde herkes birbirinin düşüncesini benimsemek zorunda değil ancak saygı göstermek zorundadır. Örgütlenmeler şiddete başvurmadıkça serbesttir. Ayrıca demokrasi azınlık hak ve özgürlüklerinin teminat altına alındığı tek rejimdir (Çetin, 2012: 239-245).

1.6. EGEMENLİK

Egemenlik, ortaçağın sonlarında başlayıp 19. yy.'a kadar uzanan Kilise, Aristokrasi, Krallık ve Burjuvazi gibi iktidar odakları arasındaki güç ve üstünlük mücadelesini açıklamak için kullanılan bir kavramdır. Ortada modern anlamda bir

siyasi iktidar (devlet) yokken kilise ve aristokrasinin kendi üstünlüğünü diğerlerine kabul ettirmek, ülke üzerinde etkinlik ve yaptırım gücünü kullanabilmek için kullandığı bir imtiyazdı. Bu imtiyazı uzun çatışmalar sonucunda krallar kazanmıştır. Egemenlik kavramını, “güçler arasında en üstünü” olarak ilk kez teorisinin merkezine oturtan Machiavelli iken, kavramı siyaset bilimi literatürüne sokan Bodin’dir. Kavramı “en üstün iktidar” olarak tanımlayan ve modern devletin de onun tek temsilcisi olarak tarih sahnesinde yer alması gerektiğini savunan düşünür ise Hobbes’tur (Çetin, 2012: 36).

Egemenlik, hukuki olarak egemen olma hali, bir devletin başka bir devleti boyunduruğu altında bulundurmaması, aksine devletlerin kendi kendini yönetmesi, hâkimiyet ve buyruğunu yürütme hakkına sahip olması demektir (Okyanus ve Krasner, akt. Çapcıoğlu, Şahin ve Erdoğan, 2010: 54).

Machiavelli ile yeni bir insan, yeni bir toplum anlayışına dayanan yeni bir egemenlik ve meşruiyet geleneği kurulmuştur. Machiavelli’ye göre halk, başında biri olmadığı zaman çaresizdir, karasızdır, iyi ve kötüyü anlayamaz. Egemen, halkın tek yol göstericisi, iktidarın birlik ve bütünlüğünün tek teminatıdır. Egemen, halkını bazen okşayarak bazen teperek yöneten ancak her zaman ülkesinin birlik ve beraberliği için çalışan kişidir (Machiavelli, akt. Çetin, 2002: 2-3). Ona göre birey ve toplum siyasi iktidarın aracıdır ve egemeni sınırlandıracak hiçbir gücü kabul etmemektedir. Egemen amaç-araç ilişkisinde zor, baskı ve gücü önceleyen, itaat olgusunu pasif bir boyun eğmeye dönüştüren devlet anlayışıdır (Çetin, 2002: 3).

Üç yy.’ı aşkın bir süre önce ortaya çıkan egemenlik kavramını ilk defa olarak tanımlamasını yapan ve onu sistemleştirerek belirli bir teori haline getiren ünlü Fransız hukukçusu Jean Bodin, 16. yy.’ın sonlarına doğru yayımladığı “Devletin Altı Kitabı” (Les Six Livres de la Republique) isimli eserinde egemenliği ülkede yaşayan bütün insanlar, “bütün vatandaşlar ve tebaa üzerinde kanunla kısıtlanmayan en üstün iktidar” olarak tanımlıyordu. Yani Bodin’e göre sınırsız ve mutlak bir iktidara dayanan egemenlik tektir, bölünemez ve devredilemezdir (Kapani, 2007: 58-60). Egemenlik kavramı ailedeki baba otoritesi ile özdeşleştirilmiştir. Doğal, tartışılmaz ve sınırsızdır. Egemenin egemen güçten yoksun bırakılması düşünülemez.

Egemenliğin sahibi prens veya halk ise tanrı dışında hiç kimseye hesap vermek durumunda değildir (Bodin, akt. Çetin, 2002: 3-4).

Egemenlik kavramı Bodin'in bıraktığı yerden devralan Thomas Hobbes'a göre ise, bireylerin barış ve güvenlik içinde yaşayabilmeleri için yasama, yürütme, yargılama, savaşa karar verme gibi yetkileri kendileri dışındaki bir yapıya, yapacakları bir sözleşmeyle haklarını devretmeleridir. Hobbes'a göre egemen iktidar, mutlak, bölünemez ve devredilemez nitelikleri haizdir. Düşünürü göre Leviathan olarak adlandırdığı ve sözleşmeyle egemenlik yetkisini elinde bulduran siyasi iktidar bu yetkiyle birlikte cezalandırılmayacağı gibi doğal ve ilahi hukukla da sınırlandırılmayacaktır (Merriam, akt. Yücel, 2006: 166-167).

Dış egemenlik ve iç egemenlik diye ikiye ayrılan egemenlik kavramında dış egemenlikten kasıt devletin dışarıda başka hiçbir devlete bağlı olmamasıdır. İç egemenlik ise, iki şekilde tanımlanabilir. İlk tanımlamada egemenlik iktidarın kendisi değil, onun bir takım karakteristik niteliklerini ifade eder. Yani devlet iktidarının en üstün olma, sınırsız ve mutlak olma, bölünemez ve devredilemez olma gibi niteliklerini belirtir. İkinci tanımlamada ise, devlet iktidarının doğrudan kendisini ve içeriğini ifade eder. Buna göre egemenlik devletin "kanun yapmak, savaş ve barış ilan etmek, para basmak, vergi toplamak vs." gibi iktidatlarını kapsamaktadır ki bu tanımlamada da iktidarın belirli nitelikleri değil, somut içeriği yer almaktadır (Kapani, 2007: 61-62).

Egemenlik hakkının kime ait olduğunu tayin hususunda üç doktrin ile karşılaşırız.

- *Patrimonyal devlet doktrini:* Egemenlik hakkının sahibi, kudreti fiilen elinde bulduran şahıs veya heyettir. Bu telakki mutlakıyetçiliğe götüren bir düşüştür.

- *Büyük ihtilallerden gelen millet egemenliği doktrini:* Burada egemenlik hakkının sahibi millettir. Millet bu hakkı bizzat kullanmaz onun adına kullanacak kimselere devreder.

- *Alman doktrini:* Egemenlik hakkının sahibi bizzat devlettir. İdare edenler devletin organlarıdır. Kullandıkları kendi zati kudretleri değil, devlete ait olan kudrettir (Esen, akt. Çapcıoğlu, Şahin ve Erdoğan, 2010: 54-55).

1.7. EŞİTLİK

18. yy.'dan sonra insan hakları belgeleriyle birlikte eşitlik ilkesi de ortaya çıkmıştır. Doğal hukuk bütün insanların insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasını hedefler. Eşitlik insanın insan olmasından kaynaklanan vazgeçilemez ve devredilemez haklardan biridir (Deniz, 2009: 17).

Eşitlik kavramı farklı alanlarda, farklı tanımlamalar ile karşımıza çıkmaktadır. Ahlaksal anlamda, insanın sadece insan olma sıfatı ile eşit haklara sahip olması anlamına gelirken siyasal anlamda, yöneticilerin eşit oy ilkesine göre seçimidir. Hukuk alanındaki eşitlik ise; kanunlar önündeki eşitlik ile ifade edilmektedir (Ayhan, 2005: 45).

Dört farklı eşitlikten bahsetmek mümkündür.

- *Varlıksal eşitlik ya da kişiler arasındaki özel eşitlik:* Örnek olarak, tanrı karşısında herkesin eşit olduğu savıdır. Ya da doğal hukukun temelini oluşturan, insan olarak doğmaktan gelen ve bu yüzden herkesin eşit haklara sahip olduğu gerçeğidir (Ayhan, 2005: 46). Varlıksal eşitlik din, dil, ırk ve cinsiyet gibi ayrımlar gözetmeksizin tüm insanların eşit haklara sahip olduğunu öngörür.

- *Fırsat eşitliği:* 20. yy.'da ortaya çıkan fırsat eşitliğinin temelinde insanların eşit fırsatlara sahip olması yer almaktadır. İnsanlar kullansın ya da kullanmasın herkese eşit fırsatlar yaratmak gerekir (Salman, 2010: 17). Fransız ve Amerikan devrimlerinin temelini oluşturan fırsat eşitliğine örnek olarak, bir toplumda herkesin eşit eğitim hakkına sahip olması ya da bir işverenin; yaş, cinsiyet, ırk gibi özellikleri değil de bireysel meziyetleri göz önüne alması fırsat eşitliği yaratmaktadır (Ayhan, 2005: 47). Fırsat eşitliği de kendi içinde ikiye ayrılır. Prosedürel ve maddi temelde alınabilecek fırsatlar. Prosedürel eşitlikte kişilerin fırsatlarının eşitlenmesine önem verilir. Bunu yaparken de aynı usullerin uygulanıp uygulanmadığına bakılır. Örnek olarak herkesin eşit bir şekilde sınava girme hakkını verebiliriz. Sınavın kendisi bir ayrımcılık içermiyorsa, engelli bir aday, tekerlekli sandalyesiyle, ya da başörtüsü kullanan kişi sınava girebiliyorsa yani herkes eşit olarak sınava girme hakkına sahipse prosedürel anlamda fırsatlar eşitlenmiştir. Bunun sonuçları da eşit olacaktır.

Maddi anlamda fırsat eşitliğini de sınav örneği üstünden açıklamak gerekirse, sınav herkese açık ama bir engelli sınavın yapıldığı yere çıkamıyorsa, usulü eşitlik ihlal edilmiş olur. Bu durumda engellilerin sınavda başarılı olmasını sağlayacak önlemlerin alınması gerekir. Böylece maddi fırsat eşitliği sağlanmış olur. Bazı durumlarda da maddi fırsatların eşitlenebilmesi için pozitif önlemler alınması gerekir. Mesela belli bir kesime eğitim olanaklarının açılması ya da kota konulması gibi (Salman, 2010: 17-18).

- *Şartlarda eşitlik:* Bireylere fırsat eşitliği verirken, başlangıç noktalarının da eşitlenmesidir. Toplumda var olan katmanlaşma da göz önüne alındığında, yaratılması en güç olan eşitlik türü olduğu açıkça görülmektedir (Ayhan, 2005: 47).

- *Sonuçlarda eşitlik:* Pozitif ayrımcılık olarak da bilinmekte olan bu eşitlik türü; çocuklar, azınlıklar gibi avantajsız gruplara bazı imtiyazlar vererek fırsat eşitliğini sağlamaktadır (Ayhan, 2005: 47). Herkesin eşit olmasını öngören bir eşitlik türüdür. Sonuçlarda eşitlik “toplumun içindeki farklılaşmalar yok edilmelidir” görüşüne kadar uzanır. Bu farklılaşmaları da yok edebilmek içinde bazı durumlarda topluma müdahale edilmesi gerekmektedir. Ancak tüm bunların yanında sonuçların eşitliği de sorgulanabilir. Mesela, kadınların daha az çalışıp fazla ücret alması, eşitlik adına benimsenebilir. Ayrıca tamamen ütöpik olmayan bu eşitlik sonunda meydana gelen şeyin, eşitlik değil “eşitsizlik” olması da muhtemeldir (Salman, 2010: 17).

2. SİYASAL KATILMA

Toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel değişmeler sonucu giderek demokratikleşmesi kitlelerin siyasal yaşama katılarak söz sahibi olmaları gerekliliğini doğurmuştur. Bunun sonucunda da yönetenlerin güçlerini ve etkinliklerini yönetilenlerin rızalarından almaları gerektiği inancı yaygınlaşmıştır (Tanili, akt. Kahraman, 2002: 47).

Özbudun, siyasal katılmayı vatandaşların merkezi veya yöresel devlet organlarını veya personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince veya başkalarınınca tasarlanmış hukuki veya hukuk dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişme çabaları olarak açıklamıştır (Özbudun, akt. Tekin, 2009: 5). Bireylerin

siyasal katılmalarında belli bir amaç bulunmaktadır. Kişileri bu amaçları gerçekleştirmeye iten dört çeşit güdü vardır. Bunlar kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve vatandaşlık duygusudur (Özbudun, akt. Topbaş, 2010: 94). Özbudun, siyasal katılmayı açıklarken sadece devlet içerisindeki eylemleri içine alacak şekilde ele almıştır. Bundan kasıt sadece devlet hayatına katılma ile, salt ulusal düzeyde siyasete katılma değil, yöresel siyasete katılmayı da kastetmektedir. Ayrıca hukuk dışı katılma eylemlerini (isyanlar, kanunlara aykırı gösteriler, siyasal amaçlarla zor kullanılması) ve başarısız etkileme girişimlerini de siyasal eylemler içine dâhil etmektedir. Özbudun, siyasal tutumların eyleme dönüştürülmedikçe siyasal katılma olarak nitelendirilemeyeceğini belirtir (Kızıldere, 2002: 13).

Aristo'nun "insan siyasal bir yaratıktır" sözü, insanların siyasal topluluklar içinde yaşamaları bakımından doğrudur denilebilir (Kapani, 2007: 144).

Farklı kesimlere temsil imkânı sağlayan siyasal katılma bu kesimlerin farklılıkların korunmasını sağlayarak toplumda belirli bir dengenin, uzlaşmanın, barışın ve istikrarın oluşumunu kolaylaştırır. Katılmanın gerçekten bir siyasal katılma olarak adlandırılabilmesi için başkalarının zoruyla davranışların belirlenmeden onun siyasal topluluk üyesi tarafından tasarlanarak gerçekleştirilmiş bir eylem olması gerekir (Kalaycıoğlu, akt. Çağlar, 2011: 57).

Siyasal katılma kavramı üzerine yapılan tanımlamalardan yola çıkarak, siyasal katılmanın üç önemli özelliği ön plana çıkmaktadır:

1. Tutumlar ya da eğilimler her zaman eylemi ifade etmemesine rağmen, siyasal katılım eylemleri değil tutumları da içermelidir (Huntington ve Nelson, akt. Topbaş, 2010: 94).

2. Katılımcıların siyasi eylemleri belirli zamanları kapsar yani geçici süreleri içerir.

3. Siyasal katılım herhangi bir özel şirketin yönetimini etkilemek için yapılamaz. Örneğin grev ne şekilde yapılırsa yapılsın siyasal katılım sayılmaz. Çünkü siyasal katılım demokratik yapılanma ile toplumsal sorunların çözülmesinde bir uzlaşma oluşturması bakımından önemlidir. Bu siyasal katılımın sadece hükümet kararlarını etkilemek için kullanıldığının bir göstergesidir (Akarlı ve Ben-Dor, akt. Topbaş, 2010: 94).

2.1. SİYASAL KATILMA DÜZEYİ

Esat Çam, siyasal katılma düzeylerini şu şekilde sınıflandırmaktadır.

- Siyasete katılmamak, ilgi duymamak, örneğin oy vermemek,
- Yalnız seçimlere katılmak,
- Seçimler dışında da siyasete ilgi duymak. Olayları sadece izlemek, siyasi konuşmaları dinlemek ve yönetmek gibi seçimler dışında da siyasete ilgi duymayı içerir (Çam, akt. Kızıldere, 2002: 16).

Verba ve Nie siyasal katılmayı altı düzeyde sınıflandırmışlardır (Verba ve Nie, akt. Kızıldere, 2002: 17).

1. *Siyasal sürece hiç katılmayanlar*: Bu kişiler siyasetle hiç ilgilenmezler, hatta seçimlerde oylarını dahi kullanmazlar.

2. *Sadece oy kullananlar*: Sadece oy vererek siyasete katılma davranışı sergilerler.

3. *Kişisel Sınırlı katılımcılar*: Oy kullanmanın yanı sıra bazı kişisel sorunlarını çözmek için devlet memurlarıyla ilişki içinde bulunurlar.

4. *Topluluk düzeyinde katılımcılar*: Toplumsal sorunların çözümü için örgütsel düzeyde siyasal süreci etkilemeye çalışırlar.

5. *Kampanyacılar*: Seçim kampanyalarında aktif olarak yer alırlar.

6. *Siyasal partilerde aktif olarak görev alanlar*: Siyasal parti faaliyetlerinde aktif olarak görev alırlar.

Tüm bu siyasal katılma düzeylerine baktığımızda kadınların genellikle oy kullanma ve seçme gibi pasif siyasal katılmada yer aldığını görürüz.

2.2. SİYASAL KATILMA BİÇİMLERİ

Siyasal katılma denilince, ilk akla gelen çoğunlukla seçimlere katılmaktır. Ancak bu siyasal katılımın sadece bir boyutudur. L. Milbrath, siyasal katılma türlerini incelemiş ve zorluk derecesine göre 3'e ayırmıştır. İlk basamakta siyasal uyarılara açık olmak, oy kullanmak, tartışmalara girmek, başkalarını belirli bir yönde kullanmaya ikna etmek gibi gözlemci eylemler oluşturmaktadır. İkinci basamakta ise, siyasal bir mitinge katılmak, siyasal liderle ilişki kurmak ve buna benzer aracı eylemler yer almaktadır. Bir seçim kampanyasında çalışmak, faal parti üyeliği yapmak, siyasal fonlar toplamaya çalışmak, siyasal bir mevki için aday olmak, siyasal bir mevki sahibi olmak ise üçüncü basamakta yer almaktadır. Gladyatör eylemler olarak adlandırılan siyasi mücadeleye yönelik bu eylemler diğer basamakta yer alan eylemlere nazaran zorluk derecesi fazla olan eylemlerdir (Nohutçu, akt. Şahin: 2011, 12-13).

Bireylerin siyasete katılım biçimlerini yedi gruba ayırabiliriz (Öztekin, akt. Tekin, 2009: 8-9).

1. *Politikacılarla ilişki kurma*: Bireylerin siyasi partilerin lider kadrosu, il ve ilçe yöneticileri ve yerel yöneticilerle yani siyasal sistemde görevli kişilerle menfaat için doğrudan ve dolaylı ilişkileri bir siyasal katılımdır.

2. *Seçimlerde oy kullanma ve siyasi partiler için çalışma*: Birey dünya görüşünü savunduğu ve oy verdiği siyasi partinin seçimi kazanması ve oy alması için propaganda yapma yayın ve basın yoluyla reklamını yapma ya da afiş, pankart asma gibi faaliyetlerde bulunarak partinin seçim kampanyalarında çalışabilir. Bu katılma biçimi bireylerin siyasete katılmalarında en genel katılma şeklidir.

3. *Siyasal literatürü izleme*: İnsanların kendi çevreleri, ülkesi ve dünyadaki toplumsal sorunlarla ilgilenmesi de bir siyasal katılımdır.

4. *Siyasal tartışmalara katılma*: Belirli düzeyde siyasal ve toplumsal bilgi birikimi olan birey ailesi içinde, bulunduğu çevrede ve üyesi oldukları mesleki örgütlerde ülke ve dünyadaki güncel siyasal, ekonomik ve toplumsal olayları tartışarak siyasal katılımı gerçekleştirir.

5. *Siyasal örgütlere üye olma*: Siyasal katılımın en etkili yollarından biri siyasi parti, dernek ve sendika gibi örgütlere üye olmaktır. Böylece birey örgütün verdiği görevleri yaparak siyasal ve toplumsal olaylarda aktif bir biçimde yer alır ve siyasal katılımın en ileri şekli olan olayların içinde yer alarak gerçekleştirilen siyasal katılımı sağlar.

6. *Siyasal eylemlere katılma*: Tek veya toplu olarak miting, gösteri, grev gibi siyasal eyleme katılan bir birey örgütlerin desteği ve toplu katılım ile kamuoyu oluşturarak siyasal sisteme baskı yapıp sorunları daha kolay, daha etkili olarak çözümlerken siyasal katılmayı da daha aktif bir biçimde gerçekleştirmiş olur.

7. *Bağışta bulunma*: Günümüzde siyasi partilerin sesini duyurmak ve propagandasını yapabilmek için maddi desteğe ihtiyaçları vardır. Siyasi partiler için oldukça önemli olan bu katılımı genellikle varlıklı kişiler sağlar.

R. Dahl ise siyasete katılanları dörde ayırmaktadır. Meraklılar, alakadar olanlar, bilgililer ve faal olanlardır (Dahl, akt. Tatar, 1997: 72).

Yüksel Gülmen de, siyasi katılım faaliyetlerini siyasi örgütlerde çalışma, siyasi örgütlere üye olma, siyasi örgütleri destekleme, siyasi görüş sahibi olma ve oy verme olarak en yoğun dan başlayarak sınıflandırmıştır (Gülmen, akt. Tatar, 1997: 73).

Milbraith, “Political Participation” adlı eserinde, siyasal katılma biçimlerini sekiz gruba ayırmaktadır (Çam, 1998: 172-173).

1. *Aktif ve Pasif Katılma*: Siyasal katılım da her birey aynı derecede aktif olmayabilir. Bazı kişiler diğerlerine göre daha çok ve yoğun olarak yer alırken bazıları da daha pasif yer alır.

2. *Açık-Gizli Katılma*: Açık katılım da, bireylerin siyasal eylemleri kamuoyu önünde gerçekleştirilirken, gizli katılmada, kişiye özgü gizlilik taşır.

3. *Zorunlu-Bağımsız Katılma*: Sadece bireylerin bağımsız kararları doğrultusunda gerçekleştirilen katılma türüdür. Vergi ödeme gibi bazı katılımlar ise yasalar gereği zorunludur.

4. *Sürekli-Süreksiz Katılma*: Bir siyasal partiye üyelik ya da bir siyasal parti veya grupta militanlık sürekli bir nitelik taşır ancak oy verme sadece seçim zamanı olduğu için sürekli bir katılım değildir.

5. *Siyasal Sisteme Veren Ve Alan Katılma*: Oy verme gibi bazı davranışlar siyasal sisteme katkıda bulunur. Ancak, siyasal sistemden hizmet talebi (okul istemek, yol istemek gibi) alma niteliği taşır.

6. *Açıklayıcı-Araçsal Katılma*: Açıklayıcı siyasal katılmanın kendisi bir amaçtır. Araçsal siyasal katılma ise, bir amaca yönelik olup, onun bir parçasını oluşturmaktadır. Seçimde oy vermek amaçsal bir katılmaya örnektir. Bir bireyin düzenleyici veya dinleyici olarak seçim kampanyasına katılması da araçsal bir katılmadır.

7. *Sözlü-Sözsüz Katılma*: Siyasal bir konuyu tartışmak, açık oturuma katılmak gibi sözlü olarak yapılan katılımlar sözlü olan siyasal katılmadır. Protesto yürüyüşleri ya da mektup yazmak gibi eylemlerde sözsüz siyasal katılmaya örnek olarak verilebilir.

8. *Sosyal-Sosyal Olmayan Katılma*: Birey siyasal katılmayı belli bir grup dinamiği içerisinde toplumun diğer kişileri ile birlikte gerçekleştirirse, sosyal anlamda bir katılma vardır. Örneğin, mitinge katılmak sosyal bir katılmadır. Yoğunluğu çok az bir eylemde bulunursa sosyal olmayan bir olgu gerçekleştirmiş olur. Mektup yazmakta sosyal olmayan katılıma örnek olarak verilebilir.

Özkan'a göre ise siyasal katılma biçimlerinden alışagelmış (olağan) ve olağandışı (olağanüstü) siyasal katılım biçimlerine de değinmek gerekir. Oy kullanma, seçim kampanyaları yürütme, siyasetle ilgilenmek, siyaset konuşmak ve tartışmak, siyasi partiler aracılığı ile siyasete katılma ve bireylerin siyasal sistemde yer alan kişilerle birebir görüşmeleri başta olma üzere olağan siyasal katılma biçimlerine örnek olarak verilebilir. Olağan dışı siyasal katılma biçimlerine örnek olarak ise bildiri yayınlamak, gösteri yürüyüşü yapmak ve miting düzenleme gibi hareket içerikli örnekler gelmektedir (Özkan, akt. Eke, 2008: 20-21-22).

2.3. SİYASAL KATILMAYA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Kişilerin siyasal katılımında göstermiş olduğu farklılıklar kendi tercihleri gibi görünse de bu farklı tutum ve davranışların bir takım nedenleri bulunmaktadır. Bu etkenleri sosyo-ekonomik etkenler, psikolojik etkenler ve diğer etkenler olmak üzere üç bölümde inceleyeceğiz (Çetin, 2012: 384).

2.3.1. Sosyo-Ekonomik Etkenler

- *Gelir:* Gelir düzeyinin siyasal katılımı etkilediği sıklıkla savunulan bir argümandır. Refah düzeyi yüksek kişiler, az varlıklı olanlara göre siyasal katılımında daha aktiftirler. Sermayenin doğası gereği varlıklı kişiler ister istemez devletle ilişki içerisinde bulunmaktadır. Ancak gelir düzeyinin tek başına siyasal katılımı artırıcı bir etkisi olduğu da savunulamaz (Çetin, 2012: 385). Nitekim Türkiye’de gelir seviyesi düşük kırsal kesimlerde oy verme oranı daha yüksek iken, gelir seviyesi yüksek kentlerde seçimlerde oy kullanma seviyesi daha düşüktür. Bu bulgularda gelir düzeyi ile siyasal katılmanın doğrudan bir ilişkisi olmadığını göstermektedir (Baykal, akt. Tekin, 2009: 28). Abadan ve Yücekök’ün 1961 ve 1965 seçimleri üzerine yaptıkları araştırmada üst gelir grubunun oy vermeye daha fazla istekli olduğu görülmektedir. Hemen ardından ise, alt gelirli kişilerin geldiği görülmektedir. En fazla ilgisizlik ise orta gelirli gruptadır. Üst gelir grubunun çıkarlarını korumak için siyasal olayları izledikleri ve daha fazla haberdar oldukları görülmektedir. Alt gelir grubu ise, seçim mekanizmalarını yaşam kalitelerini değiştirecek bir araç olarak görmektedir. Yani geçim sıkıntısı ve güç hayat şartlarını değiştireceğine inanmaları, oy vermeye ilgilerini arttırmaktadır (Abadan ve Yücekök, akt. Tekin, 2009: 28).

- *Meslek:* Meslek siyasal katılmayı etkileyen faktörlerden biridir. Meslek, kişiye siyasal önemi olabilecek ustalıklar kazandırmaktadır. Örneğin, avukatlık, gazetecilik gibi mesleklerin siyasal yaşamda aktif görev aldıkları görülmektedir. Fakat ev kadınları, basit sekreterlik işleriyle uğraşanların siyasal ilgiyi yükseltecek işler yapmamasından dolayı siyasal katılıma ilgi göstermediği görülmektedir (Çadır, 2011: 17).

- *Eğitim*: Eğitim düzeyi siyasal katılımı doğrudan etkileyen faktörlerden biridir. Siyaset yaşamının içinde yer alan kişilerin genel olarak üniversitelerin siyaset, ekonomi, iktisat, hukuk vb. bölümlerinde okuduğu, avukat, öğretmenlik vb. mesleklere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan kişiler siyaset konusunda daha fazla bilgi sahibi olduğu gibi katılımı daha aktif oldukları görülmektedir.

Almond ve Verba (1965) ya göre eğitim düzeyi yüksek bireyler;

- ✓ Siyasal organların birey üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
- ✓ Siyasal olayları ve seçim kampanyalarını daha çok izler.
- ✓ Siyasal konularda daha çok bilgi sahibidir.
- ✓ Fikir sahibi olduğu siyasal konular daha çeşitli, siyasal ilgi alanı daha geniştir.
- ✓ Siyasal konuları daha sık konuşur.
- ✓ Siyasal konuları serbestçe konuşabileceği kimseler daha çeşitlidir.
- ✓ Siyasal organları etkileme bakımından kendisini daha güçlü görür (Baykal, akt. Çadır, 2011: 17).

Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, genel olarak eğitim düzeyi yüksek olan insanlar okumaya, öğrenmeye, bilgi sahibi olmaya yatkın olduğu için siyasete aktif olarak katılacak hatta kendilerine bilgilerinden ötürü daha güven duyup siyasette doğrudan yer alacaklardır.

- *Yaş*: Farklı yaş gruplarının ya da kuşakların siyasete farklı yaklaştığı görülmektedir. Örnek olarak ilk gençlikte bireyler ideolojik tutumlara daha yatkın olurken orta yaştaki bireyler istikrarlı siyasal katılma davranışları gösterirler. Genç yaştaki birey olağan dışı siyasal katılma yöntemlerine orta yaşlı bireylerden daha fazla başvurabilmektedir. Bunun nedeni bireyin gençken daha fazla zamanı ve daha az sorumluluğu olmasıdır (Çetin, 2012: 385).

- *Cinsiyet*: Cinsiyet faktörü de siyasal katılmayı etkileyen önemli etkenlerden biridir. Cinsiyet değiştirilemez bir etken olmakla beraber kadın ve erkek arasındaki ayrımı siyasal katılımı da göstermektedir. Kadının ataerkil toplum yapısındaki görevi ev işleriyle uğraşmak ve çocuk büyütme. Bu nedenle kadın siyasal

katılımda aktif olarak rol alamamıştır. Erkek ise, siyasal katılımda daima boy göstermiştir.

Çocuk doğurma işlevinin kadında oluşu onu ev işlerine yönlendirmektedir. Böylece, siyasal olayların dışında kalan kadın siyasal katılımda erkeğe bağımlı hale gelmiştir. İlginin az olduğu ya da hiç olmadığı bir alanda, kadın erkeğinin yaptığı tercihi fazla düşünmeden ve önemsemeden kabul edebilmektedir (Kışlalı, 2003: 223-224).

- *Yerleşim Yeri:* Şehirleşme ve kent yaşamı moderniteye ait olan olgulardır. Şehirleşmenin yüksek olduğu alanlarda siyasal katılma daha yüksekken, kırsal kesimde daha düşüktür (Çetin, 2012: 386).

Büyük kentteki siyasal katılma daha bağımsız ve bilinçli iken, kırsal kesimdeki katılma çoğunlukla bağımlıdır (Kışlalı, 2003: 225).

- *Medya:* Basın yayın organları, çok sesliliğe ortam hazırlamakta ve siyasi parti liderlerinin kendileri ile partileri hakkında halka bilgi vermelerini, seçmene ulaşabilmelerini kolaylaştırmaktadır. Siyasi olgu ve olayların sürekli olarak sunumunu sağlayan medya, tercihlere yön verirken, katılımı da etkilemektedir (Gücük, 2006: 14).

2.3.2. Psikolojik Etkenler

- *Siyasal İlgi:* Psikolojik faktörlerden ilki siyasal ilgidir. Siyasal ilgisi artan birey daha fazla bilgi edinmek isteyecek ve siyasal olayları anlaması daha da kolaylaşacaktır. Böylece siyasal yaşamda daha aktif bir şekilde yer almaya başlayacaktır.

- *Vatandaşlık Görevi ve Duygusu:* Bireyin etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece katılımıdır. Baykal siyasal katılma ve vatandaşlık duygusu arasında olumlu bir ilişki olduğunu düşünmektedir. Demografik değişkenler sabit tutulması durumunda yaş, eğitim, gelir ve meslek gruplarında bu ilişkinin görüldüğünü ve yüksek eğitim ile sosyo-ekonomik statünün yurttaşlık görevi duygusunu arttırdığını belirtmektedir (Baykal, akt. Kahraman, 2002: 67).

- *Etkinlik Duygusu:* Siyasal katılımı bireyin olgunluğu, etkinliği ve girişkenliği genelde olumlu etki yaparken, çekingenliği ve yabancılaşması ise olumsuz etki yapar. Örnek olarak iyi eğitim almış ve genel kabul gören bir mesleğe sahip birey kendisi ile aynı statü ve gelire sahip diğer bireylerle aynı siyasal katılma davranış biçimini göstermeyebilir. Yine aynı şekilde gelir düzeyi düşük bir birey olgunluğu, etkinliği ve girişkenliği sayesinde gelir düzeyi yüksek bir bireye göre daha etkin bir siyasal katılım gösterebilir. Burada bahsettiğimiz etkinlik duygusu bireyin kendi davranışlarıyla çevresini değiştirebileceği ve etkileyebileceği duygusudur ki bu psikolojik etken bireyin siyasal hayatta daha aktif davranışlar sergilemesini sağlar (Çetin, 2012: 386).

- *Bilişim:* Bilişim veya siyasal bilgi, eyleme geçebilmenin temel koşullarındandır. Bireyin siyasal bilgisi ne kadar fazla olursa oy vermek gibi kolay katılma türlerinin yanında seçim kampanyası faaliyeti, bir adayın seçilmesini sağlamak için faaliyette bulunmak, bürokrasiden belirli sorunlar için çözüm teminine çalışmak gibi daha zor siyasal katılma biçimlerine de başvuracaktır (Kalaycıoğlu, akt. Kahraman, 2002: 67).

2.3.3. Diğer Etkenler

Hukuksal ve siyasi etkenlerde siyasal katılmayı etkileyen faktörlerdendir. Bilindiği üzere oy verme hakkı bir takım kriterlere bağlıdır. Bu kriterleri yerine getiremeyen kişiler siyasal hayata da katılamazlar. Demokrasilerde ve otoriter rejimlerde de siyasal katılım büyük farklılık gösterir. Otoriter rejimlerde insanlar siyasal katılıma zorunluluk ve baskı altında katılırlar. Demokrasilerde ise hür katılım gerçekleşir (Çetin, 2012: 386-387).

Siyasal katılımı etkileyen diğer bir durumda etnik ya da dinsel “azınlık grupları”yla ilgilidir. Buradaki duygu dayanışma, kendini ve benzerlerini çoğunluğa karşı savunma duygusudur ki bu grupların siyasal katılımı daha çok ve aynı yönde yer almalarını sağlar (Kışlalı, 2003: 225).

3. SEÇİM SİSTEMLERİ

Seçim kavramının Antik Yunan'a kadar uzanan bir tarihi vardır. Çağdaş anlamda seçim kavramı özellikle Batı Avrupa'da meşruti monarşilere geçiş ve halkın yönetimde söz sahibi olmak istemesi ile birlikte ön plana çıkmıştır (Çetin, 2012: 373).

Seçim sistemlerini dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde inceleyebiliriz. Seçme ve seçilme yeterliği, adaylığa ilişkin kurallar, oy verme usulleri, seçimlerin yönetim ve denetimi geniş anlamda seçim sistemleri içinde yer alan hususlardır. Dar anlamda seçim sistemi ise, seçmenlerce verilen oyların parlamento sandalyelerine dönüştürülmesinde uygulanan kurallar anlamına gelir. Seçim sistemleri, seçim çevrelerinin çıkaracakları milletvekili sayısına göre, liste usulü ve tek isim (dar bölge) usulü olarak ikiye ayrılır. Her seçim sisteminden sadece tek bir milletvekilinin seçildiği seçim sistemi tek-isim usulüdür ve bu usulün uygulandığı ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve İngiltere bulunmaktadır. Liste usulünde ise, tek bir milletvekili değil seçim çevreleri nüfuslarına göre değişen sayıda olmak üzere, birden çok milletvekili çıkarılırlar. Liste usulünün de üç çeşidi vardır. Karma liste, Bloke liste ve Tercihli oy. Karma listede, çeşitli partilerin adayları ve bağımsız adaylar birleştirilerek bir liste yapılabilir ya da bir partinin listesinden bazı adaylar çıkarılarak onların yerine başka partiden adaylar ya da bağımsız adayların isimleri yazılabilir. Bloke listede ise, karma listede olduğu gibi farklı partiden adaylar ve bağımsız adaylar bir araya gelerek liste oluşturulamazlar. Ancak seçtikleri parti listesindeki aday sırasını değiştirebilirler. Tercihli oy'da da seçmenler, istedikleri adayların isimlerin karşısına bir tercih işareti koyarlar. Herhangi bir adaya verilen tercih oylarının toplamı, seçim kanununda belirtilen orana ulaşırsa, parti listesindeki sıra değişmiş olur. Yani alt sıralarda yer alan bir aday üst sıralara yerleşerek seçilmiş olur (Özbudun, 2000: 260-261).

Dar anlamda seçim sistemleri çoğunluk seçim sistemi ve nispi temsil sistemi olarak ikiye ayrılır. Bunlara ilaveten, bu iki sistemden bir takım özellikler alınarak oluşturulmuş karma seçim sistemlerinden ve bir dönem Türkiye'de de uygulanmış bulunan milli bakiye sisteminden bahsedebiliriz (Çetin, 2012: 375).

3.1. ÇOĞUNLUK SEÇİM SİSTEMİ

Oldukça kolay ve basit olan çoğunluk seçim sisteminde seçime katılan parti listelerinden, partilerden ya da adaylardan en çok oy alan seçimi kazanmış olur. Çoğunluk seçim sistemi de kendi içinde e ayrılır. İlki basit (nispi) oğunluk seçim sistemidir. Bu oğunluk sisteminin çeşidine göre, seçime katılan parti ya da adaylardan en çok oy almış olan seçimi kazanmış olur. İkincisi ise, mutlak (salt) oğunluk seçim sistemidir. Bu seçim sisteminde, bir aday ya da partinin o seçim bölgesinde kazanabilmesi için geçerli oyların yarısından bir fazlasını alması gerekir. nc çoğunluk seçim sistemi ise, belli oranlarda (mevsuf) oğunluk (yarı-belirlenmiş çoğunluk) sistemidir. Bu oğunluk seçim sistemi çeşidinde, kullanılan geçerli oyların ya da kayıtlı seçmenlerin oylarının belli bir oranını tutturma koşulu vardır. Seçim yasaları ile belirlenen bu oranın konulmasındaki amaç, seçimlere katılımın çok az olması durumunda seçilecek parti ya da adayın çok az oy almasını önlemektir (ztekin, 2003: 170-172).

3.2. NİSPİ SEÇİM SİSTEMİ

Nispi temsil sistemi, partilerin aldıkları oy oranına göre parlamentoya temsilci gönderme hakkına sahip oldukları bir seçim sistemidir. Nispi seçim sistemi ile kk partiler de parlamentoda yer bulabilir ve seçmenlerin oyu parlamentoda daha adil bir biçimde temsil edilmiş olur. Temsilcilerin hangi oy oranına göre parlamentoya gideceği ve baraj uygulanıp uygulanmayacağına göre farklılıklar gösterir. Baraj; ulusal baraj ve seçim çevresi barajı olmak üzere iki Şekilde gerçekleşebilir. Ulusal baraj, tüm ülke çapında belli bir oy oranına ulaşamayan partilerin oylarının değerlendirmeye alınmadığı yöntemdir. Aynı yöntemin seçim çevrelerinde uygulanan Şekli ise, seçim çevresi barajıdır. Seçim çevresinde belli bir oy oranına ulaşamayan parti ya da aday değerlendirmeye alınmaz. Türkiye’de ülke çapında oyların yüzde onunu alamayan partiler parlamentoya temsilci gnderememektedirler yani ulusal seçim barajı uygulanmaktadır (etin, 2012: 377).

3.3. KARMA SEÇİM SİSTEMİ

Karma seçim sistemleri, çoğunluk seçim sistemi ve nispi seçim sisteminin bazı özellikleri alınarak oluşturulmuş seçim sistemleridir. Çoğunluk ve nispi seçim sistemlerinden birinin ağır bastığı ya da her ikisinin eşit derecede özelliklerinin barındığı sistemler olarak ortaya çıkmıştır.

Karma seçim sistemi de kendi içinde 3'e ayrılır. İlki Çoğunluk yöntemi ağırlıklı karma sistemlerdir. Japon seçim sistemi, böyle bir yöntemi içeren en iyi örneklerden biridir. Tek türlü çoğunluk sisteminin uygulandığı ve iki bölgeden daha fazla yerde milletvekilliğinin dağıtılacağı seçim çevresinden oluşur. Mevcut olan milletvekilliği sayısından az ya da çok aday belirtmek seçim sisteminde bazı adaletsizliklere yol açabilir (Cotteret ve Emeri, akt. Özgül, 2002: 86). İkinci karma seçim sistemi ise, nispi temsil yöntemi ağırlıklı karma sistemlerdir. Listelerde sandalye dağılımından pay almak için, belirli bir oy barajını aşma zorunluluğunu getirebilen bir seçim sistemidir. Bazı ülkeler bunu nüfusa göre hesaplarken; bazı ülkeler ise, yasa tarafından belirlenen % 3, % 4, % 7, % 10 gibi oranlarda değişen sınırı geçmek için uğraşırlar. Sandalyeler listeler arasında en yüksek ortalama yöntemine göre dağıtılır ve listeler arasında oyların mutlak çoğunluğunu geçenler sandalyelerin tümünü alırlar. Aktarılabilir tek oy ile oyları seçim katsayısını geçen her aday seçilmiş sayılır. Seçim katsayısı, geçerli oy sayısının, milletvekili sayısının bir artırılması ile elde edilen sayıya bölünmesi ve bir eklenmesiyle bulunur. Üçüncüsü ise, dengeli karma sistemlerdir. Bu sistemde nispi temsil sistemi ile çoğunluk sistemine eşit ağırlık verilir. Ülke çok sayıda seçim bölgesine bölünür ve her seçim bölgesinde en fazla oyu alan parti, o seçim bölgesindeki sandalyeleri alır. Diğer partiler tarafından elde edilen oylar ulusal düzeyde toplanır ve geri kalan milletvekilliği sayısı nispi temsil sistemi ile dağıtılır (Özgül, 2002: 86-89).

3.4. MİLLİ BAKİYE SİSTEMİ

Türkiye'de 1965 yılında uygulanan bu sistem tüm partilerin ulusal düzeydeki oy oranlarına göre parlamentoda yer bulmalarını sağlar. Bu sistem küçük partilerin yararına işleyen ve oyların boşa gitmesini engelleyen bir sistemdir (Çetin, 2012: 378). Partilerin aldıkları oylar milletvekili sayısına bölünerek milli seçim sayısı

bulunur. Bu sayıyı tamamlayan parti milletvekili çıkarır. Eğer partinin aldığı oylar artarsa bir başka ildeki aldığı oylara eklenerek o ilde adı geçen parti milletvekili çıkarır (Yozgat ve Zabun, 2009: 82).

Kadınların daha fazla temsil edildiği küçük partilerin parlamentoda yer bulması nispi temsil sistemiyle daha kolaydır. Bu nedenle incelemiş olduğumuz seçim sistemleri içinde kadınların en fazla yer alabileceği seçim sistemi nispi temsil sistemidir.

4. DÜNYADA KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ

Kadın, Dünya tarihinde ilk kez erkekle eşit konumda bir insan olduğunu gösterme mücadelesini 19. y.y. verir. Bu yy.'ın hemen öncesinde yapılan 1789 Fransız Devrimi, yasalar önünde bireyin eşitlik haklarını ilk kez dile getirmiş ancak bu insan haklarının (yasal iktisadi haklar, piyasaya girme hakları, yasal siyasal haklar) yalnızca erkeklere tanınan özgürlükleri içermesi, kadınların da bu haklardan pay istemelerine yol açmıştır. Eşit muamele görme hakkı, gelirlerini kendi tasarrufuna göre harcama hakkı (aile, mal rejimi, mülkiyet, miras hakları), çocuk üstüne tasarruf yetkileri, yasal medeni haklar tarihte ilk kez kadınlar tarafından yine kadınlar için dile getirilmiştir (Bele, 2001: 95).

Farklı kesimlerden devrime destek veren kadınlar; eşitlik, özgürlük ve kardeşlik için hak talep etmesine rağmen, Fransız Devrimi cinsler arası eşitsizliği devam ettirmiştir. Devrime kitlesel olarak katılan kadınların, devrim ilkelerinin içinde yer almadığı anlaşılmış hatta devrim öncesi “eski düzende” sahip oldukları hakların bile ellerinden alındığı görülmüştür (Tekeli, akt. Gökçimen, 2008: 6).

Toplantı yapmaları, dernek kurmaları yasaklanan kadınların kulüpleri de kapatılmış ve bu konuda hak talep etmek suç unsuru sayılarak bunu yapan da suçlu bulunmuştur. Örnek olarak; Olympe'de Gouges, 1791 Anayasası'nda önce tüm kadınlara eşit oy hakkı tanınmasını istemiştir. Bunun için yazdığı “Kadın Hakları Beyanname”ni Kral XVI. Louis'ye ve Kraliçe Marie-Antoinette'ye göndermiştir. Hak talebini yeni yasaya rağmen durdurmuyarak, 1793'te “Madem ki kadına giyotine

çıkma hakkı veriliyor, öyleyse kürsüye çıkma hakkı da verilmelidir” savını ileri süren Olympe’de Gouges, oybirliğiyle giyotine gönderilmiştir (Çakır, 2011: 56).

Ayrıca bu dönemde Fransız Devrimi’ni fikirsel alanda hazırlayanlardan J. J. Rousseau, “Emile” adlı kitabında erkeğe boyun eğmeyi ve bağımlılığı kadınlar için doğal bir durum olarak görmüştür (Rousseau, akt. Çakır, 2011: 56). J. J. Rousseau, “Kadının görevi erkeklerin hoşuna gitmek, onlara yararlı olmak, kendilerini onlara sevdirep saydırmak, küçükken büyütme, büyüyünce onlara öğüt vermek, teselli etmek, hayatı zevkli ve sevimli hale koymaktır” demiştir. Üstelik Rousseau bu kadarla kalmayıp, kadınla erkeğin aynı biçimde eğitilmesini dahi gerekli bulmamıştır (Çakır, 2011: 56).

Rousseau, insanların doğuştan eşit olduğunu ilk kez öne sürmesine rağmen kadınları bu eşitlikten dışlamış ve onları yönetilmeye muhtaç, akıldışı mahlûklar olarak tanımlamıştır. İngiliz öğretmen ve yazar, Mary Wollstonecraft isimli kadın, 1792 yılında yazdığı “*Kadın Haklarının Doğrulması*” adlı kitabında Rousseau’ya seslenerek: “Kadınların da akıllı vardır ve kendilerini akılları aracılığıyla yönetme gücüne sahiptirler. Yetenekleri bakımından da erkelerden aşağı değildirler. Ama eğer toplumlarda bu yönden yaygınlaşmış bir kanı varsa bunun nedeni, kadınların yüzlerce yıllık ihmal edilmişliklerindedir ve eğitimsizliklerinden kaynaklanmaktadır.” demiştir. Wollstonecraft’ın istekleri o yıllarda gerçekleşmemiş olsa da eğitimin ve çevrenin kişiliği belirlemede etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca kadınların eğitimde, toplumun sivil haklarından yararlanmada ve bir meslek edinmede erkeklerle eşit haklara sahip olmaları gerektiğini savunmuştur. Fransız devrimi, insanlar arasında eşitlik ve özgürlük olması istekleriyle ortaya çıkmasına rağmen gerek Wollstonecraft’ın gerekse onu izleyen başka kadınların haklı isteklerini geri çevirdi. Kadınların erkeklerle eşit eğitim görme ve çalışma hayatına katılmak istemeleri bazılarının giyotine gönderilmelerine neden oldu. Yeri yalnızca evinin içi, kocasının elinin altı ve çocuklarının yanı sıra kadın henüz ne yasalarda ne de toplumlarda insan hatta vatandaşı, yurttaş bile sayılmıyordu (Bele, 2001: 96-97).

Kadın kendi konumunu sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeler sonucu tartışmaya açarak bunu bir kadın hareketine dönüştürmüştür. Buradaki hedef, toplumun herkese vaat ettiği eşitlik ve özgürlüğü kadınların yaşamında da

gerçekleştirmek için onu sınırlayan değer, gelenek ve yaşam biçimini değiştirmektir (Gökçimen, 2008: 7).

Kadın ve erkeğin çalışma yaşamında aldığı ücret bile eşit değildi. Hatta kadınları işten çıkarmak daha kolaydı. Amerikalı kadınlar 1850'den başlayarak erkeklerin sendikaları içinde kendi kollarını kurmuşlar ve 1860'a doğru da Amerikan sendikalarının kadın ve erkek işçiler için eşit ücret talebinde bulunmasını sağlamışlardır. Ancak başka yerlerde sendikalar hatta siyasi partiler ve parlamenterler de kadınların çalışma hakkını sınırlamak için koruyucu önlemlerin alınmasını savundular. Örneğin Almanya'da Sosyalist Partinin kadın ve erkek arasındaki hak eşitliğinin yasal kabul edilmesi 1891 yılında olmuştur (Michel, akt. Tekin, 2009: 38).

1906 yılında İngiltere'de kadınlardan oluşan 300 kişilik bir delegasyon oy haklarını istemişlerdir. Ancak bu isteklerinin sonucunda kadınlar küçümsenmiş ve sıradan öğütler verilerek gönderilmişlerdir. Kadınları ürkütmek ve bezdirmek için sistematik olarak onları tutuklayan ve serbest bırakan İngiliz Hükümeti, yine de kadınları eylemlerinden vazgeçirememişlerdir. Tutuklananlar cezaevlerinde eylemlerini sürdürerek, açlık grevleri yapmışlardır. Kadınlar tarafından yapılan mitingler ülkede politik krizlere yol açmış ve olağanüstü Parlamento toplantıları gerçekleşmiştir. Bunların dışında doktorların ayaklanmalarına çok sayıda bildirilerin imzalanmasına ve de gazete redaktörlerinin istifa etmelerine neden olacak kadar büyüyen kadın mücadelesi ülkeyi etkisi altına almıştır (Kadıoğlu, akt. Erzen, 2011: 11).

Kadınların yasa önündeki durumlarının, XX. yy.'ın başlarından itibaren Fransa, ABD, Almanya, İngiltere gibi ülkelerde değişmeye başladığı görülmüştür. Fransa'da Colette ve Simon de Beauvoir ile kadın kişiliği belirginleşmişti. Sadece oy verme hakkının elde edilmesi değil eğitim, iş, boşanma, doğum kontrolü gibi alanlarda da eşitsizliğe neden olan yasaların düzeltilmesi gerekiyordu. Birinci Dünya Savaşı, kadınlar için o zamana kadar görülmemiş bir özgürlük ve sorumluluk denemesi olmuştu. İlk olarak vatan hizmetine alınmaya başlayan kadınların iş gücü değerlendirildi ve sonrada kadınlara yeni meslek sahaları açıldı. Savaşla birlikte erkek ve kadın işçiliği arasındaki engeller kalktı. Böylece kadınlar kendi yeteneklerinin

farkına vardılar ve yeni buldukları mali bağımsızlığın da tadına vardılar. 1919'da harbin bitmesi ile kadınlar sessizce evlerine döndüler. Fransa'da çalışan kadın sayısı Lemercier'in verdiği rakamlara göre, 1900'de 6.328.000 iken 1921 yılında bu sayı 8 milyonun üstüne çıkmıştı. 1900'de Fransa'da kadın nüfus ile erkekler arasındaki fark 700.000'i geçmediği halde, 1921'de erkeklerden 2 milyon fazlaydı (Quelquejag-Lemercier, akt. Kırkpınar, 1999: 63).

1945 yılında, Amerikalı kadın delegelerin baskısıyla Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesine cinsiyetlerin eşit olduğu maddesi eklendi. Bu maddenin eklenmesiyle birlikte evlilikte kadın-erkek eşitliği, ailenin korunması ve ücret eşitliği de BM'nin 1948 tarihli İnsan Hakları Bildirisinde yer aldı (Bock, akt. Tekin, 2009: 40).

Dünyanın birçok yerinde kadınlar sadece kadın oldukları için, birçok hakkın yanı sıra siyasal haktan da yoksun bırakıldılar (Sevindi, 2007: 12). Ancak 1952 yılında kadınların siyasal hakları açısından önemli bir aşama gerçekleştirerek BM tarafından "Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme" gerçekleştirilmiştir. Sözleşmenin ilk üç maddesi şu şekildedir:

Madde 1- Kadınlar, hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında bütün seçimlerde oy kullanmaya sahip olacaklardır.

Madde 2- Kadınlar hiçbir ayırım gözetilmeksizin erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalarca kurulmuş ve halk tarafından seçilen tüm kamu organlarına seçilme hakkına sahiptirler.

Madde 3- Kadınların, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, erkeklerle eşit koşullar altında ulusal yasalar uyarınca kurulmuş bütün kamu görevlerinde yer alma ve kamu görevlerini yerine getirme hakları vardır (BM, 1952)

Kadınların Siyasal Haklarına İlişkin Sözleşme'yi imzalayan devletler bu hakların kabul edilmesinin yanında hakların uygulanması hususunda da yükümlülük altına girmiştir (Altındal, akt. akt. Çadır, 2011: 25-26).

Bazı ülkelerde kadınlara oy hakkı verilmesi şu tarihlerde gerçekleşmiştir:

- Yeni Zelanda'da 1893 yılında kadınlara tanınan siyasi katılım hakkı hayli güç kazanıldı. Parlamente'ye aday olma hakkını da kapsayan tam seçme ve seçilme hakkı kadınlara ancak 1919'da yılında erkekler tarafından verildi.

Böylece kadınlar siyasi alana adım atarken, mevcut “kendine yardım” biçimlerinin dışına çıkarak yalnızca kadın değil, erkek kamuoyuna da yönelmek durumunda kaldı

- Avustralya-1902
- Finlandiya-1906
- Norveç-1907
- Batı Almanya-1919
- ABD-1920
- Birleşik Krallık-1928
- İspanya-1931
- Portekiz-1931
- Fransa-1944
- İtalya-1945
- Yunanistan-1952
- İsviçre-1971 (Phillips, akt. Yuva, 2005: 47 ve Bock, 2004: 150-151).

1975 yılında Mexico City’de, sonra 1980’ de Kopenhag’da, 1985’ de Nairobi’de ve 1995’de Pekin’de BM’ce toplanan “Eşitlik, Kalkınma ve Barış” konularında uluslararası düzeyde kararlar alınmıştır. Bu toplantılarda önemli saptamalar yapılarak stratejiler, hedefler belirlenmiş ve üye ülkelere ulusal alanda bu çalışmalarını yaygınlaştırmaları önerilmiştir. BM İnsan Hakları Konferansında 1993 yılında Viyana Deklarasyonu ve Eylem Programı kabul edilerek “kalkınma dâhil, medeni, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal bütün insan haklarının evrensel, bölünemez, birbirine bağlı ve birbiriyle ilgili olduğu; kadınların ve kız çocukların haklarının evrensel insan haklarının vazgeçilmez, bütünleşmiş ve bölünemez bir parçası olduğu” önemle teyit edilmiştir. 4. Dünya Kadınlar Konferansı’nda 185 ülkenin onayıyla Pekin Deklarasyonu imzalanmıştır. Türkiye’nin de imzalamış olduğu Deklarasyonun 14. maddesinde “kadın hakları, insan haklarıdır” hükmüne yer verilmiştir (Kabasakal, 2007: 25-26).

“Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) BM Genel Kurul tarafından 1979 senesinde kabul edilmiştir. Kadınlara uluslararası düzeyde tanınan en önemli sözleşmedir. “Uluslararası Kadın Hakları Bildirgesi” olarak da tanımlanan sözleşme içeriği itibariyle güçlü ve kapsamlıdır (Karal ve Aydemir, 2011: 27). Temel hedefi; toplumsal yaşamın her alanında kadın/erkek eşitliğini sağlamak amacıyla, kalıplaşmış kadın/erkek rollerine dayalı önyargıların yanı sıra, geleneksel ve benzer tüm ayrımcılık içeren uygulamaların ortadan kaldırılmasıdır. Aynı zamanda kadınlara karşı ayrıma açık bir tanım getiren sözleşme, taraf devletlere mevcut eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için yasal düzenlemeler ve eşitliği sağlamak üzere geçici özel önlemler de dâhil tüm uygun önlemleri alma görevini vermektedir (www.ksgm.gov.tr, akt.Karal ve Aydemir, 2011: 27).

Batı toplumlarında kadınlara karşı uygulanan cinsiyet ayrımının farkına 1980’li yıllardan sonra varılmış ve kadının siyasette etkin katılımı tartışılarak, siyasete katılım için uygun koşullar sağlanmaya çalışılmaktadır. Kadın erkek eşitliğini sağlamak için ulusal politikalar oluşturulmakta kadının eğitimi, çalışma olanakları iyileştirilmekte ev ve çocuk bakımının toplumca paylaşılmasına gidilmekte ve toplumun cinsiyete dayalı iş bölümü konusundaki değer yargıları değiştirilmeye çalışılmaktadır (Tekin, 2009: 47).

“Kadın 2000: 21. yy. için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış” (Pekin+5) başlıklı oturum BM Genel Kurulu tarafından 2000 yılında düzenlenerek Pekin sonrası 5 yılda edinilen kazanımlar, karşılaşılan engellere ilişkin değerlendirmeler yapılmış, geleceğe yönelik eylem ve girişimler oluşturulmuştur. Yine 2005 yılında beş yıllık sürede meydana gelen gelişmelerin ve eylem planlarının uygulanmasını izlemek amacıyla (Pekin+10) BM Kadının Statüsü Komisyonu tarafından, kadınlara ilişkin evrensel düzeyde ileriye dönük stratejiler belirlemiştir (KSGM, akt. Çadır, 2011: 27).

Tablo 1. Ülke Parlamentolarında Kadın Milletvekili Oranları (Bölgesel)

BÖLGELER	ORTALAMA
İskandinav Ülkeleri	% 41.6
Amerika Kıtası	% 22.4
Avrupa-AGİT üyesi ülkeler (İskandinav Ülkeleri dahil)	% 21.9
Avrupa-AGİT üyesi ülkeler (İskandinav Ülkeleri hariç)	% 20.0
Asya	% 19.0
Afrika	% 18.3
Pasifik	% 12.4
Arap Devletleri	% 11.4

Kaynak: Parlamentolar Arası Birlik (IPU) 2011, akt. Karal ve Aydemir, 2011: 31.

Kadınlar siyasette daha aktif bir şekilde söz sahibi olabilmek için birçok girişimde bulunmuştur. Ancak bu çalışmalar sonucunda bazı değişimler yaşanmış olsa da kendilerine karşı yapılan ayrımcılığı tam olarak yok edememişlerdir. Özellikle siyaset konusunda ele aldığımızda, nüfusun yarısını kapsayan kadın sayısının parlamentoda hala yetersiz bir oranda yer aldığı görülür.

4.1. BİRİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ (Mavi Çoraplılar)

Antik Yunan ve Roma'da erkeklerden statü olarak aşağıda olan kadın için Eva C. Keulis, kadının toplumda köleden biraz daha iyi durumda olduğunu yazmıştır (Keulis, akt. Şevki, 2012: 17). İ.Ö. 480-430 yılları arasında kadın toplumda iki uçta yer alabiliyordu. Ya anne ya da fahişe olarak görülen kadının kültürel ve siyasi hayatta yer alma hakkı yoktu. Toplantılara katılabiliyorlar ancak görüşlerini bildiremiyorlardı. Kadınların sadece dinleme hakları vardı. Antik çağda eğitim alabilirse kadın okuyor, yazıyor ve düşünüyordu. Hatta felsefenin başlangıcında kadın filozoflara rastlayamayızın nedeni de eğitim olanağının kadınlar için mevcut olmamasıdır. Ancak o dönemde tüm bu eşitsizliklere ve kadınların doğasının erkekten farklı olduğunu düşünmesine rağmen, sadece Pisagor cemaati kadınlara

erkeği eşit görmüştür. (Şevki, 2012: 17).

Kadınların ilerlemesini engelleyen erkekler, Avrupa’da “Bablu” ya da “Mavi çoraplılar” olarak adlandırılan kadınların sanatkar ve yazar namını alması ile onlarla iftihar etmeye başlamışlardır. 17. yy.’da İngiltere’de eve kapatılmaya direnen bu kadınlar edebiyat salonlarını kurmuşlardır (Michel, akt. Canbaz, 2005: 23).

İ.Ö. 6. yy.’da özgün bir tarikat olan (sect) ve Mavi çoraplılar olarak da adlandırılan Pisagor (Pythagoreans) cemaatine mensup kadınlar felsefeyle ilgileniyor ve düzenli bir yaşam sürüyorlardı. Pisagorun ölümünden sonra onun ilkelerini uygulamayı devam ettiren karısı Theano, kızkardeşleri Arignote, Myia ve Damo ile birlikte sekiz kadının daha Pisagorun ilkelerini devam ettirdiği sanılmaktadır (Şevki, 2012: 17).

4.2. İKİNCİ DALGA KADIN HAREKETİ (Sufrajat)

Kraliçe Victoria 19. yy. sonunda, İngiltere’de toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen orta sınıf kadınları arasında kadınlığın ve evcimenliğin simgesi haline gelmiştir. Geleneksel İngiliz toplumu bir sanayi toplumuna dönüşürken, kadının rolü yeniden belirlenmeye çalışılmıştır. Bunun sonucunda kadınların ev içi alanda tutulması için fikirler geliştirilmeye başlanmıştır. Erkek için de işyeri, ekonomik yaşam ve sosyal hayatın çevrelediği bir alanda yaşamalı sonucunu çıkarmışlardır. Ancak bu kez, kadınlar yaşadıklarından etkilendiler ve evde, sokakta, işte edindikleri deneyimlerin sorgulamasının engellenmesine izin vermediler. Böylece İngiltere’de ardından da Amerika’da bir kadın hareketi başladı, zamanla her iki kıtayı da baştan sona etkisi altına aldı. Dönem’in Daily Mail gazetesi bunlara Sufrajat adını taktı (www.scan.org.uk/education/suffrage, akt. Göçeri; 2004: 68-69).

20. yy.’ın başlarında Amerika’da ve İngiltere’de etkili olan bu kadın hareketi radikal yollarla kadınların seçme ve seçilme hakkının verilmesini savundu. Sufrajat kelimesi İngiltere’de özellikle Kadınlara Oy Hakkı Ulusal Topluluğu (NUWSS) üyeleri için kullanılmıştır (Ayata, 2011: 81).

Latince’de oy anlamına gelen sufrajat (suffrage) hareketi kadının oy hakkına sahip olmasının mücadelesini verdi (www.scan.org.uk/education/suffrage, akt.

Göçeri; 2004: 69).

Sufrajeterler, İngiltere’de seçme ve seçilme hakkını kazanabilmek için, konferanslar ve propagandalar düzenleyip, meclise ve bakanlara dilekçeler gönderdiler. Ancak tüm bunlara rağmen sonuç alamadılar (Çakır, akt. Tekin, 2009: 44).

1903 yılında İngiltere çapında yaptıkları eylemlerden bir sonuç alamayınca şiddete dayanan bir çok eyleme (kendilerini zincirlemek, protestolar yapmak, kamu binalarını kundaklamak gibi) imza attılar. Oy hakkı elde etmek için başladıkları bu eylemler sonucu hapisanelere giren kadınlar açlık grevine başlamışlardır. Kamuoyu önünde yükselen sempatileri ile mücadele etmek için parlamentodan “kedi ve fare” yasası çıkartılmıştır. Buna göre, açlık grevindeki kadınlar serbest bırakılmış, kendilerini toparlayınca tekrar hapsedilmişlerdir (Ayata, 2011: 81).

1914’de I. Dünya savaşı patlak verdiğinde siyasal ve toplumsal şartlar nedeniyle Sufrajeter hareketi sona ermiş ve Sufrajeter’lerden bir kısmı savaşa katılmıştır (www.scan.org.uk//education/suffrage, akt. Göçeri; 2004: 69). Ancak 1920’de Amerika’da ve 1928’de İngiltere’de kadınlara oy hakkının tanınması ile Sufrajeter hareketi başarıya ulaşmıştır (Ayata, 2011: 81).

4.3. ÜÇÜNCÜ DALGA KADIN HAREKETİ (Feminizm)

Tarih, iktisat ve siyaset bilimleri kadınların değişim ve gelişimini görmezden gelmektedir. Bunun nedeni iktidar sahiplerinin erkekler olmasıdır. Toplum ve devlet içindeki roller ancak erkeklerin bulunmadığı durumlarda, yedekte kalan kadınlara verilirdi (David, akt. Ataman, 2009: 2). İşte feminizm kadının bu ikincil planda kalma durumuna karşı ortaya çıkmış bir kavramdır.

1960’lardan beri günlük dilin parçası haline gelen feminizm 20. yy.’ın buluşudur. (“Feminist” 19. yy.’da önce tıbbi bir kavram olarak kullanılmıştı, bu kavram erkeklerin feminenleştirilmesi [kadinlaştırılması] veya kadınların maskülenleştirilmesi [erkekleştirilmesi] anlamını taşıyordu). Kadın hareketiyle ve kadının sosyal rolünü geliştirme çabasıyla ilişkilendirilen feminizm çok çeşitli görüş ve siyasi konular tarafından tanımlanmıştır. Örneğin kadın hareketi, seçme ve

seçilme hakkının elde edilmesi, eşit eğitim almanın yerleştirilmesi ve kamusal hayatta elit konumda olan kadınların sayısındaki artıştan kürtajın yasallaşmasına, kadın sünnetinin sona erdirilmesine, kısıtlayıcı ve alçaltıcı giyim yönetmeliklerine kadar geniş bir yelpazede hedeflere ulaşmaya çalışmıştır (Heywood, 2010: 247).

Feminizm, kadının kendisine dayatılan rolleri reddetme, düzenleme ve en önemlisi kendiliğini kazanma yolunda tanımlaması üzerine yapılır. “Eve gelen bilinç” niteliğindeki bu yapılanma, kadının kendilik kategorilerini yeniden kazanması ve özgür olmasını amaçlar (Eliuz, 2011: 112).

Hem kamusal hem de özel alan ile ilgili bir kavram olan feminizm, iktisadi, hukuki, siyasi, toplumsal araçlar ve düzenlemeler yoluyla kadınların dışlanmışlık ve ezilmişliği kavramlarını temel alan bir doktrindir (David, akt. Ataman, 2009: 2).

Gittikçe yoğunlaşan sömürgeleşme sürecinin emperyalizme dönüşmesi ile feminizm hareketi de uluslararası bir boyut kazanmak için mücadele vermeye başlamıştır. İlk olarak 1880’lerde Uluslararası Kadınlar Konseyi (*International Council of Women*) kurulmuştur Bu konseyin kurulma nedeni farklı ülkelerden kadınların, uluslararası bir platformda işbirliği, dayanışma ve ortak mücadelelerine birlik içinde devam etmelerini sağlamaktır. Amerikalı ve Avrupalı kadınlar 1888’de Washington’daki kuruluş toplantısında bu uluslararası örgütün amaçlarını ve ilkelerini belirlemişlerdir. 1899 yılında yapılan ve farklı ülkelerden 5 bin delegenin katıldığı ikinci toplantıda konsey, aynı yıl Barış ve Uluslararası İlişkiler (*Peace and International Relations*) adlı bir komite kurarak uluslararası politikada etkili bir aktör olmayı hedefleri arasına koymuştur (Michel, akt. Ataman, 2009: 3).

Kadın hareketi 19. yy.’ın ortalarında en önemli ilgi odağı olmuştur. Bu yy.’da erkeklere oy hakkının verilmesinin genişletilmesi ile kadınlarda seçme hakkını kazanabilmek için kampanya yürüttü. “İlk feminizm dalgası” denen bu dönem kadınların erkekler gibi aynı yasal ve siyasi haklara sahip olması talebiyle ayırt edilir. Ancak ilk hedef kadının seçme hakkını kazanabilmesiydi. Çünkü kadınların seçme hakkına sahip olmasıyla birlikte her tür cinsiyet ayrımının ve önyargının hızlıca biteceğine inanılıyordu. 1893 yılında Yeni Zellanda’da da kadınların seçme hakkının elde edilmesiyle birlikte “İlk dalga” feminizmi bitti. 1920’de ABD Anayasası’nın 19. Maddesindeki değişiklik ile Amerikan kadınlarına

oy kullanma hakkı verildi. İngiltere’de seçim hakkı 1918’de genişletildi ancak kadınlar, on yıl sonra erkeklerle eşit seçme haklarına kavuşabildi (Heywood, 2010: 248).

Seçim hakkının verilmesi ile birlikte feminizm hareketinde yer alan birçok eylemci cinsiyet ayırımından kurtulduklarını zannetti. Ancak bu özgürlük sadece seçim hakkıyla kazanılamazdı. Bu durumda daha köklü bir değişiklik gerekliydi ki bu da “ikinci feminizm dalgası”nı gündeme getirdi.

“İkinci dalga” feminizmi, siyasi ve yasal hakların elde edilmesiyle “kadın sorunu”nun çözülmediğini kabul etti. Bu problem, ev hanımı ve anne rolü ile sınırlı kalmanın sonucunda yaşanan mutsuzluk ve hayal kırıklığıydı. 1963’te Betty Friedan’ın *The Feminine Mystique* (Kadınlığın Gizemi) adlı eseri, feminist düşüncenin yeniden hareketlenmesine katkı sağladı. “İkinci dalga” feminizmin amacı, sadece siyasi özgürlük değil büyüyen Kadın Özgürleşme Hareketi’nin fikirlerinde yansıtılan “kadının özgürleştirilmesi” olmuştur. Böyle bir hedef, tek başına siyasi reformlar veya yasal değişikliklerle elde edilemezdi. Çoğu feministin ileri sürdüğü gibi radikal belki de devrimci bir sosyal değişim süreci gerekliydi (Heywood, 2010: 248-249).

Feminizmlerin ortak noktası “kadınların ezildiği ve kurtuluşları için stratejiler geliştirilmesi gerektiği”dir. Bu ezilmenin nedenleri ve kurtuluşa ulaşmak için belirledikleri yollar arasında farklılıklar gösteren kadın hareketleri temel alınmıştır. Buna göre feminist kadın hareketi Radikal, Liberal, İslamcı, Marksist ve Sosyalist olarak beş ana grupta toplanabilir. Bu feminist kadın hareketlerinin kamusal ve özel alandaki kadın sorunlarına ilişkin ürettikleri çözüm önerileri, politikalar, farklı olaylara koydukları farklı tepkiler ve eylemler bunlar arasındaki farklılıkların bir göstergesidir (Kara, 2006: 7).

4.3.1. Liberal Feministler

Temel öğretisi, insan olarak eşitlik ve bireyin özerkliği olan liberalizmde sosyal statüyü yetenek ve başarı belirler. Liberal feminizm kadına karşı yapılan ayrımcılığın yasal ve diğer reformlarla üstesinden gelmek için mücadele

edilmesiyle ilgilenir. Bu bağlamda da sosyal statüyü belirleyen yetenek ve başarı devreye girer. Liberal feminizme göre kadın ve erkek sosyal statüde başarı, yetenek gösterimi ile rekabet içinde eşit haklara ve fırsatlara sahip olmalıdır. Liberal feminist hareket rekabette iki cinsiyet arasında gerekli olan eşitliğin sağlanması için "oy hakkı, eşit eğitim, eşit iş, eşit ücret" kampanyalarını başlatmıştır. (Kara, 2006: 7).

Liberal feministlere göre, rasyonel bireyler için boy ve kilo gibi fiziksel ölçütlerin önemi nasıl yoksa cinsiyet farkı da önemsizdir. Siyasi ve askeri yapıların oluşumunu sorgulamadan, kadınların buralarda da temsil edilmesi gerektiğini savunurlar. Bunun nedeni buralarda da eşit şekilde kadınların yer alması sonucu cinsiyet farkının ortadan kalkacak olmasıdır. Böylece kadın eşitsizliği sorunu çözülmüş olacaktır (Jaggar, akt. Ataman, 2009: 16).

4.3.2. Markisist Feministler

Kadınların kamusal üretimden dışlanması, Marksist feministlere göre onların ezilmelerine neden olur ve onlara göre sınıfsız bir toplum en iyi toplumdur (Jaggar, akt. Ataman, 2009: 16-17).

Özgürleşmek için verilecek mücadelenin, proletaryanın kapitalizmi yok etmek için verdiği savaşın ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda birleşirler. Cinsiyetçilik kapitalist sistemde burjuva sınıfı için düşük iş gücü demektir ve bu durum kadınların kapitalist sistemden kurtulmasını engellemektedir. Marksist feministler baskı ve sömürünün yanı sıra cinsiyetçiliğin de yok edileceği yeni bir toplumsal biçimlenme sağlayacak tek projenin Marksizm'de var olduğuna inanırlar. Onlara göre, düşüncelerin ve politik programların cinsiyeti olamaz. Toplumda rekabet eden güçler erkek ya da dişi olarak ayırt edilemez. Ancak toplumda yer alış biçimlerine göre gerici, reformcu ya da devrimci olabilirler (Kara, 2006: 7).

4.3.3. Radikal Feministler

1969-1970 dolaylarında başlayan kadın özgürlük hareketi ile liberal ve marksist feminist hareketinden esinlenerek ortaya çıkmasına rağmen oldukça farklı talepleri bulunan radikal feminizme göre mücadele oy hakkının elde edilmesi değil, cinsiyet rollerinin değişmesi üzerinedir. Yani burada burjuva ile proletarya arasındaki mücadeleden değil, kadın ve erkek arasındaki mücadeleden bahsetmek doğrudur (Eisenstein, akt. Ataman, 2009: 19).

Radikal feministler, erkekler tarafından denetlenen (ataerki) kadınların bu denetimden kurtulabilmeleri için mücadele etmeleri gerektiği görüşünde birleşirler. İçerisinde birden fazla kadın hareketi barındıran Radikal kadın hareketlerinin ortak özelliği kadınları, bir grup ya da sınıf olarak kabul etmeleridir. Kadınlar üzerindeki erkek tahakkümü ise "ataerki" ile kurumsallaşmıştır. Radikal kadın hareketinin, liberal ve eşitlikçi kadın hareketlerinden farkı radikallere göre sistemin kendisinin cinsiyetçi olması ve toplumsal iktidarın ataerki politikalar üzerine inşa edilmesidir. Liberal ve eşitlikçi kadın hareketine göre ise, toplumsal sistem kusursuzdur. Bu nedenle, radikal kadın hareketi, cinsiyet, toplumsal sınıf, aile, evlilik, aşk, kültür gibi geniş bir yelpazede toplumsal sistem ve iktidar ilişkilerini inceler. Radikal feminizm aynı zamanda kadın kültürünün korunması ve yeniden üretimi üzerine odaklanmıştır. Radikal feministler, toplumsal iktidarın ve egemenlik ilişkilerinin gündelik yaşamda kurulduğu varsayımından yola çıkarak kadının gündelik yaşantısının incelenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Radikal feminizm, kamusal alan ile bireysel alanı birleştirmeye çalışır. Kadının ataerki ilişkiden kurtuluşunun sadece ekonomik koşullar ve yapıda meydana gelecek değişikliklerle olmayacağını düşünür. Dil ve ataerki arasında ilişki kurulur. Kadın kültürü içinde kadınların kendi dil formlarını ve anlamlandırmalarını kurmaları gereğine dikkat çekilir (Kara, 2006: 8).

4.3.4. Sosyalist Feministler

Sosyalist feministler, ataerki ve kapitalizm sistemlerini bir arada ele alır. Kadınların ezilmesini ataerki kapitalizm nitelemesiyle sınıf temelli açıklarlar. Kadının biyolojisinin rolünü, var olduğu tarihsel koşullar ve toplumsal durumlar

içinde değerlendirirler. Refah devletinin olumsuz yanlarını eleştirirken; sağlık, konut, eğitim, iş güvenliği, çocuk bakımı hizmetleri gibi alanların kadın lehine iyileştirilmesini talep ederler. Kapitalizm toplumu "kamusal" ve "özel" olmak üzere iki farklı alana böler. Bu durum sosyalist feministlere göre, kadınların hem kamusal, hem de özel alanda ezilmelerine neden olur. Erkekler ise sadece kamusal alanda ezilirler. Bu durum kadının erkeklere göre, daha dezavantajlı duruma düşmesine neden olur. Üretimin ev dışına çıkmasıyla birlikte kadın hem kamusal olarak tanımlanan ev dışında üretime katılmak zorunda kalmış hem de özel olarak tanımlanan alanda üretim faaliyetlerine devam etmiştir (Kara, 2006: 8-9).

Ev dışındaki üretime de katılma zorunda kalan kadının piyasadaki erkek hâkimiyetine olan bağımlılığı, evdeki erkeğe itaatinin de devamıdır. Kadınlar iktisadi ve siyasi alanlardan uzak tutularak, erkekler tarafından kendilerine yönelik şiddet kullanılmasını “meşrulaştırmaktadır.” Bu durum özellikle gelişmemiş devletlerde yaşayan kadınlar için geçerlidir. Sosyalist feministler bütün bu gelişmeleri kapitalizm ile ilişkilendirmektedir (Peterson ve Runyan, akt. Ataman, 2009: 18-19).

4.3.5. İslamcı/Müslüman Feministler

“Müslüman kadınlar” olarak mücadelelerini sürdüren feminist grubu fuhuşa, dayığa, genelevlerin kurumsallaşmasına, kocaların soyadını taşımaya ve kadın bedeninin "meta" olarak paketlenip sunulmasına genel olarak karşı çıkmalarına rağmen, kadınların haklarını savunmanın “feminist” olmak anlamına gelmediğini öne sürmüşlerdir. Müslüman feministler İslam dininin, ailede yaşanan sorunların nedeni olmadığını savunurlar. Dinle ilgisi olmayan ulusal, kültürel ve yerel değerlerin dinle karışması sonucu, kadınlar modern toplumlarda yy.'lar boyu ezilegelmiştir. Bu ezilmenin çözümü olarak da “mahrem” alanını politik olarak ön plana çıkartırlar (Kara, 2006: 9).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ: ÖZET/TARİHÇE

1. TÜRKİYE’DE KADIN SİYASAL KATILIM HAREKETLERİ

Kadınlar, geçmiş dönemden günümüze kadar karar alma mekanizması içerisinde aktif bir şekilde varolmak için çalışmışlar ve birçok ülkede olduğu gibi Türkiyede de siyasal haklarını elde edebilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.

Türkiye Cumhuriyeti kadın konusuna ilişkin olarak dünyada istisnai ve özgün bir tarihsel deneyim yaşamıştır. Kadınların ilerlemelerine ve güçlenmelerine ilişkin olarak günümüzde alınan bütün kararlarda ve uygulanan bütün politikalarda bu tarihsel deneyimin yansımalarını görmek mümkündür (www.kadininstatusu.gov.tr).

1.1. OSMANLI DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

Kanuni döneminden, 17. yy. ortalarına kadar, hanedan kadınlarının saltanat sürdürdüğü bir dönemden bahsetmek mümkündür. Hanedan kadınları özellikle de sultanların anneleri saray içinde ve dışında sultanlara naiblik yapmışlardır. Valide Sultan için ulaşılmaz kalan tek saltanat yetkisi, Osmanlı ordusuna şahsen komutanlık etmektir. Ulemanın pek hoşuna gitmeyen, 16. ve 17. yy.’da artan bu politik güç, dış politikada da önemli bir etkinlik göstermiştir (Peirce, akt. Kabasakal, 2007: 8). Ancak Valide Sultan ve hanedan kadınlarının yönetim üzerinde sahip oldukları güç tüm Osmanlı kadınları için geçerliliği olan bir durum değildi. Kadın ve erkek arasındaki cinsiyet engeli bu dönemde de kendini göstermekteydi.

Müslüman bir devlet olan Osmanlı İmparatorluğu monarşi ile yönetiliyordu. Mutlak otorite sahibi olan Padişah ve İslam Dini’nin emirlerine göre yönetilen devlette elbette kadının annelik dışında bir görevinin olması mümkün değildi. “Kuran’da kadınların hiçbir hakkının bulunmadığı” savı doğru değildir. Ancak sultanın örfi hukukuyla tamamlanan İslam Hukuku’nun yani şeriat’ın egemen olduğu

bir toplum olan Osmanlı İmparatorluğu'nda kadınların erkeklere göre ikincil konumda oldukları görülmekteydi. 18. yy.'dan başlayarak yüzünü Batı'ya dönen Osmanlı toplumunu, 19. yy.'da Batı'dan esen rüzgârlar iyice etkilemeye başlamış ve Fransız Devrimi'nin yankıları da, imparatorluk içindeki dönüşüm ihtiyacıyla birleşerek toplumu etkilemiştir (Berktaş, akt. Ünal Erzen, 2011: 12).

Tanzimat döneminde kadınlar ile ilgili birçok tartışma yapılmıştır. Bu tartışmaların sonucunda kadınlar konuyla ilgili gazete ve dergiler çıkarmaya başlamışlardır. 1868 yılında çıkmaya başlayan Terakki isimli gazete kadın hakları ve seçimlerden, seçme ve seçilme hakkından söz eden ilk gazete olmuştur (Caporal, akt. Kabasakal, 2007: 11).

Türkiye'de kadınlar, anayasal rejime geçildiği 1876'dan sonra 1877'de yapılan ilk seçimlere ve ondan sonrakilere henüz böyle bir hakka sahip olmadıkları için katılamamışlardır. Kadınlar, 1908 hareketinden sonra Anayasa'nın daha demokratikleşmesi ve özgürlüklerin daha genişletilmesi üzerine siyasal alana ilgi duymaya başlamışlardır. Ancak bu konuda kayda değer bir gelişme meydana gelmemiştir. Bunun nedeni sıkıntılı bir dönemden geçilmesi (Balkan ve I. Dünya Savaşları vb.) ve kadının toplumdaki konumuna ilişkin eski anlayışın ağırlığını hissettirmesidir. Bu nedenle kadınlar siyasetin dışındaki alanlarda faaliyetlerde bulunmuşlar ve söz konusu badirelerin atlatılması ile başlayan yeni dönemde, artık etkin olarak siyasetle uğraşmak için harekete geçmişlerdir (Terzioğlu, 2010: 9).

Osmanlı Devleti'nin 1914-1918 Dünya Savaşı'na katılması ile askere giden erkeklerden açık kalan bazı memurluklara kadınların tayin edilmesi zorunluluğu doğmuş, savaş sonrası azalan erkek nüfusu kadınlara çalışma olanakları hazırlamış, hastanelerde, posta tekel idaresinde, laboratuvarlarda ve diğer bazı işlerde kadın çalışan sayısı artmıştır. Böylece kadın cephe gerisi işlerde ve evinde eskisinden daha çok çalışma mecburiyeti hissetmiştir (Gökçimen, 2008: 11).

1.2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

Türk kadınlarının bu dönemdeki faaliyetleri Anadolu'daki Milli Mücadele'nin kazanılmasına katkıda bulunmaya yöneliktir (Kurnaz, 2011: 212).

1918-1923 yılları arasında süren Kurtuluş Savaşı'nda da önemli görevi yüklenen kadınlar İstanbul gibi büyük kentlerde işgal kuvvetlerine karşı yapılan gösterilerin başını çekiyorlardı (Güzel, akt. Çaha, 2010: 123).

Bu dönemdeki kadınları, içinde buldukları durum ve faaliyetleri bakımından birkaç grupta toplamak mümkündür:

1- İşgal bölgesindeki maruz kaldıkları tecavüz ve taaruzlar sebebiyle erkekleri göreve çağıran mazlum kadınlar.

2- Eline silah alarak bizzat savaşa katılanlar veya cephe gerisinde hizmet verenler (Yaralıya bakanlar, askere yiyecek-giyecek temin edenler).

3- Geniş kitleyi uyandırmak için dernek ve basın faaliyetine katılanlar. Bunların en meşhurları, başta Halide Edip olmak üzere Nakiye Elgün, Müfide Ferit Tek'tir.

4- Faaliyete moda diye bakanlar ve bu yüzden katılanlar, İstanbul sosyete hanımları, bu faaliyetlerin dışında kalanlardır. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti çektiği telgraflarla bu hanımları kınar. Bu hanımların yaşayışları Halide Edip'in Ateşten Gömlek (1922), Yakup Kadri'nin Sodom ve Gomore (1928), Kiralık Konak (1920) gibi romanlarında tasvir edilmiştir. Yine Halide Edip'in "Cennet Dağı Cehennem Dağı" isimli makalesinde bu tür kadınların azaptan hiç kurtulamayacakları anlatılmaktadır (Enginün, akt. Kurnaz, 2011: 212).

Bu dönemde, Türk kadınları vatanın kurtarılması amacıyla yardım toplama ve geniş kitleleri yardıma çağırma gibi faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu faaliyetleri kadın dernekleri yoluyla yapmışlardır. Özellikle askere giyecek ve ordunun sağlık hizmetlerinde Asri Kadınlar Cemiyeti ve Hilal-i Ahmer Kadın Kolları çalışmışlardır. 5 Kasım 1919'da Sivas'ta kurulan Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ise bu dönemin en önemli cemiyetidir. İstanbul Hükümeti'ne ve itilaf devletleri temsilcilerine işgali protesto eden telgraf çekmişler ve Türk kadınının bizzat mücadeleye katılmasını sağlamışlardır. Mustafa Kemal Paşa ve Milli Mücadele'nin

ileri gelen kadrosu tarafından takdirle karşılanan cemiyet teşvik edilmiş ve birçok yerde şubeleri açılmıştır (Kurnaz, akt. Gökçimen, 2008: 18).

Ülkenin her tarafında Türk topraklarının düştüğü acı durumdan kurtulması için protesto mitingleri başlamıştı. 19 Mart 1929'da İstanbul'da ilk miting düzenlenmişti. İnasDârülfununu öğrencileriyle Asri Kadınlar Cemiyeti üyeleri tarafından düzenlenen mitingin amacı işgal kuvvetlerini protesto etmektir (Gökçimen, 2008: 16-17). Bu mitinglerde Halide Edip, Şükûfe Nihâl, Nakiye Elgün, Münevver Saime, Meliha, Sabahat ve Nakiye Hanımlar da yerlerini almışlardır. Mitinglerde konuşan hanımların birçoğu öğretmen ya da İnasDârülfununu'nda okuyan öğrencilerdir. Bu da Meşrutiyet döneminde açılan kız okullarının Milli Mücadele'ye milliyetçi, aydın bir kadın potansiyeli hazırladığını göstermektedir. Milli bir heyecan dalgası doğmasına sebep olan bu kadınlar hem diğer kadınlara hem de erkeklere öncülük etmişlerdir (Gökçimen, 2008: 17).

1923 yılının Nisan ayında Milletvekili Seçme Kanunu'nun görüşülmesi esnasında kadına seçme hakkının verilmesi konusu gündeme gelmiş, bir çok tartışmaya neden olmuş ancak bu hakkın verilmesi kabul edilmemiştir (Terzioğlu, 2010: 9-10).

Aynı yılın Haziran ayında (16 Haziran 1923) Kadınlar Halk Partisi kurulmuştur. Böylece başkanlığını yazar Nezihe Muhittin'in (1889-1958) yaptığı parti kadınlar için ilk siyasal oluşumu meydana getirmiştir. Siyasi bir görünümde olan partinin asıl amacı, kadınların eğitim ve sosyal alanlardaki eksikliklerinin tamamlanarak cehaletin ortadan kaldırılması olarak açıklanmaktaydı. Ancak, partinin genel sekreteri Şukufe Nihal, "Kadınlar Halk Fırkası'nın programı, şimdiye kadar her fırsatta izaha çalıştığımız gibi, kadının sosyal, iktisadi ve bilahare siyasi sahalarda haklarının gelişmesini temin etmektir" sözleri ile nihai hedeflerinin siyasi haklarını kazanmak olduğunu belirtmekteydi. Tüm bunlara rağmen partiye izin verilmedi. Nedeni ise, kadınların siyasal haklara sahip olmamalarıydı. (Terzioğlu, 2010: 10).

1.3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE TÜRK KADINI

Osmanlı son yy.'nda kadına ilişkin devam eden politikalar, Cumhuriyet döneminde radikal bir boyut kazanmıştır. Kadın, bir yandan muasır medeniyete girişin anahtar sembolü olarak ön plana çıkarılırken, bir yandan da yeni toplumun kalkınmasında önemli bir beşeri kaynak olarak görülmüştür (Çaha, 2010: 133).

Cumhuriyetin ilan edilmesinden (29 Ekim 1923) sonra monarşiyle idare son bulmuştur.

Bu dönemde kadının durumu şöyledir:

1. Aydın Türk kadını İstanbul'da düşman istilasını protesto eden mitinglerde aktif bir rol üstlenmiş ve söz sahibi olmuştur.

2. İstanbul Üniversitesinde kız öğrencilerin erkeklerle okuyabileceğinin kararı alınmıştır.

3. I. Dünya savaşı döneminde yaşanan bir takım zorluklar nedeniyle kadınların iş hayatındaki sayısı artmıştır.

4. Kadınlar hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında aktif olarak çalışmışlardır.

5. Anadolu'nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.

6. Bağımsızlık Savaşı'nda doğrudan vatan müdafaasına iştirak etmişlerdir.

7. Öğrenim gören kızlar çeşitli mesleklerde yetişme gayretlerinde bulunmuşlardır (Gökçimen, 2008: 18-19).

1.3.1. Tek Partili Süreçte Türk Kadını (1923-1946)

Cumhuriyet'in kurulmasıyla (1923) birlikte devletin formüle ettiği amaçlara uyum gösterebilecek nitelikte yeni bir toplum ve kültür yaratma gereği ortaya çıkmıştır (Çaha, 2010: 112).

Cumhuriyet'in başlangıcında ulus, kimlik, ulusal bütünlük ve yeni rejime sadakat gibi kavramlar ön plana çıkarılmıştı. Devlet elitinin (asker, sivil bürokrat ve

aydın) öne çıkardığı bu kavramlara önemli anlamlar yükledi. Yeni toplum ve ulus projesinin öncü aktörleri olarak ise asker, sivil bürokrat, aydın ve aynı zamanda kadınlara önemli görevler düşmekteydi (Çaha, 2010: 134).

Bağımsızlık Savaşı sonrasında 15 Haziran 1923'te “Kadınlar Halk Fırkası” adıyla bir parti kuruldu. II. Meşrutiyet'in dergi ve derneklerinde yetişen kadınlar tarafından kurulan bu parti ilk siyasi oluşum olan Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan bile önce oluşmuştu. Böylece kadınlar Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan daha iki ay önce kendi partilerini kurmuş oldular (Argunşah, akt. Gökçimen, 2008: 20).

Fırka temelde sosyal, ekonomik ve politik alanda kadın hakları için mücadele etmeyi hedef olarak seçti (Çakır, akt. Çaha, 2010: 148-149). Fakat tüzüğü çok sert bulunan fırkaya resmi olarak izin verilmedi (Muhittin, akt. Çaha, 2010: 149).

Tek parti döneminin tek kadın örgütü olan Türk Kadınlar Birliği, 7 Şubat 1924 günü İstanbul'da kuruldu. Amacı kadınlığı fikri ve içtimai sahalarda yükselterek, çağdaş ve ileri bir düzeye ulaştırmak olan kadın birliğine göre genç kızlar gerçek bir anne olarak yetiştirilmeliydiler. Örgüte göre kadınlık dünyasındaki derin toplumsal yaralar sarılmalı, dul, kimsesiz ailelere ve ilkokuldaki çocuklarına yardım edilmeli, kadınlar iş hayatına özendirilmeli ve üretken kılınmalıydılar. Birliğe kadınlığın yükselmesini arzu eden her Türk ve Müslüman birey üye olabiliyordu. Faaliyet yıllarında Kadınlar Birliği Kadın Sesi adıyla bir dergi yayınlamış, Anadolu'dan İstanbul'a gelen kız öğrencilere yardım etmiş, fakir ve kimsesiz öğrencilere yemek çıkarmış ve yabancı dil öğrenmek isteyen kadınlar için kurslar açmıştı (Toprak, akt. Kırkpınar, 1999: 183).

Kadın devrimi olarak adlandırılan yasal değişiklikler Cumhuriyet'le birlikte yerini almıştır. Bunların başında 1924 yılında çıkarılan “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”, 1925 yılında kabul edilen “Kıyafet Kanunu” ve 1926 yılında kabul edilen “Medeni Kanun” gelmektedir. Bu yasalar kadınlara erkeklerle birlikte eşit eğitim olanakları sağlamıştır. Kara çarşaf veya peçe giyme zorunluluğuna son verilmiştir. Çok kadınla evlilik sona erdirilmiş, kadın ve erkek evlilik, boşanma ve miras gibi konularda eşit haklara sahip olmuşlardır. Oldukça uzun bir sürede aşama aşama gerçekleştirilen kadın hakları reformu, Cumhuriyet sonrası inkılâplar sayesinde kadının aktif bir konuma geçişini sağlamıştır. Ulusal devrimi gerçekleştirerek, Cumhuriyet'in

kurucusu olan Atatürk'ün başlıca hedeflerinden birisi de Türk kadınlarının toplumsal statüsünü köklü bir biçimde değiştirmek, hak ve özgürlüklerinde erkeklerle eşit haklara sahip bireyler haline getirmek olmuştur (Ünal Erzen, 2011: 12-13).

“Türk Kadın Birliği” 1927 Mart’ında İstanbul’da bir kongre topladı ve Başkan Nezihe Muhittin Hanım kadınlara oy hakkı ve yerel seçimlere katılma hakkı istedi. Bu konuyla ilgili dernek tüzüğünde de değişiklik yapıldı ancak İstanbul Valisi bu tüzük değişikliğini onaylamadı. Bunun üzerine hükümet devreye girerek tüzüğün onaylanmasını istedi. Böylece Türk kadınının siyasal haklarını sağlama yolundaki mücadelesi hükümet desteği ile başlamış oluyordu (Zihnioğlu, akt. Terzioğlu, 2010: 17).

Afet İnan’ın 1929-1930 öğretim yılında Öğretmen Okulu’nda yurttaşlık dersleri verdiği dönemde başından geçen bir olay bu mücadeleye daha da büyük ivme kazandırdı. Kız-erkek eğitim verilen bu okulda öğrencilerin seçimleri kavrayabilmesi için örnek bir belediye seçimi düzenlendi. Bu seçimi bir kız öğrencinin kazanması üzerine, erkek öğrencilerden biri bu sonuca itiraz etti. Bunun nedeni mevcut yasaya göre kadınların ne seçme ne de seçilme hakkının olmamasıydı. Mustafa Kemal Atatürk bu olayı Afet Hanım’dan duyunca hukukçularla görüş alışverişinde bulunmaya başladı. Diğer taraftan Afet Hanım’dan bu konuyla ilgili araştırma yapmasını istedi (Caporal, akt. Terzioğlu, 2010: 17). Uzman hukukçuların çalışmaları sonrası 3 Nisan 1930 gün ve 1580 sayılı kanun ile Türk kadınına belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı tanındı (Terzioğlu, 2010: 17).

26 Ekim 1933 yılında ise, Köy Kanunu’nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verildi (KSSGM, 2001: 2-3).

Malatya Milletvekili İsmet İnönü ve 191 arkadaşı, 1934 yılında Anayasa Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bir madde eklenmesi için Büyük Millet Meclisi’ne bir kanun teklifinde bulunmuşlardır. 5 Aralık 1934 tarihinde kabul edilen kanuna göre, yirmi iki yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçme hakkına sahiptir. Yine Teşkilat-ı Esasiye Kanununun 11. maddesi değiştirilmiş ve otuz yaşını bitiren kadın, erkek her Türk milletvekili seçilebilme hakkını kazanmıştır (Mumcu, akt. Kabasakal, 2007: 17-18).

1935 yılında yapılan ilk genel seçimde de 18 kadın milletvekili Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'ne girmiştir. İlk kadın milletvekilleri şunlardır: Mebrure Gönenç (Afyon), Satı Çırpan (Ankara), Şükran Örsbaştı (Antalya), Sabiha Gökçül (Balıkesir), Şekihe İnel (Bursa), Hatice Özgüner (Çankırı), Huriye Özü (Diyarbakır), Fatma Memuk (Edirne), Nahiye Ergücü (Erzurum), Fakihe Öymen (İstanbul), Benel N. Arıman (İzmir), Ferruh Gürgüp (Kayseri), Behire Morova (Konya), Mehri Pektaş (Malatya), Meliha Ulaş (Samsun), Esmâ Nayman (Seyhan), Sabiha Görkay (Sivas), Semiha Hızal (Trabzon) (Doğramacı, 1993: 22).

22 Nisan 1935 yılında Uluslararası Kadın Kongresi toplandı. 1985 yılında ise, Türkiye BM CEDAW'ni imzaladı (Onuk ve Akpınarlı, 2009: 45) 1995 tarihinde toplanan 4. Dünya Kadınlar Konferansı'nda 185 ülkenin kabul ettiği ve ülkemizin de çekincesiz olarak imzaladığı Pekin Deklarasyonu'nun 14. maddesinde "kadın hakları, insan haklarıdır" hükmüne yer verilmiştir (Kabasakal, 2007: 26). 1996 Pekin konferansında Türkiye'de 2000 yılına kadar okur-yazar olmayan kadın kalmayacak resmi sözünü imzaladı. Ancak 2000 yılı araştırmalarına göre; Kadınların % 13'ünün okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir (Onuk ve Akpınarlı, 2009: 45).

Tablo 2. Türkiye'de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1946	465	456	98,1	9	1,9
1943	455	439	96,5	16	3,5
1939	429	413	96,3	16	3,7
1935	399	381	95,5	18	4,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (tuik) <http://www.tuik.gov.tr>. (04.05.2014)

Tek partili süreçte kadınların seçme ve seçilme hakkını kazanmasından sonra ilk seçimlerde 18 kadın milletvekili seçilmiştir. Ancak bundan sonra çok partili seçim dönemine kadar yapılan üç seçimde giderek bu sayının düştüğü görülmüştür. Yani kadınların seçme ve seçilme hakkını elde ederek kadın-erkek eşitsizliğine son veremedikleri görülmüştür.

1.3.2. Çok Partili Süreçte Türk Kadını (1950-1980)

Türkiye’de kadınlar için 1950 sonrası olumlu ya da olumsuz sonuçları itibariyle önemli bir anlam taşır. Bu dönemde taşrayla gelişmiş kentler arasında önemli bir köprü kuruldu. Demokrat Parti’nin on yıllık iktidar döneminde oluşan bu olanakla eğitim imkanlarının taşraya yayılmasıyla birlikte kız çocuklarının eğitim görmesi sağlandı. Taşraya uzanan ulaşım imkanıyla birlikte bu sürecin hızlandığını da söylemek mümkündür. 27 yıllık CHP iktidarında eğitim politikası devrimin en temel ayağı kabul edilmiştir. Ancak taşrada köylere ve kasabalara fazla eğitim yatırımı yapılmamıştır. Sadece sınırlı sayıda Köy Enstitüleri yapılmıştır. 1950 sonrasındaki demokratik sistem içinde eğitim ağı hız kazanmış taşra da üniversiteyle tanışmaya başlamıştır. Erzurum, Konya ve İzmir gibi İstanbul ve Ankara dışındaki illerde ilk kez bu tarihlerde üniversiteler kurulmaya başlanmıştır (Albayrak, akt. Çaha, 2010: 153, 158).

Çok partili süreçte 1950 yılında Mersin’den ilk kadın belediye başkanı Müfide İlhan seçilmiştir. 1951 tarihli 100 sayılı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmesinin onaylanması ile 22.12.1996’da eşit değerde iş için kadın ve erkek işçiler arasında ücret eşitliğini sağlandı. BM tarafından 1975 yılında Mexico City’de Birinci Dünya Kadın Konferansı’nın düzenlenip 1975-1985 yılları arasında dönemin “Kadın On Yılı” ilan edilmiştir (KSSGM, akt. Gücük, 2006: 24).

26.03.1971 yılında İlk kadın bakan Türkan Akyol (Erim 33. Hükümet) daha sonra 17.11.1974 yılında Hayriye Ayşe Nermin Neftçi (Irmak 38. Hükümet) atandı (www.kader.org, 2011-2012).

1991 yılında 48. Hükümet döneminde ilk kadın vali (Lale Aytaman) Muğla iline atanmıştır (KSSGM, 2001: 6).

Tablo 3. Türkiye’de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
1977	450	446	99,1	4	0,9
1973	450	444	98,7	6	1,3
1969	450	445	98,9	5	1,1
1965	450	442	98,2	8	1,8
1961	450	447	98,3	3	0,7
1957	610	602	98,7	8	1,3
1954	541	537	99,3	4	0,7
1950	487	484	99,4	3	0,6

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>. (04.05.2014)

1950 ve 1980 tarihleri arasında yapılan 8 seçimde de kadınlar milletvekili olarak yerlerini almıştır. Ancak temsil oranlarına ve sayılara bakıldığında kadın milletvekillerinin sayılarının oldukça az olduğu görülmektedir.

1950-1980 arası dönem, kadınlar açısından durgun geçmiştir ve asıl hareketlilik 1980’lerde yaşanmıştır (Gücük, 2006: 24).

1.3.3. 1980 Sonrası Türk Kadını

1980 döneminde kadın hareketinin hız kazandığı görülmüştür. Bu dönemde diğer dönemlere göre belirgin bir farklılık vardır. Yayın dünyasında, hak arama mücadelesinde meydanlarda görünen güçlü ve özgüven duygusu gelişmiş kadınlar kendini göstermektedir. Ayrıca özellikle Ankara’da kadınları bir araya getirme amaçlı “ev toplantıları” düzenlenmiştir. “Perşembe” ismi verilen toplantılar kadınların gelişimine ciddi katkılar sağlamıştır. (Gücük, 2006: 26-27). Tarihi boyunca düzenli olarak bülten çıkaran “Perşembe Grubu”, yeter isimdeki bülteni iki ayda bir çıkarmaktaydı. Beyaz kağıt üzerine mor renkli yazı karakteri kullanılarak

çıkarılan derginin amacı Perşembe Grubu toplantılarının gündemini başka kadınlarla paylaşmaktı (Timisi ve Gevrek, akt. Gücük, 2006: 26). Bu dönemde yer alan diğer bir yayında Pazartesi dergisidir. Feminizmi yaygınlaştırmayı, daha geniş bir kadın kitlesini 'kışkırtma' politikası haline getiren dergi kendisine ait olan bu politikaya diğer kadınları davet eder (Koçali, akt. Gücük, 2006: 26).

BM Genel Kurul tarafından 1979 senesinde kabul edilen CEDAW kadın hakları ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması konusunda büyük önem taşımaktadır. Kadınlar açısından büyük öneme sahip olan bu sözleşme 1985 yılında ülkemiz tarafından da imzalanarak kabul edilmiştir (Karal ve Aydemir, 2011: 27).

Türkiye'de kadınlar için atılan tüm adımlara rağmen hala istedikleri hakları tam olarak elde edemeyen kadınlar eğitim, iş, siyaset gibi birçok alanda zorluklarla karşılaşmaktadırlar.

Türkiye İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) ülkeleri arasında kadınların okullaşması oranı itibariyle en geride kalan ülke konumundadır ve kadınların okuma yazma oranı bazı İslam ülkelerinin altındadır. Türkiye'de 2003 verilerine göre okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 18.9, yüzde 50.6'sı ilkokul mezunu, % 16 orta öğretimden mezun, dört yıllık üniversite mezunu kadınların oranıysa ancak % 5.2 düzeyindedir (The World Bank, akt. Çaha, 2010: 158). Türkiye, kadınları işgücüne katılım konusunda da bazı İslam ülkelerinden daha düşük performansa sahiptir. 2003 verilerine göre Türkiye'de işgücüne katılan kadın oranı % 25.4, toplam işgücü içindeki oranıysa % 22.9'dur (Çaha, 2010: 159). Türkiye'de kadınların en düşük performans sergiledikleri alan ise siyaset alanıdır. Kadınların seçme ve seçilme hakkını alışından sonraki yıl yapılan seçimlerde 18 kadın mecliste yer alarak % 4.5 düzeyinde bir temsile kavuşmuştu. Sonraki iki seçimde de 16'şar kadın milletvekili olarak mecliste yer almışlardır. Ancak daha sonra bu sayıda mecliste temsil edilemediler. Kadınların mecliste fazla temsil edilmeyişlerinin birbiriyle bağlantılı kültürel, siyasal ve ekonomik birçok nedeni vardır (Tekeli, akt. Çaha, 2010: 160).

12 Haziran 2011 genel seçimleri için siyasi partilerin milletvekili aday listelerini açıklamalarının öncesinde, içlerinde Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)'nin de bulunduğu sivil toplum örgütleri, siyasi partilerin

milletvekili aday belirleme süreçlerinde “eşit temsil” ilkesini göz önünde bulundurmaları için kapsamlı ve ısrarlı çabalar sergilediler. Aday listelerinin açıklanmasıyla birlikte kadın aday sayısında bir önceki seçim dönemine göre bir artış sağlandığı ancak kadın-erkek aday oranları arasında hala çok fark olduğu görüldü (Boyner, 2011: 8).

8 Şubat 1935’te yapılan TBMM 5. Dönem seçimlerinde ilk kez 18 kadın Meclis’e girebilmişti. 1935’ten 2011’e kadar TBMM’ye seçilen 9134 milletvekilinin sadece 236’sı kadın oldu. Yani Cumhuriyet Tarihi boyunca kadınların TBMM’de temsili ancak % 2.6 olarak gerçekleşti (Sancar, 2011: 12).

Kadınların parlamentoda temsil oranındaki artış eğilimi olumlu ancak yeterli değildir. Bu oranın eşit temsil hedefinden uzakta olduğu görülmektedir. Ayrıca kadınların sadece parlamentoya değil, yerel yönetim kademelerine ve kamu yönetimine katılımının düşüklüğü de önemli sorun alanlarını oluşturmaktadır (Boyner, 2011: 8).

Tablo 4. Mahalli İdarelerin Seçilmiş Görevlilerinin Cinsiyetleri Bazında Temsil Oranları

Seçim Dönemi	Belediye Başkanlığı	
	Kadın	Erkek
28 Mart 2004	18	3207
29 Mart 2009	27	2921
30 Mart 2014	40	1356
Seçim Dönemi	Belediye Meclisi Üyeliği	
	Kadın	Erkek
28 Mart 2004	834	33643
29 Mart 2009	1340	30450
30 Mart 2014	2198	18300
Seçim Dönemi	İl Genel Meclis Üyeliği	
	Kadın	Erkek
28 Mart 2004	58	3150
29 Mart 2009	110	3269

30 Mart 2014	60	1191
--------------	----	------

Kaynakça: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü www.mahalli-idareler.gov.tr (08.07.2014).

Belediye Başkanlarının cinsiyete göre dağılımına baktığımızda 28 Mart 2004 yılında yapılan seçimlerde erkek Belediye başkan oranı %99,4 iken kadın Belediye Başkanı oranı %0,6 dır. 29 Mart 2009 seçimlerinde ise, erkek Belediye başkan oranı %99,1 iken kadın Belediye Başkanı oranı %0,9 dur. 30 Mart 2014 seçimlerinde erkekler %97,13, kadınların oranında %2,86 dır.

Belediye Meclis Üyeliğinin cinsiyete göre dağılımında 28 Mart 2004 yılında yapılan seçimlerde erkek oranı %97,6 iken kadın oranı %2,4 tür. 29 Mart 2009 seçimlerinde ise, erkek oranı %95,8 iken kadın oranı %4,2 dir. 30 Mart 2014 seçimlerinde erkekler %89,28, kadınların oranı da %10,72 dir.

İl Genel Meclis Üyeliğinin cinsiyete göre dağılımında 28 Mart 2004 yılında yapılan seçimlerde erkek oranı %98,2 iken kadın oranı %1,8 dir. 29 Mart 2009 seçimlerinde ise, erkek oranı %96,8 iken kadın oranı %3,2 dir. 30 Mart 2014 seçimlerinde erkekler %95,20, kadınların oranında %4,80 dir.

Tüm bu yüzdelerle bakıldığında erkeklerin oranının neredeyse %100 iken kadınların yüzdesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir.

29 Mart 2009 seçimlerinde köy muhtar sayısına bakıldığında ise, 34.275 köy muhtar sayısından 34.210'u erkek, 65'i kadındır. 138.177 köy ihtiyar meclis üyesinden 137.848'i erkek, 329'u kadındır. Toplam 18.607 mahalle muhtarından 18.178'i erkek, 429'u kadındır. 72.583 mahalle ihtiyar heyeti üye sayısından ise, 71.174'ü erkek, 1.409'u kadındır (www.migm.gov.tr) Rakamlara bakıldığında kadınların yer aldığı ancak sayılarının erkek sayılarına göre az olduğu görülmektedir.

Türkiye'de 1997 yılında kadınların eşit temsiliyi sağlamak amacıyla kurulan ve kadının siyasi temsiliyi güçlendirmek adına çalışan KA.DER (Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği) Derneği 2007 genel seçimlerinden bu yana seçim öncesi kampanyalar düzenleyerek kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Dernek renkli ve esprili afiş kullanarak "meclise girmek için erkek olmak şart mı?" sloganlı bıyıklı kampanyası ile sesini duyurmayı başarmış ve 2007 yılında meclisteki kadın milletvekili sayısında sağlanan % 100 artışı da kendi kampanyasının başarısı olarak

yorumladı. Başta KA.DER olmak üzere çeşitli kadın dernekleri, 2011 genel seçimleri öncesinde medya kuruluşları ve farklı sektörlerde üst düzey pozisyonlarda bulunan kadınlar ile bir araya gelerek Haklı Kadın Platformu’nu kurmuşlardır. Bir araya gelen kuruluşlar ve kadınlar “eşit temsil, gerçek demokrasi, yeni anayasa ve engelleri aşmak için 275 kadın milletvekili” sloganıyla dikkatleri kadının eksik siyasi temsiline çektiler (Çağın Bilgili, 2011: 17).

Tablo 5: Türkiye’de Erkek ve Kadın Milletvekili Oranları

Seçim Yılı	Toplam Milletvekili Sayısı	Erkek	Temsil Oranı (%)	Kadın	Temsil Oranı (%)
2011	550	471	85,6	79	14,4
2007	550	500	90,9	50	9,1
2002	550	526	95,6	24	4,4
1999	550	527	95,8	23	4,2
1995	550	537	97,6	13	2,4
1991	450	442	98,2	8	1,8
1987	450	444	98,7	6	1,3
1983	399	387	97,0	12	3,0

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>. (04.05.2014)

Milletvekili oranlarına baktığımızda kadınlar 2011 yılında en yüksek milletvekili sayısına ulaşmıştır. Yine de toplamda 550 Milletvekili arasında kadınların sayısı azdır.

Tablo 6: Türkiye’de Kadın Bakanların Oranları

Bakanlar Kurulu			
Hükümet Dönemi	Toplam Sayı	Kadın Sayısı	Kadın Oranı (%)
44. Hükümet (Ulus Hükümeti) 29.09.1980-13.12.1983	39	0	0
45. Hükümet (1.Özal Hükümeti) 13.12.1983-21.12.1987	32	0	0
46. Hükümet (2.Özal Hükümeti) 21.12.1987-09.11.1989	41	1	2,4
47. Hükümet (Akbulut Hükümeti) 09.11.1989-23.06.1991	34	1	2,9
48. Hükümet (1.Yılmaz Hükümeti) 23.06.1991-20.11.1991	35	1	2,8

49. Hükümet (7.Demirel Hükümeti) 21.11.1991-25.06.1993	34	3	8,8
50. Hükümet (1.Çiller Hükümeti) 25.06.1993-05.10.1995	64	4	6,2
51. Hükümet (2.Çiller Hükümeti) 05.10.1995-30.10.1995	30	2	6,6
52. Hükümet (3.Çiller Hükümeti) 30.10.1995-06.03.1996	35	2	5,7
53. Hükümet (2.Yılmaz Hükümeti) 06.03.1996-28.06.1996	33	3	9
54. Hükümet (Erbakan Hükümeti) 28.06.1996-30.06.1997	40	4	10
55. Hükümet (3.Yılmaz Hükümeti) 03.06.1997-11.01.1999	42	2	4,7
56. Hükümet (4.Ecevit Hükümeti) 11.01.1999-28.05.1999	26	0	0
57. Hükümet (5.Ecevit Hükümeti) 28.05.1999-18.11.2002	62	3	4,8
58. Hükümet (Gül Hükümeti) 18.11.2002-14.03.2003	25	1	4
59. Hükümet (1.Erdoğan Hükümeti) 14.03.2003-29.08.2007	31	2	6,4
60. Hükümet (2.Erdoğan Hükümeti) 29.08.2007-06.07.2011	39	2	5,1
61. Hükümet (3.Erdoğan Hükümeti) 06.07.2011-29.08.2014	26	1	3,8
62. Hükümet (Davutoğlu Hükümeti) 29.08.2014-	26	1	3,8

Kaynak: kader, 2011-2012 ve www.basbakanlik.gov.tr (Bakanlar Kurulu Listeleri) Ağustos 2014

İlk kadın Bakan 33. Hükümette atanmıştır. Daha sonra 2014 yılına kadar kurulan hükümetlerde en fazla kadın bakan sayısı 4 olmuştur. Bakanlar Kurulunda da kadınların sayısının erkeklere göre daha az olduğu görülmektedir.

2. TÜRKİYE’DE SİYASAL KATILIMI KADINLAR AÇISINDAN ZORLAŞTIRAN ETKENLER

Türkiye’de kadınların birçok alanda söz sahibi olması için verilen mücadeleler zorluklar içinde gerçekleşmiştir. Günümüzde de kadınlar bu güçlüklerle karşılaşmaktadır.

Türkiye’de kadınlar 1930’lardan itibaren siyasal temsil haklarını elde etmiş olsalar da hala gerek parlamentoda gerekse yerel yönetimlerde yeterince temsil edilememektedirler (Ayata, akt. Altındal, 2009: 356).

Türkiye’de kadının siyasal yaşama aktif katılımını engelleyen çeşitli nedenler vardır. Ancak en önemlilerinden biri ataerkil toplum yapısıdır. Birçok kadın günümüzde hala baba, oğul ya da aile büyüklerinin sözünden çıkamamakta hatta

onların boyundurluğu altında ezilmektedir. Hane içindeki erkeklerin sözünden kendi özel yaşamları için bile çıkamayan kadınların siyasal yaşamda da söz sahibi olması beklenemez.

Siyaseti erkeklere ait bir dünya olarak gören anlayış, kadın ve erkeğin zihninde engel oluşturmaktadır (Boyner, 2011: 8). Sadece erkekler değil, kadınlar da siyasete katılmanın kendilerine ait bir iş olmadığını düşünmektedirler. Kadınlara göre de siyaset erkek işidir ve kendilerine biçtikleri görevler ise, çocuk yapmak, büyütme, ev işleriyle ilgilenmek vb.'dir.

Kadınlara yine eğitim konusunda erkeklerden daha az değer verilmesi de onları siyasetten ve birçok alandan uzak tutan nedenlerden biridir. Günümüzde hala okuma yazma bilmeyen kadınlar vardır. Eğitim olanağından yoksun bırakıldıkları gibi siyaset konusunda da bilinçlendirilmemektedirler.

Siyasal partilerin rolünün de kadının bu durumda payının büyük olduğu bilinmektedir. Kadınların cinsiyete dayalı ikincil konumlarını değiştirmek konusunda erkek egemenliğini sorgulayacak bir girişimde bulunmayan siyasi partiler çok zayıf durumda olan bu tarz girişimleri de desteklememektedirler (Ayata, akt. Altındal, 2009: 356). Ülkemizde erkek merkezli siyasal kültür ve politika, kadınları desteklemediği gibi erkeklerin belirlediği siyasete ancak eklenebilen kadınlar, siyasetin kurucu öznesi değil sadece nesnesi olabilmektedir. Buda kadın hareketinin siyasal boyuttaki etkisini azaltmaktadır (Sallan Gül, akt. Altındal, 2009: 356). Cinsiyet ayrımı yapan hükümlerin yasalarımızda olmamasına rağmen nüfusun yarısını oluşturan kadınların siyasette, siyasal partilerde, hükümette ve politik liderler arasında temsilleri oldukça sınırlıdır. Yasal düzenlemelerle kadınlara eşitliğin sağlanmış olması, toplumdaki soyut eşitlik modelini somut ilişkiler düzeyinde etkilememektedir (Uysal, akt. Çağlar, 2011: 59).

Türkiye'de siyasetin klientalist yapısı ve erkekler arası gelişen örüntüler de kadını siyaset dışında bırakmaktadır. Erkeklerin hem sayı olarak hem de güç olarak sahip oldukları egemenliklerinin bazı sonuçları vardır. Erkekler ortak kurallar, yarışma, hesaplaşma, başarı kuralları ve stilleri üzerine anlaşmışlardır. Böylelikle erkeklerin haberleşmesi, anlaşması kolaylaşmakta ve kadınlar bütün bunların dışında bırakılmaktadırlar. (Gillet, Papageorge ve Chapman, akt. Tekeli, 2011: 276).

Erkeklerin siyaseti iktidar edinmek, sosyal ilişki kurmak ve rant aracı olarak kullanmaları kadınların “benim burada ne işim var?” sorusunu kendilerine yöneltmelerine neden oluyor. Hatta geçen yıllarda yapılan bir araştırmaya göre kadınların bir siyasi partide “dayanma” ortalamalarının sadece 2,5 yıl olduğu görülmüştür (Çiğdem Aydın, 2011: 27).

En temel siyasal rejim meseleleri olan güvenlik, dış politika, ekonomik ve mali politikaların saptanmasıyla ilgili karar süreçlerinde kadın politikacılara yer verilmediği genel olarak siyasal partilerin sosyal ve kültürel faaliyet alanlarında kadınların yer aldığı görülür. Bu durum siyasal partilerde de erkek ve kadın politikacılar arasında cinsiyet ayrımına dayalı bir farklılaşma yaşandığının kanıtıdır (Sancar, 2011: 14).

3. TÜRKİYE’DE SİYASETTE KADIN KATILIMINI GÜÇLENDİRECEK ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Öncelikli olarak kadın hak ve özgürlüklerinin farkına vararak bunları öğrenmeli ve bunu kendi yaşamına monte etmelidir. Sadece ev içinde değil, kamusal alanda da yer alabileceğini bilmesi gerekir. Böylece bilişsel düzeyi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı gelişen kadın siyasal alanda da yer alma cesaretini gösterebilecektir (Çağlar, 2011: 60).

Türkiye’nin demokratikleşebilmesi için kadınlarında siyasette erkekler kadar eşit söz hakkına sahip olabilmesi gerekir. Kadınların kendi haklarında alınan kararlarda söz sahibi olmadığı bir ülkede demokratiklikten bahsetmek yanlış olur. Çünkü demokratik olabilmek için önce ilkelerini yerine getirmek gerekir. Bu ilkelerden en önemlisi de eşitliktir. Cinsiyet eşitsizliği ortadan kaldırılmalı ve kadınlar yönetimde yer almalıdır.

Kadınların da söz sahibi olduğu “Gerçek Demokrasi” için yasalarda yapılması gereken ve siyasi partilerin yapması gereken bazı çalışmalar vardır.

Yasalarda yapılması gerekenler:

1- “Eşit Temsil” kavramı Anayasa’nın bir maddesi olmalıdır. Yani atama veya seçimle gelinen her türlü karar alma pozisyonunda kadın ve erkeklerin eşit

temsil edilmesi sağlanmalıdır. Bunun yanında seçim yasası değiştirilerek “Eşit Temsil” kavramı yasayla zorunlu kılınmalıdır. Çünkü partilerin kendiliğinden erkeklere yakın bir sayıda kadınlara yer vermesini beklemek hayal olur. Yine milletvekili olma yasasında da “Eşit Temsil”e yer verecek şekilde yeniden düzenleme gerekmektedir.

2- Demokrasiyi sınırlayan seçim barajı indirilmelidir. Türkiye’de ve dünyada, üye sayısı nispeten az partilerde kadınlar kendilerine daha çok yer bularak, yönetim kademelerine gelebiliyorlar ancak baraj, küçük partilerin Meclis’te temsil edilmesini, çoğulculuğu ve toplumdaki bütün renklerin Meclise yansımalarını engelliyor (Çiğdem Aydın, 2011: 28-29).

Siyasi partilerin yapması gerekenler:

1- Türkiye’de kadınlar maddi yetersizlik yüzünden siyasetle ilgilenip aktif bir katılım gerçekleştirememektedir. Parti aidatı ödemek, toplantılar için yol paralarını bulmak ve aday olmak için başvuru parası ödemek birçok kadın için oldukça güç bir durumdur. Bunun için seçim sonunda hazineden aldıkları paranın bir kısmını (KA.DER’in bu konudaki önerisi % 30’dur) maddi yetersizliği olan kadınların desteklenmesi için ya da kadın aday bulmak ve yetiştirmek için kullanabilirler. Yani parti kadın seçmene yönelik çalışmalar için maddi kaynak havuzu oluşturarak kadınları destekleyebilir.

2- Kadın adaylara pozitif ayrımcılık uygulanarak ve seçim dönemlerinde başvuru ücreti almayarak kadınların siyasi temsilinin artması desteklenmelidir. Pozitif ayrımcılık, Türkiye’nin de imzalamış olduğu CEDAW’nde zaten yer almaktadır. Son bir iki seçimde, sadece iki parti kadın adaylardan erkeklere göre daha az ücret alarak yeterli olmasa da pozitif ayrımcılık uygulamıştır.

3- Önemli bir siyasi konu olan kadın sorununu kadın kollarının çalışma alanı olarak görmek yerine daha kapsamlı bir şekilde ele alarak parti programlarında çözüm önerileri geliştirilmesi gerekir.

4- Parti liderleri, bilgiden çok itaat ve biat kültürünü önemsedikleri için birlikte çalışmak ya da bazı görevlere atamak/seçmek için genellikle kendilerine yakın, sorun çıkarmayacak kadın ve erkekleri tercih ederler. Ancak bunun yerine

özellikle de kadın sorunları alanında bilgili kadınları siyasete kazandırmak, alınacak karar ve yapılacak uygulamalarda partiye hız kazandırır.

5- Kadınların siyaset üretmesi için uygun koşulları sağlaması gereken kadın kolları, kadınları üye kazanma, aidat toplama, kermes gibi işlerle ilgilenmeye yöneltmektedir. Bu nedenle kadın kolları kaldırılarak kadınların parti içinde yönetim kademelerine seçilerek veya üye olarak çalışmalarına katılmaları sağlanmalıdır (Çiğdem Aydın, 2011: 28-29).

Siyasette kadınlara eşit temsil hakkını vermeye yönelik pozitif ayrımcılık sağlayan kota sistemi eşit temsili konusunda yüksek oranları yakalayabilmiş ülkelerde kendini göstermektedir. Anayasa ve seçim yasalarınca ulusal ya da bölgesel düzeyde öngörülen “cinsiyet kotası” olabildiği gibi, partilerin aday gösterdikleri kadın sayısı ve adayların sıralanma biçimlerine ilişkin ilkelerin benimsenmesi de bir kota şekli olabilir. Türkiye’de ise Siyasi Partiler Yasası veya Seçim Yasası tarafından düzenlenmiş bir kota uygulaması bulunmamaktadır. Zaten ülkemiz adına, bu uygulamaların sosyal politikalarla desteklendiği çoğulcu yapılar hedeflenmelidir (Karal ve Aydemir, 2011: 34, 36).

Anayasa’nın 10. maddesinde de yer alan kadın ve erkek eşit muamele gereğinin yerine getirilebilmesi için de bazı çalışmalar yapılmalıdır. Bunlar;

1- Kadınların siyasal temsilini engelleyen faktörler TBMM Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu tarafından araştırılmalıdır. Elde edilen verilerin incelenerek rapor haline getirilmesi,

2- Cinsiyet Eşitliği için sorunları tespit edip, çözüme ulaştırmak amacıyla Ombudsman oluşturulması,

3- Yasayla kurularak, zorunlu üyeliği bulunan oda ve meslek örgütlerinin yönetimlerinde de cinsiyet eşitliği sağlanması için kadın kotası uygulama zorunluluğunun getirilmesi,

4- Kadın-erkek eşitliğinin partilerde de sağlanması için aday listelerinin, en az yarısı oranında kadının seçilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi,

5- Siyasal Partiler ve Seçim Yasalarında “Toplumsal Cinsiyet Kotası” öngörülmesi,

6- Kadın-erkek eşitliği için partilerin hazine yardımıyla aldıkları gelirin en az %20'sini bu konuda yapacağı çalışmalara ayırması,

7- Kadın milletvekillerinin eğitim, sağlık ve sosyal politika gibi TBMM komisyonlarında değil, finans, savunma, dış politika gibi 'stratejik' komisyonlarda da görev alması,

8- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından yürütülen Cinsiyet Eşitliği İçin Ulusal Eylem Planı'nda cinsiyet eşitliği açık ve elle tutulabilir bir hedef haline getirilmelidir (Sancar, 2011: 14).

Kadınların siyasal yaşamda erkekler kadar eşit yer alabilmesi için medyaya da bazı görevler düşmektedir. İnsanları etkilemede en önemli araç olan medya, gerek yazılı gerekse görsel basın yoluyla kadını siyasete teşvik etmeli ve kadınları destekleyerek kadın elinin siyasete değmesine katkıda bulunmalıdır (Gücük, 2006: 39).

4. KADIN MİLLETVEKİLLERİ

Kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmesinden sonra 8 Şubat 1935'te yapılan ve kadınların ilk kez yer aldığı TBMM, V. Dönem (1935-1939) seçimlerinde 17 kadın milletvekili meclise girdi. Ara seçimlerde Çankırı'dan seçilen Hatice Özgener'le birlikte bu sayı 18'e ulaştı. 26 Mart 1939'da yapılan TBMM VI. Dönem (1939-1943) seçimlerinde ise, 16 kadın milletvekili meclise girebilmiştir. Bir önceki döneme göre sayısında düşüş yaşanan kadın milletvekilleri 28 Şubat 1943'te gerçekleşen VII. Dönem (1943-1946) seçimlerinde de meclisteki mevcut sayısını koruyarak 16'da kaldı. 1946 yılında çok partili hayata geçişle birlikte kadın milletvekili sayısında gözle görülür bir düşüş yaşandı. 21 Temmuz 1946'da yapılan VIII. Dönem (1946-1950) seçimlerinde 9 kadın, milletvekili olarak mecliseteki yerini aldı. Bundan sonra XXI. Döneme kadar yapılan 11 seçim döneminde de kadın milletvekili sayısı 3 ile 13 arasında değişti. Bunları tarih sırasına göre verecek olursak; 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan IX. Dönem (1950-1954) seçimlerinde 3, 2 Mayıs 1954'de yapılan X. Dönem (1954-1957) seçimlerinde 4, 27 Ekim 1957'de yapılan XI. Dönem (1957-1960) seçimlerinde 4 kadın milletvekili seçildi. 15 Ekim

1961’de yapılan XII. Dönem (1961-1965) seçimlerinde 3, 10 Ekim 1965 tarihinde yapılan XIII. Dönem (1965-1969) seçimlerinde 8, 12 Ekim 1969’da yapılan XIV. Dönem (1969-1973) seçimlerinde 5, 14 Ekim 1973’de yapılan XV. Dönem (1973-1977) seçimlerinde 6, 5 Haziran 1977’de yapılan XVI. Dönem de (1977-1980) 4, 6 Kasım 1983’de yapılan XVII. Dönem de (1983-1987) 12, 29 Kasım 1987’de yapılan XVIII. Dönem (1987-1991) seçimlerinde 6, 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan XIX. Dönem (1991-1995) seçimlerinde 8, 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan XX. Dönem (1995-1999) seçimlerinde ise, 13 kadın milletvekili mecliste hakları olan koltuklara oturma şansı yakaladı. 18 Nisan 1999 tarihinde yapılan XXI. Dönem (1999-2002) seçimlerinde kadın milletvekili sayısında artış olduğu görüldü. Bu dönem kadınlar 23 kişi olarak mecliste hakettikleri yerlerini aldılar. 3 Kasım 2002’de yapılan XXII. Dönem (2002-2007) seçimlerinde 24 kadın meclisteydi. 22 Temmuz 2007 tarihinde XXIII. Dönem (2007-2011) seçimleri yapıldı ve 50 kadın milletvekili olarak meclise girdi. En son 12 Haziran 2011’de gerçekleşen XXIV. Dönem (2011-....) seçimlerinde de 79 kadın milletvekili olma hakkını kazandı.

Askeri müdahale ile 27 Mayıs 1960 yılında Milli Birlik Komitesi (MBK) yasama görevini üstlenmiştir. 17 Haziran 1960 tarihinde çoğu sivillerden oluşan yeni bir hükümet kurulmuştur. MBK tarafından oluşturulan “Kurucu Meclis” 6 Ocak 1961’de göreve başlamış ve hazırlamış olduğu yeni Anayasa 9 Temmuz 1961’de yapılan halk oylamasıyla kabul edilmiştir. 1961 Anayasası’na göre TBMM, Millet Meclisi (MM) ve Cumhuriyet Senatosu (CS) olmak üzere iki meclisten oluşmaktaydı. 12 Eylül 1980 harekatı sonucunda ise, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin (TSK) yönetime el koymasının ardından Danışma Meclisi (DM) kuruldu (Tuik, 2012: 12-13). Bu Meclislerde, Cumhuriyet Senatosu’nda (CS) 6, Cumhurbaşkanınca seçilen üyeler içinde 5, Danışma Meclisi’nde ise yine 5 kadın yer aldı.

Geçmiş dönemlere göre 2011 seçiminde sayısında artış olan kadınlar seçme ve seçilme hakkını aldığından beri meclisteki en fazla sayısına ulaşmıştır. Ancak 550 milletvekili arasından %14.4 temsil oranına sahip olan kadının hala yetersiz sayıda olduğu görülmektedir.

5. SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARININ KURULUŞ AMACI (CHP-MHP-AKP)

Siyasi partiler bünyesinde oluşturulan kadın kolları önemli örgütlenmelerdendir. Çünkü kadınların siyasal katılımını arttırmak, siyasi karar organlarında eşit temsilini sağlamak için oluşturulmuşlardır. Kadın örgütlenmelerinin parti içindeki konumu, yetkileri, karar süreçlerine katılımı hem siyasi parti düzeyinde hem de tüm siyasal alanda kadınların katılımını etkilemektedir. Dünya genelinde birçok partinin kadın kolları benzeri örgütlenmeler kurduğu görülmektedir (IPU, akt. Çadır, 2011: 52).

1940'lı yıllarda Meclis'te kadın temsil oranının düşmesi üzerine, CHP'de kadın kollarının çekirdeğini oluşturan oluşumlar filizlenmiş ve 9. Kurultay'da (26 Kasım 1951) Gençlik ve Kadın Kolları kurulması benimsenmiştir. 1955 yılında Kadın Kolları örgütlenme çalışmaları başlayarak, 1959 yılındaki 14. Kurultay'da İl Gençlik ve Kadın Kolları Başkanlarının da kurultaya delege olarak katılacakları belirlendi. 1960'lı yıllarda ise Kadın Kolları yasal kuruluş olma özelliğine kavuştu (www.chpkadin.chp.org.tr, 12.08.2014).

CHP Kadın Kollarının oluşturulmasının amacı;

a. Partinin, başta kadınlar olmak üzere toplumun çeşitli kesimleri arasında daha yaygın olarak benimsenmesini sağlayarak partinin öncelikle kadın üye sayısını ve taraftarlarını artırmak,

b. Parti Tüzüğü'nün, Programı'nın, Seçim Bildirgesi'nin ve partinin yetkili organlarının kararlarının yayılmasını sağlamak,

c. Başta partili kadınlar olmak üzere kadınların siyasal yaşama eşit katılımı ve temsilini gerçekleştirmek, kadınların karar alma süreçlerine katılımını güçlendirmek, kadınların siyasette yer almasının önündeki engelleri kaldırmak için mücadele etmek,

d. Cinsiyet eşitliğinin toplumsal yaşamın her alanında uygulanmasını sağlamak, kadına karşı her türlü şiddeti önlemek için mücadele etmek, toplumsal yaşamın her alanında kadınların özgür ve eşit bireyler olarak yer almalarına katkıda bulunarak kadın hareketine öncülük etmek ve Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü'nün 3. maddesinde belirlenen amaca uygun olarak parti örgütü ile birlikte çalışmaktır (www.chp.org.tr, 12.06.2014).

CHP eski Kadın Kolları Başkanı Burcu KAYIKCI ile 23.08.2014 tarihinde yapmış olduğumuz görüşmede kadınların siyasete katılımı, yaşadıkları güçlükler ve CHP Kadın Kolları olarak çalışmalarını nelerdir ? bu konular hakkında görüşme yaptık.

“Türkiye de kadına oy verilmez kadından siyasetçi olmaz diye bir düşünce yaygın. Kadın kollarında ise fikir üretilemediği sadece yerleri paspaslayan ve broşür dağıtan kadınlar olduğu düşünülüyor. Öncelikli olarak bu kanıtı ortadan kaldırmak için Kadın Kollarının amaçları, neler yapıldığı insanlara anlatılmalıdır. Ayrıca nitelikli ve bu işin bilincinde olan kadınlarla kadın kollarında daha aktif bir şekilde çalışma yapılabilir. Bunun için de öncelikli olarak kadınlarımıza siyaset konusunda bilgi verilmeli ve desteklenmeleri gereklidir. Ben siyasete baktığım zaman sadece erkeklerin olduğu bir siyaset değil kadınlarında yer aldığı bir siyasi ortam görmek istedim. Bu nedenle kadınları temsil etmek için yıllardır severek aileminde desteğiyle bu yolda yürümekteyim. Seçim dönemlerinde kadın kolları olarak ev ve esnaf ziyareti yaparak partimizin hedeflerini insanlara aktarmaktayız. Gençlik kollarıyla çalışıp öğrencilerle bir araya gelmekteyiz. Siyasi konular hakkında kadın kollarımızda yer alan üyelere, isteyen bayanlara bilgi verip güncel siyasi konular hakkında konuşmaktayız. En önemlisi de bayanların aktif bir şekilde siyasetin içinde yer almasına çalışmaktayız. Partimizin yapmış olduğu önemli gelişmelerden biri kadın kotasının % 25’ten % 33’e çıkarılması ve bunun kadın değil cinsiyet kotası olarak yer almasıdır. Cinsiyet kotası, partinin katıldığı milletvekili genel seçimlerinde, il, ilçe, belde yönetim organlarının seçiminde, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için adayların tespitinde, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde uygulanmaktadır. Ayrıca partiye üye olmak isteyen kadınlarımızdan başvuru ücreti alınmamaktadır.”

1969 yılında kurulan ve Genel Başkanlığı’nı Devlet BAHÇELİ’nin yürüttüğü Milliyetçi Hareket Partisi’nde “Kadın Kolları” yan kuruluş olarak konumlandırılmıştır. Tüzüğün ilgili maddesinde kadın kolları teşkilatının “Merkez Yönetim Kurulu” kararı ile kurulabileceği ve diğer hususların hazırlanacak yönetmelikle belirleneceği yer almaktadır (MHP, akt. Çadır, 2011: 67).

MHP Kadın Kollarının kuruluş ve faaliyet amacı;

a. Parti'nin amaç ve ilkelerinin kadınlara anlatılması ve benimsetilmesine yönelik çalışmalar yapmak, başta kadınlara ilişkin hususlarda olmak üzere, Ülke gündemini oluşturan temel konulara ilişkin olarak, konferans, açık oturum, seminer gibi toplantılar düzenlemek,

b. Kadınların ülke ve dünya meseleleri ile daha yakından ilgilenmelerini sağlamak, ekonomik, sosyal, siyasi alanlarda yapılacak çalışmalar ve düzenlenecek etkinliklerle partinin gelişmesine katkıda bulunmak,

c. Partili kadınlar ile diğer partililer arasında yardımlaşma, dayanışma, işbirliğini tesis etmek; karşılıklı sevgi ve saygıyı kuvvetlendirmek amacıyla geziler, eğlence geceleri, şöenler tertip etmek,

d. Parti'nin temel teşkilat birimleri tarafından düzenlenen etkinliklere yardımcı olmak,

e. Üyelere, İnternetin sağladığı imkânlardan faydalanmalarını sağlayacak gerekli donanımına sahip salonlar tahsis etmek,

f. Üyelerin boş zamanlarını yararlı aktivitelerle değerlendirmelerini sağlamak amacıyla tiyatro, müzik, resim, şiir, spor, folklor vb. etkinliklerine yönelik gruplar oluşturmak,

g. Muhtelif konularda araştırmalar yapmak, broşür, bülten, dergi ve kitaplar yayınlamak,

h. Seçimlerde Parti adaylarının kazanması için temel teşkilat birimi ile uyum ve işbirliği içerisinde çalışmak,

ı. Bağlı oldukları birimler tarafından kendilerine verilecek diğer görevleri yerine getirmek gibi çalışmalarını mutlak bir bilinç, vatan, millet sevdasıyla tam bir samimiyet ve fedakârlıkla yürütmektedir (www.mhp.org.tr, 12.06.2014).

MHP Kadın Kolları Başkanı Gönül AR GÜNGÖR ile 21.08.2014 tarihinde yapmış olduğumuz görüşmede kadınların siyasete katılımı, yaşadıkları güçlükler ve MHP Parti Kadın Kolları olarak çalışmalarını nelerdir? bu konular hakkında görüşme yaptık.

“Geçmişe baktığımızda kadın siyasette yer almasına rağmen zamanında gerekli önlemler alınmadığı ve bu konuda gerekli adımlar atılmadığı için aktif bir biçimde siyaset içinde bulunamamıştır. Siyasetin erkek tekelinde olması, kadınların sorumluluklarının fazla olması, toplumun kadınlara yüklediği belli görevlerin olması, eğitim yetersizliği, siyasi konuda kadınların bilgi eksikliği karar alma mekanizması içinde kadınların aktif olmasının nedenlerindedir. Ancak kadınlarında kendilerine

öz eleştiri yapmaları gerekmektedir. Hiçbir iş kolay değildir ve kadınlarımızda bunun farkına varıp özgüveni güçlü bir şekilde siyasi hayatta daha aktif yer almalıdır. Bende bir bayan olarak bazı zorluklar tabi ki yaşıyorum. Aileme zaman ayırmanın güç olduğu zamanlar elbette olmuyor değil ancak mesleğime, kadın kollarındaki işime ve aileme karşı zamanı kaliteli yönetmeye çalışarak bu sorunu çözebiliyorum. Siyasette kadın erkek ayrımı olmamalıdır. Milletvekili aday sıralaması da aynı şekilde cinsiyet dışı ölçütlerle değerlendirilmeli iletişimi, bilgi birikimi gibi kriterleri uygun olan kişiler sıralamada en üstte yer almalıdır. Kadın kolları olarak da topluma hizmet etme ve toplumla iç içe olmak için elimizden geleni yapıyoruz. Sivil Toplum Örgütleri ve Yardım Dernekleri gibi kuruluşları ziyaret ediyoruz. Seçim zamanları yoğun olarak birebir insanlara ulaşıyoruz. Miting-toplantı, basın açıklamaları, düğün, cenaze iştirakinde bulunuyoruz. Kadınlarımızla toplantılar yapıp, sıkıntılarını çözüm arıyor, siyaset hakkında bilgi verip, güncel konuları konuşuyoruz.”

14 Ağustos 2001 yılında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi 3 Kasım 2002’de iktidara gelmiş ve 19 Şubat 2003 tarihinde Genel Başkan ve Başbakan R. Tayyip ERDOĞAN’ın talimatı ile Genel Merkez Kadın Kolları Başkanlığı resmen kurulmuştur. 5 Nisan 2003 tarihinde ilk Merkez Karar ve Yönetim Kurulu (MKYK) Toplantısı yapılmış ve Merkez Yürütme Kurulu (MYK) oluşturulmuştur (www.akparti.org.tr, 12.06.2014).

AKP Kadın Kollarının kuruluş ve faaliyet amacı;

a. Çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkesi çerçevesinde, kadınların siyasal ve sosyal yaşamdaki yerinin ve etkinliğinin artırılması amacıyla yönelik olarak çağdaş ve muhafazakar demokrasi anlayışına çözümler üretmek,

b. Türk kadınının ilkeli, dinamik ve gelişme potansiyeli yüksek nitelikleri ile ufku açacak siyasal perspektifle sıkıntılarını gidermek, modern siyasal sistem içerisinde sorun çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmek,

c. Türk kadınının uluslararası standartlara uygun olarak siyasette ve kamusal alanda daha fazla yer alabilmesi için gerekli yeni ve özgün eğitim hizmetleri ile desteklenmesini sağlamaktır (Narin, akt. Çadır, 2011: 60-61).

AK Parti Kadın Kolları Başkanı Ferda AKTÜRK ile 18.08.2014 tarihinde yapmış olduğumuz görüşmede kadınların siyasete katılımı, yaşadıkları güçlükler ve AK Parti Kadın Kolları olarak çalışmalarını nelerdir? bu konular hakkında bilgi aldık.

“Kadınlarımız siyasette yer almaktadır ancak yeterli düzeyde değildir. Bunun en büyük nedenlerinden biride ataerkil toplum yapısı, eğitim ve kadınların kendilerine duyduğu özgüvenin yetersiz olmasıdır. Özellikle erkek egemen bir toplumda erkek işi olarak algılanan siyasette kadınlar kendileride yer almak istememektedir. Ak Parti kadın kolları olarak kadınlarımızla toplantılar yapmakta ve bu toplantılarda siyaset hakkında bilgilendirme yapıp, merak edip, öğrenmek istedikleri siyasi konular üzerinde konuşmaktayız. Ev, esnaf ziyaretleri yapmaktayız. Ak Parti genel başkanı ve Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN’ın desteği ile kadınların siyasette daha aktif olabilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Özellikle kadınlara gösterilen pozitif ayrımcılık ve Belediye Meclisi için kadın adayların gösterilmesi şartı koşulmuştur. Bunun dışında 12 Eylül 2010’da yapılan referandumla Anayasanın 10. Maddesinde yapılan değişiklikle kadınlara yapılacak pozitif ayrımcılığın eşitlik ilkesine aykırı olmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Yapmış olduğumuz görüşmelerde de kadınların siyasal yaşamda aktif olmamasının en büyük nedenleri ataerkil toplum yapısı, kadına yüklenen görev ve sorumluluklar, eğitim yetersizliği ve kadınların kendilerine duyduğu güvenin eksik olması yer almıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kadınlar geçmişten günümüze kadar yaşadığı toplumda söz sahibi olmak için çabalamış ve bunun için birçok mücadele vermiştir. En büyük mücadelesi ise, kadının toplum içindeki görev tanımını yıkmak olmuştur. Çünkü toplumda kadının görevi ev işleri, çocuk yapmak, eşiyile ilgilenmek gibi ev içi işlerle sınırlı tutulmaktadır. Diğer önemli bir sorun ise, ataerkil toplum yapısının hala baskın bir şekilde varlığını her alanda kadının üstünde hissettirmesidir. Kadının karar vermesi özgür iradeyle değil baskı altına alınmış iradeyle gerçekleşmektedir.

Türkiye’de Cumhuriyet dönemine kadar seçme ve seçilme hakkı olmayan kadınlar 1935 yılında bu hakkı elde etmiş ve kendisine ait olan koltuklara yeterli sayıda olmasada oturmaya başlamıştır. Ancak günümüzde hala kadın hem erkeklerle hem de kendisine ihanet eden kadınlarla söz hakkı mücadelesini sürdürmektedir.

Yapmış olduğumuz araştırma kapsamında, siyasal katılım, siyasal katılıma etki eden faktörler, kadınların tarih boyunca süren mücadelesi hakkında bilgi verilmiştir.

2. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Kadın birçok nedenle siyasal alandan uzak tutulmuş ve karar alma mekanizmasında özgür iradesiyle yer alamamıştır. Kadının kamusal alandan, siyasetten bu kadar uzak tutulmasında erkeğin ve hem cinsi olan kadının rolü büyüktür.

Araştırma alanı Afyonkarahisar merkez bölgesi ile sınırlı tutulmuştur. Seçme yaşının 18 olmasından dolayı araştırma için yaş sınırı 18 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada en az 196 bayan, 188 erkek olmak üzere 384 kişiye anket kullanılması gerekmekteydi. Bu sayı Afyonkarahisar merkez bölgesindeki nüfusun erkek ve kadın ortalamaları alınarak hesaplanmıştır. 201 kadın ve 202 erkeğe uygulanan anket bulguları kullanıldı.

3. VERİ TOPLAMA TEKNİĞİ

Tezin kuramsal kısmını oluşturmak için literatür taraması yapılmıştır. Bu kısımlarda siyasetin temel kavramlarına ve kadının siyasal katılım sürecine yer verilmiştir. Son bölümde ise Afyonkarahisar merkezde kadın ve erkeğe kadınların siyasete katılımı hakkında sorular sorulup iki ayrı cinsiyet arasında karşılaştırma yapılmıştır.

İstatistiksel açıdan değerlendirme SPSS (Statistics Program for Social and Science) programı ile gerçekleştirildi. 201 kadın ve 202 erkek olmak üzere toplam 403 farklı bireye uygulanan anket verileri Ki-Kare (Chi-Square) analizi ile yorumlandı. Verilerin cinsiyetler arası karşılaştırma düzey grafikleri Microsoft Office Excel 2007 veri tabanı ile gerçekleştirildi.

4. BULGULAR

Yapmış olduğumuz araştırmada kullanılan anket yönteminden elde ettiğimiz sonuçları tablo üzerinde göstererek değerlendirdik.

Tablo 7. Cinsiyetiniz?

Cinsiyetiniz?	
Kadın	201 (% 49,9)
Erkek	202 (% 50,1)
Topam	403 (% 100)

Anket 201 kadın ve 202 erkek katılımcıya uygulanarak yüzdelerine göre sonuçlar incelenmiştir.

Tablo 8. Siyasal Konulara İlgi Duyuyor musunuz?

Siyasal konulara ilgi duyuyor musunuz?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Evet	50	75	125
Hayır	91	74	165
Zaman zaman	60	53	113
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Siyasal konulara ilgi duyuyor musunuz?” sorusuna evet cevabını veren 125 kişiden % 40’ı kadın, % 60’ı ise erkektir. Hayır, cevabını veren 165 kişiden % 55,2’si kadın, % 48,8’i erkektir. Zaman zaman cevabını veren 113 kişiden ise % 53,1’i kadın, % 46,9’u erkektir.

Tablo 9. Siyasal katılma düzeyiniz nedir?

Siyasal katılma düzeyiniz nedir?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Siyasetle hiç ilgilenmiyorum	37	17	54
Gazete ve TV gibi basın yayın organlarından takip ederim	56	97	153
Sadece oy veririm	83	24	107
Siyasi bir konu hakkında çevremle sohbet eder, konu hakkında tartışırım	11	23	34
Seçim kampanyalarında aktif olarak yer alırım	5	15	20
Siyasi parti faaliyetlerinde aktif olarak görev alırım	5	13	18
Siyasal bir parti, dernek veya sendikaya üyeyim	4	13	17
Toplam	201	202	403

Siyasal katılma düzeyiniz nedir? Sorusuna toplam 54 kişi siyasetle hiç ilgilenmiyorum demiştir. 54 katılımcının % 68,5’i kadın, 31,5’i erkektir. Gazete ve

TV gibi basın yayın organlarından takip ederim diyen 153 katılımcıdan %36,6'sı kadın, %63,4 erkektir. Sadece oy veririm cevabını veren 107 katılımcının %77,6'sı kadın, %22,4'ü erkektir. Siyasi bir konu hakkında çevremle sohbet eder, konu hakkında tartışırım cevabını veren 34 katılımcının %32,4'ü kadın, %67,6'sı erkektir. Seçim kampanyalarında aktif olarak yer alırım diyen toplam 20 kişiden %25'i kadın, % 75'i erkektir. Siyasi parti faaliyetlerinde aktif olarak görev alırım diyen 18 kişiden %27,8'si kadın, %72,2'si erkektir. Siyasal bir parti, dernek veya sendikaya üyeyim cevabını veren 17 kişiden % 23,5'i kadın, % 76,5'i erkektir.

Tablo 10. Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir?

Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Aile büyüklerimin (baba, anne, ağabey vs.) tercih ettiği partiyi desteklerim	115	5	120
Eşimin oy verdiği partiye oy veririm	18	0	18
Görüşlerime uygun gelen partiyi seçerim	69	83	152
Liderini ve adaylarını beğendiğim partiyi seçerim	34	36	70
Ülkeme yarar sağladığını düşündüğüm partiyi seçerim	53	56	109
Tüzüğünü beğendiğim partiyi seçerim	12	22	34
Toplam	201	202	403

“Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir?” Sorusuna aile büyüklerimin tercih ettiğini partiyi desteklerim cevabını veren 120 kişiden % 75'i kadın, % 25'i erkektir. Eşimin oy verdiği partiye oy veririm diyen 18 kişiden % 100'ü kadındır. Erkeklerde bu cevabı veren % 0'dır. Görüşlerime uygun gelen partiyi seçerim cevabını veren 152 kişiden % 45,4'ü kadın, % 54,6'sı erkektir. Liderini ve adaylarını beğendiğim partiyi seçerim diyen 70 kişiden %48,6'sı kadın, % 51,4'ü erkektir. Ülkeme yarar sağladığını düşündüğüm partiyi seçerim cevabını veren 109 kişiden % 48,6'sı kadın, % 51,4'ü erkektir. Tüzüğünü beğendiğim partiyi seçerim cevabını veren 34 kişiden ise, % 35,3'ü kadın, % 64,7'si erkektir.

Tablo 11. Siyaseti basın yayın organlarından düzenli olarak takip edermisiniz?

Siyaseti basın yayın organlarından düzenli olarak takip edermisiniz?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Düzenli olarak takip ederim	37	102	139
Ara ara takip ederim	96	57	153
Hiç takip etmem	68	33	101
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Siyaseti basın yayın organlarından takip edermisiniz?” sorusuna toplamda 139 kişi düzenli olarak takip ederim demiştir. 139 katılımcının % 26,7’si kadın, % 73,3’ü erkektir. Ara ara takip ederim diyen 153 kişinin % 62,8’i kadın, % 37,2’si erkektir. 101 kişi ise hiç takip etmem cevabını vermiştir. Bu cevabı veren 101 katılımcıdan % 67,3’ü kadın, % 32,7’si erkektir.

Tablo 12. Siyaset sadece erkeklere ait bir işmidir?

Siyaset sadece erkeklere ait bir işmidir?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Evet	12	45	57
Hayır	189	157	346
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Siyaset sadece erkeklere ait bir işmidir?” sorusuna 57 kişi evet cevabını vermiştir. Yani % 21,1 kadın evet derken erkeklerin % 78,9’u erkeklerin işidir demiştir. Hayır, cevabını veren yani siyasetin sadece erkeklere ait bir iş olmadığını söyleyen 346 kişiden %45,4’ü kadın, % 54,6’sı erkektir.

Tablo 13. Kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mı?

Kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mı?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Kesinlikle evet	107	53	160
Kesinlikle hayır	9	43	52
Uygun nitelikleri taşıyorsa katılmalı	85	106	191
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mı?” sorusuna kesinlikle evet cevabını veren 160 kişiden % 66,9’u kadın, % 33,1’i erkektir. Kesinlikle hayır diyen 52 kişiden % 17,3’ü kadın, % 82,7’si erkektir. Uygun nitelikleri taşıyorsa katılmalı cevabını veren 191 katılımcıdan % 44, 5’i kadın, % 55,5’i erkektir.

Tablo 14. Kadınların siyasete katılma düzeyi ne olmalıdır?

Kadınların siyasete katılma düzeyi ne olmalıdır?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Siyasete hiç ilgi duymamalı ve yer almamalı	7	32	39
Sadece oy kullanmalı	142	113	255
Partiye üye olup siyasette aktif olarak yer almalı	35	42	77
Aday olmalı	14	9	23
Mitinglere ve gösterilere katılmalı	3	6	9
Toplam	201	202	403

Kadınların siyasete katılma düzeyi ne olmalıdır? Sorusuna 39 kişi siyasete hiç ilgi duymamalı ve yer almamalı cevabını verenlerin % 17,9’u kadın, % 82,1’i erkektir. Sadece oy kullanmalı cevabını veren toplam 255 kişiden % 55,7’si kadın, % 44,3’ü erkektir. Partiye üye olup siyasette aktif olarak yer almalı sorusuna cevap veren 77 kişiden % 45,5’i kadın, % 54,5’i erkektir. Aday olmalı cevabını veren 23

kişiden % 60,9'u kadın, % 39,1'i erkektir. Mitinglere ve gösterilere katılmalı diyen 9 kişiden % 33,3'ü kadın, % 66,7'si erkektir.

Tablo 15. Bir partide kadın adayların fazla olması tercihinizi olumsuz yönde etkiler mi?

Bir partide kadın adayların fazla olması tercihinizi olumsuz yönde etkiler mi?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Etkiler	11	53	64
Etkilemez	190	149	339
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Bir partide kadın adayların fazla olması tercihinizi olumsuz yönde etkiler mi?” sorusuna etkiler cevabını veren 64 kişiden % 17,2'si kadın, %82,8'i erkektir. 339 kişi etkilemez cevabını vermiştir. 339 katılımcının % 56'sı kadın, % 44'ü erkektir.

Tablo 16. Başkanı kadın olan bir partiyi destekler misiniz?

Başkanı kadın olan bir partiyi destekler misiniz?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Evet	188	142	173
Hayır	13	60	98
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Başkanı kadın olan bir partiyi destekler misiniz?” sorusuna 173 kişi evet cevabını vermiştir. 173 katılımcının % 57'si kadın, % 43'ü erkektir. Hayır, cevabını veren 98 kişinin ise % 17,8'i kadın, %82,2'si erkektir.

Tablo 17. Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan fikrine sıcak bakıyor musunuz?

Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan fikrine sıcak bakıyor musunuz?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Evet	181	119	300
Hayır	20	83	103
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan fikrine sıcak bakıyor musunuz?” sorusuna evet cevabını veren 300 kişiden %60,3'ü kadın, % 39,7'si erkektir. Hayır, cevabını veren 103 kişinin ise % 19,4'ü kadın, % 80,6'sı erkektir.

Tablo 18. Sizi kadın politikacıların mı yoksa erkek politikacıların mı konuşmaları etkiler?

Sizi kadın politikacıların mı yoksa erkek politikacıların mı konuşmaları etkiler?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Kadın politikacıların konuşmaları etkiler	43	13	56
Erkek politikacıların konuşmaları etkiler	14	67	81
Ayırım yapmıyorum	144	122	266
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Sizi kadın politikacıların mı yoksa erkek politikacıların mı konuşmaları etkiler?” sorusuna 56 kişi kadın politikacıların konuşmalarının etkileyeceğini söylemiştir. 56 katılımcıdan %76,8’i kadın, %23,2’si erkektir. Erkek politikacıların konuşmaları etkiler cevabını veren 81 kişiden % 17,3’ü kadın, % 82,7’si erkektir. 266 kişi ise, ayırım yapmıyorum cevabını vermiştir. Bu cevabı veren katılımcıların %54,1’i kadın, %45,9’u erkektir.

Tablo 19. Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?

Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Evet	74	99	173
Hayır	48	50	98
Zaman zaman	79	53	132
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?” evet, cevabını veren toplam 173 kişiden % 42,8’i kadın, % 57,2’si erkektir. Hayır, cevabını veren 98 kişiden % 49’u kadın, %51’i erkektir. 132 kişi ise, zaman zaman cevabını vermiştir. Bu cevabı verenlerin % 59,8’i kadın, % 40,2’si erkektir.

Tablo 20. Kadınların siyasette aktif olması yeni fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar mı?

Kadınların siyasette aktif olması yeni ve çözüm getirici fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar mı?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Sağlar	184	63	247
Sağlamaz	17	139	156
Toplam	201	202	403

Yapılan ankette “Kadınların siyasette aktif olması yeni ve çözüm getirici fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar mı?” sorusuna 247 kişi evet cevabını vermiştir. 247 katılımcının % 74,4’ü kadın, % 25,6’sı erkektir. Sağlamaz cevabını veren 156 kişiden % 10,9’u kadın, %89,1’i erkektir.

Tablo 21. Sizce kadınlar bu güne kadar neden siyasette aktif olarak yer almamıştır?

Sizce kadınlar bu güne kadar neden siyasette aktif olarak yer almamıştır?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Ataerkil toplum yapısı	104	105	209
Kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ya da hiç olmaması	57	47	104
Ekonomik özgürlüğünün olmaması	11	8	19
Sosyal özgürlüğünün olmaması	5	8	13
Erkekler, kadınların mecliste yer almasını engelliyor	15	10	25
Ülkenin az gelişmiş olması	4	8	12
Hukuki düzenlemelerin eksik olması	0	2	2
Siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi	5	14	19
Toplam	201	202	403

Sizce kadınlar bu güne kadar neden siyasette aktif olarak yer almamıştır? Sorusuna ataerkil toplum yapısından diyen toplam 209 kişiden % 49,8’i kadın, % 50,2’si erkektir. Ekonomik özgürlüğünün olmamasından cevabını veren 19 kişiden %

57,9'u kadın, % 42,1'i erkektir. Sosyal özgürlüğünün olmamasından cevabını veren % 38,5'i kadın, % 61,5'i erkektir. Erkekler, kadınların mecliste yer almasını engelliyor cevabını veren 25 kişiden % 60'ı kadın, % 40'ı erkektir. Ülkenin az gelişmiş olmasından cevabını veren % 33,3'ü kadın, % 66,7'si erkektir. Hukuki düzenlemelerin eksik olmasından cevabını veren 2 kişiden % 0'ı kadın, % 100'ü erkektir. Siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi cevabını veren 19 kişiden %26,3'ü kadın, % 73,7'si erkektir.

Tablo 22. Kadınların siyasette aktif olarak yer alması için ne yapılmalıdır?

Kadınların siyasette aktif olarak yer alması için ne yapılmalıdır?			
	Kadın	Erkek	Toplam
Eğitim düzeyleri yükseltilmeli	116	95	211
Ekonomik özgürlükleri ellerinden alınmamalı	16	12	28
Siyaset konusunda bilgilendirilmeli	11	35	46
Siyasete katılımında engellenmemeli	20	22	42
Meclisteki kadınlara ayrılan kota yükseltilmeli	7	14	21
Kadınların ev işi, çocuk bakımı gibi sorumlulukları (eşleri veya yardımcı gibi) destek alınarak hafifletilmeli	4	4	8
Kadınlar siyasete teşvik edilmeli	4	7	11
Kadınların siyasette aktif olarak yer almamasının nedenleri araştırılarak kalıcı çözümler bulunmalı	23	13	36
Toplam	201	202	403

Kadınların siyasette aktif olarak yer alması için ne yapılmalıdır? Sorusuna eğitim düzeyleri yükseltilmeli cevabını veren toplam 211 kişiden % 55'i kadın, % 45'i erkektir. Ekonomik özgürlükleri ellerinden alınmamalı cevabını veren 28 kişiden % 57,1'i kadın, % 42,9'u erkektir. Siyaset konusunda bilgilendirilmeli cevabını veren 46 kişiden % 23,9'u kadın, % 76,1'i erkektir. Siyasete katılımında

engellenmemeli diyen 42 kişiden % 47,6'sı kadın, % 52,4'ü erkektir. Meclisteki kadınlara ayrılan kota yükseltilmeli cevabını veren 21 kişiden % 33,3'ü kadın, % 66,7'si erkektir. Kadınların ev işi, çocuk bakımı gibi sorumlulukları (eşleri veya yardımcı gibi) destek alınarak hafifletilmeli diyen 8 kişinin % 50'si kadın, % 50'si erkektir. Kadınlar siyasete teşvik edilmeli cevabını veren 11 kişinin % 36,4'ü kadın, % 63,6'sı erkektir. Kadınların siyasette aktif olarak yer almamasının nedenleri araştırılarak kalıcı çözümler bulunmalı diyen 36 kişinin % 63,9'u kadın, % 36,1'i erkektir.

SONUÇ

Toplumlarda meydana gelen sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler sonucu kitleler git gide demokratikleşmeye başlamıştır. Buda kitlelerin siyasal yaşamda söz sahibi olmaları gerekliliğini doğurmuştur.

Siyasal yaşamda bireylerin göstermiş olduğu farklı davranışların bazı nedenleri bulunmaktadır. Bunları sosyo-ekonomik ve psikolojik faktörler olarak iki gruba ayırabiliriz. Gelir, meslek, yaş, cinsiyet, yerleşim yeri, medya gibi sosyo-ekonomik faktörler ve siyasal ilgi, vatandaşlık görevi-duygusu, etkinlik duygusu, bilişim gibi psikolojik etkenlerde yine bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemektedir.

Kadınlar, 19. yy.'da eşitlik ve özgürlük için ilk kez bir araya gelmişlerdir. Sadece kadın olduğu için uğradığı haksızlıkların yanında siyasal haklarından da mahrum bırakılan kadınlar yaşadıkları toplumda söz sahibi olabilmek için erkeklerle birlikte yönetimde yer almak istemişlerdir. Ancak yasalar önünde bireyin eşitlik haklarını ilk kez dile getiren Fransız Devrimi bile kadınlar için çözüm olmamıştır. Nedeni ise, bu hakların (yasal iktisadi haklar, piyasaya girme hakları, yasal siyasal haklar) sadece erkekleri kapsamasıdır. Bunun için bir araya gelen farklı kesimden kadınlar, kadın hareketlerini (sufrajete, mavi çoraplılar, feminizm) başlatmışlardır. Yaptıkları çalışmalar sonucunda oy hakkı (Örnek olarak ABD'de kadınlar 1920 yılında oy hakkı elde edebilmiştir) elde etmeyi başaran kadınların bir kısmı bununlada yetinmemiş, sadece oy hakkı olarak eşitliğin sağlanmadığını düşünmüş ve eşitlik için çalışmalarına devam etmişlerdir.

Türkiye'de de Cumhuriyet öncesi seçme ve seçilme hakkı bulunmayan kadınlar cinsiyet ayrımını ortadan kaldırmak ve karar alma mekanizmasında söz sahibi olabilmek için bir araya gelmişlerdir. Basın yoluyla bildirimler hazırlamış, sorunlarını dile getirmişler, milli mücadele döneminde protestolarda ilk başlarda yer almışlar ve karar alma mekanizması içindeki yerlerini alabilmek için seçme ve seçilme haklarını istemişlerdir. Yaptıkları birçok çalışma sonucunda Türkiye'de kadınlara 3 Nisan 1930 tarihinde 1580 sayılı kanun ile belediye seçimlerinde seçme

ve seçilme hakkı, 26 Ekim 1933 tarihinde ise, Köy Kanunu'nda değişiklik yapılarak kadınlara köylerde muhtar olma ve ihtiyar meclisine seçilme hakları verilmiştir. 5 Aralık 1935 yılında ise milletvekili seçme ve seçilme hakkını kazanmışlardır. 1935 yılında yapılan ilk genel seçimde de 18 kadın milletvekili TBMM'ne girmiştir.

Afyonkarahisar merkez bölgesinde sorulan “Siyasal konulara ilgi duyuyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplara bakacak olursak kadınlar siyasete ilgi bakımından hiçte azımsanmayacak bir rakamda. Yani kadınlarda günümüzde erkekler kadar ellerinden geldiğince siyasi konularda bilgi edinme çabası içindedirler. Ancak bu tek başlarına üstesinden gelebilecekleri bir sorun değildir. Kadınlara bu konuda partiler destek olmalı ve siyasi konuda bilgi verip kadınlarında kendi fikirlerine değer verdiklerini göstermelidirler. Böylece cesaret bulan kadın fikirlerini özgürce savunup siyasete yeni bakış açısı kazandıracaktır.

Siyasal katılma düzeyi sorulan kadın katılımcıların çoğunluğu sadece oy verim seçeneğini işaretlemiştir. Bu durum kadınların siyasette yer aldığını ancak pasif katılım yaptığının göstergesidir. Anket sonucuna göre erkek katılımcıların, kadınlara göre daha aktif olarak siyasette yer aldığı görülmektedir.

Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir? Sorusuna kadın katılımcıların çoğunluğu ailelerinin desteklediği partiyi seçtiklerini söylerken, erkek katılımcılar ise, görüşlerine uygun gelen partiyi seçtiklerini söylemişlerdir.

Yapılan anket sonuçlarında kadınların siyaseti gazete ve TV gibi basın yayın organlarından erkekler kadar düzenli olarak takip etmediği görülmüştür.

Anket çalışmasında sorulan “Siyaset sadece erkeklere ait bir işmidir?” sorusuna 45 erkek katılımcı evet demiştir. Bu da günümüzde kadınların hala siyasi alana girmesine hoş bakmayan yani cinsiyet ayrımı yapan erkekler olduğunu göstermektedir. Ancak asıl şaşırtıcı olan kadın katılımcılardan 12 kadının siyasette cinsiyet ayrımı olmalı demesidir. Bu durum kadınların azda olsa bir kısmının kendilerine biçilen rolleri benimsemiş olduklarını ve bu görevlerinin dışında siyaset gibi işleri erkeklere ait olarak gördüklerinin göstergesidir.

Afyonkarahisar merkez bölgesinde yapılan anket çalışmasında “Kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mı?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda erkek katılımcılardan 53 kişinin kesinlikle hayır demesi yine kadınların siyasette yer almasına olumsuz bakan erkeklerin olduğunu gösterdi. 9 kadın katılımcının hayır demesi ise, az bir sayı olarak gözükse de kadınların kendi içinde yaşadıkları toplumda siyasette yer alarak temsil edilmek istemediklerini gösterir.

“Kadınların siyasete katılma düzeyi ne olmalıdır?” Sorusuna hem kadın hem erkek katılımcıların çoğunluğu sadece oy kullanmalıdır demiştir.

Anket sonuçlarına baktığımızda bir partide kadın adayların fazla olması kadınları olumlu yönden etkilerken, erkekleri olumsuz etkilemektedir.

Afyonkarahisar merkez bölgesinde yapılan ankette “Başkanı kadın olan bir partiyi destekler misiniz?” sorusuna verilen cevaplara bakıldığında erkek ve kadın katılımcıların büyük çoğunluğu evet cevabını vermiştir. Soruya olumsuz cevap veren erkek katılımcıların sayısı, kadın katılımcıların sayısından fazladır. Hayır diyen katılımcılar için siyaset erkek işi olarak görülmekte olup, kadınların siyasette aktif ve verimli olamayacağı görüşü yaygındır.

Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan fikrine kadınların büyük bir çoğunluğu sıcak bakarken, anketteki soruya cevap veren erkeklerin büyük bir kısmının düşüncesi olumsuzdur.

Afyonkarahisar merkez bölgesinde yapılan ankette “Sizi kadın politikacıların mı yoksa erkek politikacıların mı konuşmaları etkiler?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde en çok işaretlenen sonuç hem kadınlarda hem erkeklerde ayırım yapmıyorum olmuştur. Kadınlarda hem cinslerinin konuşmalarından etkilenen kişi sayısının, erkeklerin hemcinslerinin konuşmalarından etkilenen kişi sayısından az olduğu görülür. Bu durum erkek siyasetçilerin sayısının fazla olması ve doğal olarak erkek siyasetçilerin konuşmalarının basın-yayın organlarında daha fazla görülmesinden kaynaklanan bir durumdur.

Afyonkarahisar da yapılan anket çalışmasında “Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?” sorusuna verilen cevaplara

bakıldığında evet yanıtını veren erkeklerin daha fazla olduğu görülmüştür. Erkeklerin kadınların ev işi, çocuk gibi üstlerine yapışan görevleri siyasete katılmaları durumunda ihmal edeceğini hatta hiç bu işleri yapmayacağını düşünmektedirler ya da bu sonucun arkasına sığınmaktadırlar. Oysa bu sorunun cevabı kadınlara bırakılmalıdır. Kendileriyle ilgili kararları kendileri almalı ve uygulamalıdır. “Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?” sorusuna verilen hayır cevabı kadın ve erkekler arasında hemen hemen eşittir. Aynı soruya verilen zaman zaman cevabında ise, kadınların erkeklere göre daha fazla işaretlediği bir seçenek olmuştur.

“Kadınların siyasette aktif olması yeni ve çözüm getirici fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar mı?” Sorusuna kadınların büyük çoğunluğu sağlar derken, erkeklerin büyük çoğunluğu ise sağlamaz demiştir. Verilen cevaplara bakıldığında kadınların karar alma mekanizmasında yer alarak yeni ve çözüm getirici fikirler ortaya çıkaracağına, erkeklerin çoğunluğunun inanmadığı görülmüştür.

Sizce kadınlar bu güne kadar neden siyasette aktif olarak yer almamıştır? Sorusuna kadın ve erkek katılımcıların çoğunluğu ataerkil toplum yapısından cevabını vermiştir.

“Kadınların siyasette aktif olarak yer alması için ne yapılmalıdır?” Sorusuna hem kadın hem erkek katılımcıların çoğunluğu eğitim düzeyleri yükseltilmelidir cevabını vermiştir.

Yapılan anketteki cevaplara bakıldığında kadınların büyük çoğunluğunun kendilerini karar alma mekanizmasının içinde görmek istedikleri, erkeklerin ise kadınlara göre bu konuda daha olumsuz düşündüğü görülmektedir. Ancak erkek katılımcılardan kadının siyasette yer almasına hoşnut bakmayanların yanında kadını yönetimde kendi yanında görmek isteyen, kadını destekleyen erkeklerin olduğuda yine ankette verilen cevaplarda görülmektedir. Kadınların belli bir bölümü kendileri için biçilen rolleri kabul etmiştir. Ancak büyük çoğunluğu kendilerine ait olan hakları istemekte ve bunun için çözüm önerileri üretip, çalışmalara devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Altındal, Y. (2009). Erkeksi Siyasetin 'Erk'siz Dublörleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.21, 351-367.
- Arslan, A. (2003). Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit Teorisi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 115-135.
- Ataman, M. (2009). Feminizm: Geleneksel Uluslararası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşım Demeti. *Alternatif Politika*, Cilt. 1, Sayı. 1, 1-41.
- Ayhan, A. (2005). *Eşitlik İlkesi ve Tarihçesi Türkiye'de Kadın Erkek Eşitliği ve Eşitsizliği*, Günışığı Yayıncılık.
- Baktır, M. (2004). Hz. Peygamberin Otoritesinin Dayanakları, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, VIII(1), 23-39.
- Bayrak, S. (2000). Yönetimde Bir İhmal Konusu Olarak Güç ve Güç Yönetimi –I, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı.2, 21-34.
- Bayraktaroğlu, S. (2000). Klasik Örgütsel Güç Kuramlarından Clegg'in 'Güç Devreleri' Yaklaşımına, *Bilgi Dergisi*, 109-123.
- Bele, T. (2001). *Kadın Yazın Siyasa (Denemeler)*, İstanbul: Pencere Yayınları.
- Canbaz, F. (2005). *Fatma Aliye Hanım'ın Romanlarında Kadın Sorunu*. (Yayınlanmış YL Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Çadır, M. (2011). *Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü (TBMM'de Grubu Bulunan Siyasi Partiler Bağlamında Ankara İli Örneği*. (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi). T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Çağlar, N. (2011). Kadının Siyasal Yaşama Katılımı ve Kota Uygulamaları, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Sayı.4, 56-79.

- Çaha, Ö. (2010). *Sivil Kadın (Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum)*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Çakır, S. (2011). *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çam, E. (1998). *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul: Der Yayınevi.
- Çapcıoğlu, İ., Şahin, M. C. ve Erdoğan N. (2010). Max Weber Sosyolojisinde Karizmatik Otorite ve Dini Liderlik, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 51-76.
- Çetin, H. (2002). Egemenlik ve Hukuk İlişkisi Üzerine, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı.2, 1-16.
- Çetin, H. (Ed.). (2012). *Siyaset Bilimi*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Deniz, Ş. (2009). *Türkiye’de Demokrasi ve Yurttaşlık Düşüncesi Perspektifinden Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili: Kadın Politikacılar Üzerine Bir İnceleme* (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Doğramacı, E. (1993). Atatürk’ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını, *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi*, Ankara.
- Eliuz, Ü. (2011). *Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak*. p. 221-232
- Eren, E. K. (2012). *Muhafazakar Siyaset Anlayışı ve Demokrasi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erzen, Ü. M. (2011). *Kadın Gözüyle Kadın Siyasetçiler*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Göçeri, N. (2004). Kadın Hareketini Etkileyen Fikir Akımları. *Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, Adana.
- Gökçimen, S. (2008). Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, *Yasama Dergisi*, Sayı:10, 5-59.
- Gücük, D. (2006). *Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği*. (Yayınlanmış YL Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Heywood, A. (2010). *Siyasi İdeolojiler* (2. Basım). (A. K. Bayram, Ö. Tüfekçi, H. İnanç, Ş. Akın, B. Kalkan çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Kabasakal, S. (2007). *Türkiye'de Kadının Siyasal Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Celal Bayar Üniversitesinde Örnek Bir Uygulama*. (Yayınlanmış YL Tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Kahraman, A.B. (2002). *Siyasal Katılıma Etki Eden Sosyolojik Faktörler (Isparta Uygulaması)*. (Yayınlanmış YL Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kahraman, A. B. (2011). *Siyasal Katılımın Sosyolojik Analizi*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş* (19. Basım), Ankara: Bilgi Kitabevi.
- Kara, N. (2006). Feminizm(ler)in Toplumsal Hareket Olarak Medyada Yansıma(ma)sı, *Küresel İletişim Dergisi*, sayı 1, Bahar-2006.
- Kırkpınar, L. (1999). *Türkiye'de Toplumsal Değişme*, İzmir: Zeus Kitabevi Yayınları.
- Kışlalı, A. T. (2003). *Siyasal Sistemler-Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Yayınları.
- Kızıldere, N. (2002). *Kadınların Oy Verme Davranışlarını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler-Kadın Seçmenler Üzerine Bir Araştırma (Isparta Uygulaması)*. (Yayınlanmış YL Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kumbaracı Uçkan, A. (2010). *Postmodern Söylemde Güç-İktidar İlişkisi*. (Yayınlanmış YL Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kurnaz, Ş. (2011). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Küçük, A. (2013). *Anayasa Hukuku*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Özbudun, E. (2000). *Türk Anayasa Hukuku*, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Özgül, B. (2002). *Seçim ve Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Seçim Sistemi Uygulamaları ve Bir Model Uygulaması*. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta: Yayınlanmış yüksek lisans tezi.
- Öztekin, A. (2003). *Siyaset Bilimine Giriş* (4. Basım), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Salman, F. (2010). Kavramlar, Kuramlar Eşitlik. *Diyalog Dergisi*, 14-18.
- Sevindi, N. (2007). *Politikada Kadın Eli, Kadın Seçmen Geliyor! (1996-2007)*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şahin, F. (2011). *Kadınların Siyasal Katılımları Çerçevesinde Kadın Meclislerinin Yerel Siyasetteki Etkinlikleri ve Üye Profilleri*. (Yayınlanmış Uzmanlık Tezi). T.C. BAŞBAKANLIK Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Şen, H. (2002). *Din ve İktidar: Ortaöğretim Ders Kitaplarında Yaşam Dünyası*. (Yayınlanmış YL Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Şevki, A. (2012). Mavi Çoraplı Kadınlar, *İnsancıl Yayınları* (1-9 sf.), İstanbul.
- Tatar, T. (1997). Cinsiyet Faktörünün Siyasi Katılıma Etkisi (Malatya Uygulaması). *Dünü ve Bugünüyle TOPLUM ve EKONOMİ Dergisi*, Sayı.10, 67-83.
- Tekeli, Ş. (Yayına Hazırlayan). (2011). *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, N. (2009). *Ev Kadınları ve Çalışan Kadınlar Arasında Siyasal Davranış Farklılıkları: Isparta Örnek Olay Araştırması*. (Yayınlanmış YL Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Terzioğlu, Z. (2010). *Türk Kadını Siyaset Sahnesinde 1930-1935*, İstanbul: Giza Yayınları.
- Timurturkan, M. (2009). *İktidarın Nesnesi Olarak Beden*. (Yayınlanmış YL Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- Topbaş, H. (2010). David Easton'un Siyasal Sistem Kuramı Bağlamında Siyasal Katılma: Erzurum Seçmeni Üzerine Bir Araştırma, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı.30, 81-111.
- Yavuz, B. (2009). Çoğulcu Demokrasi Anlayışı ve İnsan Hakları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı.1-2, 283-302.
- Yıldırım, E. (1998). Güç Kavramı ve İstihdam İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 31(4), 51-64.
- Yılmaz, A. Z. (Çeviren). (2004). *Avrupa Tarihinde Kadınlar* (1. Basım), İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Yozgat, F. ve Zabun S. (2009). Seçim Sistemleri ve Uygulamaları, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Sayı.2, 73-91.
- Yuva, G. (2005). *Kadınların Toplumsal ve Siyasal Katılımlarının Bir Göstegesini Olarak Antalya'da Kadın Dernekleri ve Üye Yapılarının Sosyo-Ekonomik Analizi*. (Yayınlanmış YL Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Yücel, B. (2006). Westphalia Antlaşmasından Nice Antlaşmasına: Egemenlik Kavramının Tarihsel Seyri ve Bir Prototip Olarak Avrupa Birliği. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı.1-2, 166-202.
- CHP kadın*, 12.08.2014, chpkadin.chp.org.tr.
- Cinsiyetler bazında belediye başkanlığı*, 08.07.2014, www.mahalliidareler.gov.tr.
- Kader, bakanlar kurulu listeleri*, 25.08.2014, www.basbakanlik.gov.tr.
- Kadın milletvekilleri*, 12.06.2014, www.akparti.org.tr.
- Kadın kolları parti tüzüğü*, 12.06.2014, www.akparti.org.tr.
- Kadın kolları parti tüzüğü*, 12.06.2014, www.chp.org.tr.
- Kadın kolları parti tüzüğü*, 12.06.2014, www.mhp.org.tr.
- Türkiye istatistik kurumu*, 04.05.2014, www.tuik.gov.tr.

Türkiye’de Kadın 2001. (2001). T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara, 17.03.2014, www.kssgm.gov.tr.

Türkiye’nin Kadınları Umudun Adımları, 28.05.2014, www.akparti.org.tr.

29 mart 2009 seçimleri kadın sayı ve oranları, 22.05.2014, www.migm.gov.tr.

EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Ek 1: Dönemlere göre kadın milletvekillerinin isimleri	92-109
Ek 2: Türkiye’de kadın bakanlar	110-112
Ek 3: Anket Soruları	113-117

Ek 1

Geçmişten günümüze kadar mecliste yer alan kadın milletvekillerinin isimleri seçildikleri dönemlere göre aşağıda verilmiştir (www.akparti.org.tr, www.chp.org.tr, www.mhp.org.tr).

V. Dönem Kadın Milletvekilleri (1935-1939)

Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar)

Hatı Çırpan (Ankara)

Türkan Örs Baştuğ (Antalya)

Sabiha Gökçül Erbay (Balıkesir)

Şekibe İnel (Bursa)

Hatice Özgener (Çankırı)

Huriye Öniz Baha (Diyarbakır)

Fatma Memik (Edirne)

Nakiye Elgün (Erzurum)

Fakihe Öymen (İstanbul)

Benal Arıman (İzmir)

Ferruh Güpgüp (Kayseri)

Bahire Bediz Morova Aydilek (Konya)

Mihri Bektaş (Malatya)

Meliha Ulaş (Samsun)

Esmâ Nayman (Seyhan/Seyhan İlinin adı, 25 Ocak 1956 tarihli ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir)

Sabiha Görkey (Sivas)

Seniha Hızal (Trabzon)

VI. Dönem Kadın Milletvekilleri (1939–1943)

Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar)

Belkıs Baykan (Ankara)

Türkan Örs Baştuğ (Antalya)

Fatma Memik (Edirne)

Nakiye Elgün (Erzurum)

Fakihe Öymen (İstanbul)

Benal Nevzad İştâr Arıman (İzmir)

Şehime Yunus (İzmir)

Hacer Dicle (Kastamonu)

Mihri Bektaş (Malatya)

Meliha Ulaş (Samsun)

Sabiha Gökçül Erbay (Samsun)

Sıddıka Mümine Şemsa İşcen (Seyhan/Seyhan İlinin adı, 25 Ocak 1956 tarihli ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir)

Mergube Gürleyük (Sivas)

Mammer Develi (Tokat)

Salise Abanozoğlu (Trabzon)

VII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1943–1946)

Mebrure Gönenç (Afyonkarahisar)

Emine Mebrure Aksoley (Ankara)

Belkıs Baykan (Ankara)

Fatma Memik (Edirne)

Nakiye Elgün (Erzurum)

Hasene Ilgaz (Hatay)

Fakihe Öymen (İstanbul)

Benal Nevzad İştar Arıman (İzmir)

Şehime Yunus (İzmir)

Tezer Taşkıran (Kastamonu)

Mihri Pektaş (Malatya)

Saâda Emin Kâatçılar (Manisa)

Sabiha Gökçül Erbay (Samsun)

Sıddıka Mümine Şemsa İşcen (Seyhan/İlin adı, 25 Ocak 1956 tarihli ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir)

Muammer Develi (Tokat)

Salise Abanozoğlu (Trabzon)

Cumhuriyet Senatosu Kadın Üyeleri, 15 Aralık 1961-12 Eylül 1980

Cumhuriyet Senatosu AP Kadın Üyeleri

Özel Şahingiray (İstanbul/15.10.1961-07.06.1964)

Hatice Mualla Akarca (Muğla/15.10.1961-05.06.1966)

Cumhuriyet Senatosu CHP Kadın Üyeleri

Emine Mebrure Aksoley (İstanbul/7.6.1964-14.10.1973)

Solmaz Belül (İstanbul/14.10.1973-14.10.1979)

Aysel Baykal (İstanbul/14.10.1979-12.9.1980)

Cumhuriyet Senatosu TİP Kadın Üyeleri

Hikmet İşmen (Kocaeli/05.06.1966-12.10.1975)

Cumhurbaşkanınca seçilen kadın üyeler

Nimet Zerrin Tüzün (09.06.1964-10.10.1971)

Bahriye Üçok (14.10.1971-14.10.1977)

Adile Ayda (13.07.1976-03.07.1978)

Nermin Abadan-Unat (25.07.1978-12.09.1980)

Danışma Meclisi Üyeleri (1981–1983)

İmren Aykut (MGK'nin seçtiği üye)

Tülay Öney (MGK'nin seçtiği üye)

Nermin Öztuğ (MGK'nin seçtiği üye)

Cavidan Tercan (Ordu il temsilcisi)

Türe Tunçbay (İzmir il temsilcisi)

VIII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1946–1950)

CHP Kadın Milletvekilleri

Memrure Aksoley (Ankara)

Fakihe Öymen (Ankara)

Zehra Budunç (Bursa)

Hasene Ilgaz (Çorum)

Benal Nevzad İştâr Arıman (İzmir)

Latife Bekir Çeyrekbaşı (İzmir)

Tezer Taşkiran (Kars)

Makbule Dıblan (Seyhan/İlin adı, 25 Ocak 1956 tarihli ve 6644 sayılı Kanunla Adana olarak değiştirilmiştir)

Zekiye Molaoğlu Dranaz (Trabzon)

Not: 6 Nisan 1947, 17 Ekim 1948, 16 Ekim 1949'da yapılan Ara Seçimlerde kadın milletvekili seçilmedi.

IX. Dönem Kadın Milletvekilleri (1950–1954)

Bağımsız Kadın Milletvekilleri

Halide Edip Adivar (İzmir)

CHP Kadın Milletvekilleri

Tezer Taşkiran (Kars)

DP Kadın Milletvekilleri

Nazlı Tlabar (İstanbul)

Not: 16 Eylül 1951 Ara seçimlerinde kadın milletvekili seçilmedi.

X. Dönem Kadın Milletvekilleri (1954–1957)

DP Kadın Milletvekilleri

Aliye Temuçin Coşkun (Ankara)

Nazlı Tlabar (İstanbul)

Nuriye Pınar (İzmir)

Edibe Sayar (Zonguldak)

XI. Dönem Kadın Milletvekilleri (1957–1960)

CHP Kadın Milletvekilleri

Übeyde Elli (Ankara-CHP)

DP Kadın Milletvekilleri

Piraye Levent (Aydın)

Hilal Ülman (Bursa)

Ayşe Günel (İstanbul)

Arife Necla Tekinel (İstanbul)

Nazlı Tlabar (İstanbul)

Nimet Perihan Arıburun (İzmir)

Nuriye Pınar (İzmir)

Temsilciler Meclisi Üyeleri (1961)

Ayşe Şukufe Ekitler (Devlet Başkanı Temsilcisi)

Hermine Agavni Kalustyan (Devlet Başkanı Temsilcisi)

Remziye Batırbaygil (MBK Temsilcisi)

Mebrure Aksoley (CHP Temsilcisi)

XII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1961-1965)

AP Kadın Milletvekilleri

Melahat Gedik (Aydın-AP)

Zehra Neriman Ağaoğlu (Manisa-AP)

CKMP Kadın Milletvekilleri

Fatma Saadet Evren (İstanbul-CKMP)

XIII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1965–1969)

AP Kadın Milletvekilleri

Nilüfer Gürsoy (Bursa)

Neriman Ağaoğlu (Manisa)

Melahat Gedik (Samsun)

CHP Kadın Milletvekilleri

Zarife Koçak (Bitlis)

Türkan Seçkin (Edirne)

Hayriye Ayşe Nermin Neftçi (Muş)

TİP Kadın Milletvekilleri

Behice Hatko Boran (Urfa)

YTP Kadın Milletvekilleri

Fatma Sevinç Düşünsel (Kars)

XIV. Dönem Kadın Milletvekilleri (1969–1973)

AP Kadın Milletvekilleri

Zekiye Gülsen (Çanakkale)

Naime İkbâl Tokgöz (İstanbul)

CHP Kadın Milletvekilleri

Hatice Mualla Akarca (Muğla)

Hayriye Ayşe Nermin Neftçi (Muş)

MP Kadın Milletvekilleri

Fatma Suna Tural (Ankara)

XV. Dönem Kadın Milletvekilleri (1973-1977)

AP Kadın Milletvekilleri

Zekiye Gülsen (Çanakkale)

Fatma Gülhis Mankut (İstanbul)

CHP Kadın Milletvekilleri

Feriha Fatma Öztürk (Ankara)

Ayşe Aliye Köksal (Eskişehir)

Şükriye Tok (İstanbul)

DP Kadın Milletvekilleri

Nilüfer Gürsoy (İstanbul)

Not: 12 Ekim 1975 Ara seçiminde Kadın milletvekili seçilmedi.

XVI. Dönem Kadın Milletvekilleri (1977–1980)

AP Kadın Milletvekilleri

Nilüfer Gürsoy (İstanbul)

Aysel Uğural (İzmir)

CHP Kadın Milletvekilleri

Makbule Çağlayan Ege (İstanbul)

Sevil Korum (İstanbul)

Not: 14 Ekim 1979 Ara Seçiminde Kadın milletvekili seçilmedi.

XVII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1983–1987)

ANAP Kadın Milletvekilleri

Göksel Kalaycıoğlu (Ankara)

Fatma Rezan Şahinkaya (Ankara)

Türkan Turgut Arıkan (Edirne)

Fatma Mihriban Erden (Isparta)

Leyla Yeniay Köseoğlu (İstanbul)

HP Kadın Milletvekilleri

Neriman Elgin (Ankara)

Tülay Öney (İstanbul)

Günseli Özkaya (İstanbul)

Bahriye Üçok (Ordu)

MDP Kadın Milletvekilleri

İmren Aykut (İstanbul)

Necla Tekinel (İstanbul)

Işlay Saygın (İzmir)

Not: 28 Eylül 1986 Ara Seçiminde kadın milletvekili seçilmedi.

XVIII. Dönem Kadın Milletvekilleri (1987–1991)

ANAP Kadın Milletvekilleri

Göksel Kalaycıoğlu (Ankara)

İmren Aykut (İstanbul)

Leyla Yeniay Köseoğlu (İstanbul)

Işlay Saygın (İzmir)

SHP Kadın Milletvekilleri

Türkan Akyol (İzmir)

Birgen Keleş (İzmir)

XIX. Dönem Kadın Üyeleri (1991–1995)

ANAP Kadın Milletvekilleri

İmren Aykut (İstanbul)

Melike Tugay Hasefe (İstanbul)

Leyla Yeniay Köseoğlu (İstanbul)

Işlay Saygın (İzmir)

DYP Kadın Milletvekilleri

Tansu Çiller (İstanbul)

Fethiye Özver (Tekirdağ)

SHP Kadın Milletvekilleri

Leyla Zana (Diyarbakır)

Güler İleri (Tokat)

XX. Dönem Kadın Milletvekilleri (1995–1999)

ANAP Kadın Milletvekilleri

İmren Aykut (Adana)

Lale Aytaman (Muğla)

CHP Kadın Milletvekilleri

Oya Araslı (İçel/ İlin adı 20 Haziran 2002 tarihli ve 4764 sayılı kanunla Mersin olarak değiştirilmiştir)

Birgen Keleş (İzmir)

DSP Kadın Milletvekilleri

Sema Pişkinsüt (Aydın)

Zerrin Yeniceli (İzmir)

DYP Kadın Milletvekilleri

Ümran Akkan (Edirne)

Ayfer Yılmaz (İçel/ İlin adı 20 Haziran 2002 tarihli ve 4764 sayılı kanunla Mersin olarak değiştirilmiştir)

Meral Akşener (İstanbul)

Tansu iller (İstanbul)

Gencay Grn (İzmir)

Işıl原因 Saygın (İzmir)

H.Ayseli Göksoy (Manisa)

XXI. Dönem Kadın Milletvekilleri (1999–2002)

ANAP Kadın Milletvekilleri

Işıl原因 Saygın (İzmir)

Nesrin Nas (İstanbul)

Bağımsız Kadın Milletvekilleri

Gönül Saray Alphan (Amasya)

DSP Kadın Milletvekilleri

Tayyibe Gülek (Adana)

Gönül Saray Alphan (Amasya)

Melda Bayer (Ankara)

Ayşe Gürocak (Ankara)

Esvet zdoğu (Ankara)

Sema Tutar Pişkinst (Aydın)

Sebahat Vardar (Bilecik)

Yücel Erdener (İstanbul)

Nazire Karakuş (İstanbul)

Sulhiye Serbest (İstanbul)

Güler Aslan (İzmir)

Perihan Yılmaz (İstanbul)

DYP Kadın Milletvekilleri

Tansu iller (İstanbul)

Ayfer Yılmaz (İçel/ İlin adı 20 Haziran 2002 tarihli ve 4764 sayılı kanunla Mersin olarak değiştirilmiştir)

Meral Akşener (Kocaeli)

Sevgi Esen (Kayseri)

FP Kadın Milletvekilleri

Oya Akgönenç Muğisuddin (Ankara)

Ayşe Nazlı Ilıcak (İstanbul)

MHP Kadın Milletvekilleri

Melek Karaca (Çorum)

Nesrin Ünal (Antalya)

XXII. Dönem Kadın Milletvekilleri (2002-2007)

AKP Kadın Milletvekilleri

Ayhan Zeynep Tekin (Adana)

Reyhan Balandı (Afyon)

Remziye Öztoprak (Ankara)

Semiha Öyüş (Aydın)

Fatma Şahin (Gaziantep)

Güldal Akşit (İstanbul)

Nimet Çubukçu (İstanbul)

Halide İncekara (İstanbul)

İnci Gülser Özdemir (İstanbul)

Gülseren Topuz (İstanbul)

Zeynep Armağan Uslu (İstanbul)

Nükheth Hotar Göksel (İzmir)

Serpil Yıldız (İzmir)

CHP Kadın Milletvekilleri

Gaye Erbatur (Adana)
Oya Araslı (Ankara)
Ayşe Gülsün Bilgehan (Ankara)
Özlem Çerçioğlu (Aydın)
Sıdıka Aydoğan (İstanbul)
Zeynep Damla Gürel (İstanbul)
Birgen Keleş (İstanbul)
Güldal Okuducu (İstanbul)
Bihlun Tamaylıgil (İstanbul)
Canan Arıtman (İzmir)
Türkan Miçooğulları (İzmir)

XXIII. Dönem Kadın Milletvekilleri (2007-2011)

AKP Kadın Milletvekilleri

Fatoş Gürkan (Adana)
Fatma Salman Kotan (Ağrı)
İlknur İnceöz (Aksaray)
Aşkın Asan (Ankara)
Zeynep Dağı (Ankara)
Ayşe Akbaş (Balıkesir)
Canan Candemir Çelik (Bursa)
Selma Aliye Kavaf (Denizli)
Fazilet Dağcı Çığlık (Erzurum)
Özlem Müftüoğlu (Gaziantep)
Fatma Şahin (Gaziantep)
Güldal Akşit (İstanbul)

Canan Kalsın (İstanbul)
Halide İncekara (İstanbul)
Alev Dedegil (İstanbul)
Ayşe Nur Bahçekapılı (İstanbul)
Nimet Çubukçu (İstanbul)
Fatma Seniha Nükhet Hotar Göksel (İzmir)
Edibe Sözen (İstanbul)
Mesude Nursuna Memecan (İstanbul)
Özlem Piltanoğlu Türköne (İstanbul)
Gönül Bekin Şahkulubey (Mardin)
Öznur Çalık (Malatya)
Azize Sibel Gönül (Kocaeli)
Ayşe Türkmenoğlu (Konya)
Çağla Aktemur Özyavuz (Şanlıurfa)
Birnur Şahinoğlu (Samsun)
Gülşen Orhan (Van)
Safiye Seymenoğlu (Trabzon)
Dilek Yüksel (Tokat)
Bağımsız Kadın Milletvekilleri
Ayla Akat Ata (Batman)
Gülten Kışanak (Diyarbakır)
Aysel Tuğluk (Diyarbakır)
Pervin Buldan (Iğdır)
Sebahat Tuncel (İstanbul)
Fatma Kurtulan (Van)

Çağla Aktemur (Şanlıurfa)

Sevahir Bayındır (Şırnak)

Emine Ayna (Mardin)

CHP Kadın Milletvekilleri

Nevin Gaye Erbatur (Adana)

Nesrin Baytok (Ankara)

Özlem Çerçioğlu (Aydın)

Ayşe Jale Ağırbaş (İstanbul)

Şükran Güldal Mumcu (İzmir)

Birgen Keleş (İstanbul)

Fatma Nur Serter (İstanbul)

Bihlun Tamaylıgil (İstanbul)

Canan Aritman (İzmir)

MHP Kadın Milletvekilleri

Meral Akşener (İstanbul)

Şenol Bal (İzmir)

XXIII. Dönem Kadın Milletvekilleri (2011-...)

AKP Kadın Milletvekilleri

Fatoş Gürkan (Adana)

Fatma Salman Kotan (Ağrı)

İlknur İnceöz (Aksaray)

Tülay Selamoğlu (Ankara)

Ülker Güzel (Ankara)

Nurdan Şanlı (Ankara)

Gökçen Özdoğan Enç (Antalya)

Semiha Öyüş (Aydın)
Tülay Babuşçu (Balıkesir)
Canan Candemir Çelik (Bursa)
Tülin Erkal Kara (Bursa)
Nurcan Dalbudak (Denizli)
Mine Lök Beyaz (Diyarbakır)
Oya Eronat (Diyarbakır)
Sermin Balık (Elazığ)
Fazilet Dağcı Çığlık (Erzurum)
Ülker Can (Eskişehir)
Fatma Şahin (Gaziantep)
Derya Bakbak (Gaziantep)
Mihrimah Belma Satır (İstanbul)
Alev Dedegil (İstanbul)
Nimet Çubukçu (İstanbul)
Ayşe Nur Bahçekapılı (İstanbul)
Türkan Dağoğlu (İstanbul)
Sevim Savaşer (İstanbul)
Halide İncekara (İstanbul)
Tülay Kaynarca (İstanbul)
Gülay Dalyan (İstanbul)
İlknur Denizli (İzmir)
Nesrin Ulema (İzmir)
Sevde Bayazıt Kaçar (Kahramanmaraş)

Gülşen Orhan (Van)
Safiye Seymenoğlu (Trabzon)
Dilek Yüksel (Tokat)
Özlem Yemişçi (Tekirdağ)
Zeynep Armağan Uslu (Şanlıurfa)
Nursuna Memecan (Sivas)
Tülay Bakır (Samsun)
Ayşenur İslam (Sakarya)
Çiğdem Münevver Ökten (Mersin)
Gönül Beki Şahkulubey (Mardin)
Öznur Çalık (Malatya)
Ayşe Türkmenoğlu (Konya)
Gülay Samancı (Konya)
Azize Sibel Gönül (Kocaeli)
Pelin Gündeş Bakır (Kayseri)

Bağımsız Kadın Milletvekilleri

Ayla Akat Ata (Batman)
Leyla Zana (Diyarbakır)
Emine Ayna (Diyarbakır)
Nursel Aydoğan (Diyarbakır)
Pervin Buldan (Iğdır)
Sebahat Tuncel (İstanbul)
Mülkiye Birtane (Kars)
Gülser Yıldırım (Mardin)

Gltan Kışanak (Siirt)

Selma Irmak (Şırnak)

Aysel Tuğluk (Van)

CHP Kadın Milletvekilleri

Emine lker Tarhan (Ankara)

Aylin Nazlıaka (Ankara)

Gülsün Bilgehan (Ankara)

Ayşe Nedret Akova (Balıkesir)

Sena Kaleli (Bursa)

Ayşe Eser Danişoğlu (İstanbul)

Şafak Pavey (İstanbul)

Fatma Nur Serter (İstanbul)

Bihlun Tamaylıgil (İstanbul)

Sedef Küçük (İstanbul)

Melda Onur (İstanbul)

Binnaz Toprak (İstanbul)

Sebahat Akkiraz (İstanbul)

Güldal Mumcu (İzmir)

Hülya Güven (İzmir)

Birgl Ayman Güler (İzmir)

Dilek Akagn Yılmaz (Uşak)

Sakine z (Manisa)

Candan Yüceer (Tekirdağ)

MHP Kadın Milletvekilleri

Zühal Topçu (Ankara)

Ruhsar Demiral (Eskişehir)

Meral Akşener (İstanbul)

Türkiye’de Kadın Bakanlar

- 33. Hükümet (1. Erim Hükümeti) 26.03.1971-11.12.1971
Türkan AKYOL (Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı)
- 38. Hükümet (Irmak Hükümeti) 17.11.1974-31.03.1975
Hayriye Ayşe Nermin NEFTÇİ (Kültür Bakanı)
- 46. Hükümet (2. Özal Hükümeti) 21.12.1987-09.11.1989
İmren Aykut (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı)
- 47. Hükümet (Akbulut Hükümeti) 09.11.1989-23.06.1991
İmran Aykut (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı)
- 48. Hükümet (1. Yılmaz Hükümeti) 23.06.1991-20.11.1991
İmren Aykut (Devlet Bakanı)
- 49. Hükümet (7. Demirel Hükümeti) 21.11.1991-25.06.1993
Tansu Çiller (Devlet Bakanı)
Güler İleri (Devlet Bakanı)
Türkan Akyol (Devlet Bakanı)
- 50. Hükümet (1. Çiller Hükümeti) 25.06.1993-05.10.1995
Tansu Çiller (Başbakan)
Türkan Akyol (Devlet Bakanı)
Önay Alpago (Devlet Bakanı)
Aysel Baykal (Devlet Bakanı)
- 51. Hükümet (2. Çiller Hükümeti) 05.10.1995-30.10.1995
Tansu Çiller (Başbakan)
Işıl Saygın (Devlet Bakanı)

- 52. Hükümet (3. Çiller Hükümeti) 30.10.1995-06.03.1996
Tansu Çiller (Başbakan)
Işıl Saygın (Devlet Bakanı)
Işıl Saygın (Çevre Bakanı)
- 53. Hükümet (2. Yılmaz Hükümeti) 06.03.1996-28.06.1996
Ayfer Yılmaz (Devlet Bakanı)
İmren Aykut (Devlet Bakanı)
Işıl Saygın (Turizm Bakanı)
- 54. Hükümet (Erbakan Hükümet) 28.06.1996-30.06.1997
Tansu Çiller (Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı)
Işıl Saygın (Devlet Bakanı 28.06.1996-17.05.1997)
Ayfer Yılmaz (Devlet Bakanı)
Meral Akşener (İçişleri Bakanı)
- 55. Hükümet (3. Yılmaz Hükümeti) 30.06.1997-11.01.1999
Işıl Saygın (Devlet Bakanı)
İmren Aykut (Devlet Bakanı)
- 57. Hükümet (5. Ecevit Hükümeti) 28.05.1999-18.11.2002
Melda Bayer (Devlet Bakanı)
Prof. Dr. Aysel Çelikel (Devlet Bakanı)
Tayyibe Gülek (Kıbrıs'tan ve Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlardan Sorumlu Devlet Bakanı-12 Temmuz 2002)
- 58. Hükümet (Gül Hükümeti) 18.11.2002-14.03.2003
Güldal Akşit (Turizm Bakanı)
- 59. Hükümet (1. Erdoğan Hükümeti) 14.03.2003-29.08.2007
Güldal Akşit (Devlet Bakanı)

Nimet Baş (Devlet Bakanı)

- 60. Hükümet (2. Erdoğan Hükümeti) 29.08.2007-06.07.2011

Nimet Baş (Milli Eğitim Bakanı)

Selma Aliye Kavaf (Devlet Bakanı)

- 61. Hükümet (3. Erdoğan Hükümeti) 06.07.2011-29.08.2014

Fatma ŞAHİN (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı)

- 62. Hükümet (Davutoğlu Hükümeti) 29.08.2014-

Doç. Dr. Ayşenur İslam (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı)

www.basbakanlik.gov.tr (Bakanlar Kurulu Listeleri) Ağustos 2014

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kamu Yönetimi A.D.

Yüksek Lisans Tezi / Anket Soruları

Değerli Katılımcı,

Bu anketin amacı, Afyonkarahisar ilinde kadınların siyasal katılımına ilişkin sorular sorarak kadınların ve erkeklerin verdiği cevapları karşılaştırmaktır. Dolduracağımız bu anket Afyon Kocatepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yürütülmekte olan “Türkiye’de Kadının Siyasal Katılım Mücadelesi: Afyonkarahisar Örneği” konulu tezli yüksek lisans çalışması olup, tarafınızca hiçbir açıdan sorun teşkil etmemektedir. Afyonkarahisar’da kadınların siyasal katılımıyla ilgili sorular aşağıda sıralanmıştır. Anketi doldurma süresi 15 ile 20 dakika arasındadır. Soruları ciddi, samimi ve gerçekçi bir şekilde cevaplayacağınızı umuyoruz. Teşekkürler.

1- Cinsiyetiniz	☐ Erkek	☐ Kadın	
2- Siyasal konulara ilgi duyuyor musunuz?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Zaman zaman
3-Siyasal katılma düzeyiniz nedir?	☐ Siyasetle hiç ilgilenmiyorum ☐ Gazete ve TV gibi basın yayın organlarından takip ederim ☐ Sadece oy veririm ☐ Siyasi bir konu hakkında çevremle sohbet eder, konu hakkında tartışırım ☐ Seçim kampanyalarında aktif olarak yer alırım		

	☐ Siyasi parti faaliyetlerinde aktif olarak görev alırım ☐ Siyasal bir parti, dernek veya sendikaya üyeyim		
4-Tercih ettiğiniz partiyi seçmenizdeki en önemli faktör nedir?	☐ Aile büyüklerimin (baba, anne, ağabey vs.) tercih ettiği partiyi desteklerim ☐ Eşimin oy verdiği partiye oy veririm ☐ Görüşlerime uygun gelen partiyi seçerim ☐ Liderini ve adaylarını beğendiğim partiyi seçerim ☐ Ülkeme yarar sağladığını düşündüğüm partiyi seçerim		
5-Siyaseti basın yayın organlarından düzenli olarak takip eder misiniz?	☐ Düzenli olarak takip ederim ☐ Ara ara takip ederim ☐ Hiç takip etmem		
6-Siyaset sadece erkeklere ait bir iş midir?	☐ Evet		☐ Hayır
7- Kadınlar siyasette aktif olarak yer almalı mı?	☐ Kesinlikle Evet	☐ Kesinlikle Hayır	☐ Uygun nitelikleri taşıyorsa katılmalı

<p>8-Kadınların siyasete katılma düzeyi ne olmalıdır?</p>	<p>☐ Siyasete hiç ilgi duymamalı ve yer almamalıdır</p> <p>☐ Oy kullanmalı</p> <p>☐ Partiye üye olup siyasette aktif olarak yer almalı</p> <p>☐ Aday olmalı</p> <p>☐ Mitinglere ve gösterilere katılmalı</p>	
<p>9- Bir partide kadın adayların fazla olması tercihinizi etkiler mi?</p>	<p>☐ Etkiler</p> <p>☐ Etkilemez</p>	
<p>10- Başkanı kadın olan bir partiyi destekler misiniz?</p>	<p>☐ Evet</p>	<p>☐ Hayır</p>
<p>11- Kadın Cumhurbaşkanı ya da Başbakan fikrine sıcak bakıyor musunuz?</p>	<p>☐ Evet</p> <p>☐ Hayır</p>	
<p>12-Sizi kadın politikacıların mı yoksa erkek politikacıların mı konuşmaları etkiler?</p>	<p>☐ Kadın politikacının konuşmaları beni etkiler</p> <p>☐ Erkek politikacının konuşmaları beni etkiler</p> <p>☐ Ayrım yapmıyorum</p>	

13- Evlilik ve çocuk kadının siyasetle uğraşmasını zorlaştıran faktörlerden midir?	☐ Evet	☐ Hayır	☐ Zaman zaman
14- Kadınların siyasette aktif olması yeni ve çözüm getirici fikirlerin ortaya çıkmasını sağlar mı?	☐ Sağlar ☐ Sağlamaz		
15- Sizce kadınlar bu güne kadar neden siyasette aktif olarak yer almamıştır?	☐ Ataerkil toplum yapısından ☐ Eğitim düzeyinin düşük olmasından ☐ Ekonomik özgürlüğünün olmamasından ☐ Sosyal özgürlüğünün olmamasından ☐ Erkekler, kadınların mecliste yer almasını engelliyor ☐ Ülkenin az gelişmiş olması ☐ Hukuki düzenlemelerin eksikliği ☐ Kadınların eğitim düzeyinin düşük olması ya da hiç olmaması ☐ Kadınların ekonomik özgürlüğünün olması ☐ Siyasi partilerin kadınlara yer vermemesi		

<p>16- Kadınların siyasette aktif olarak yer alması için ne yapılmalıdır?</p>	<ul style="list-style-type: none">☐ Eğitim düzeyleri yükseltilmeli☐ Ekonomik özgürlükleri ellerinden alınmamalı☐ Siyaset konusunda bilgilendirilmeli☐ Siyasete katılımı engellenmemeli☐ Meclisteki kadınlara ayrılan kota yükseltilmeli☐ Kadınların ev işi, çocuk bakımı gibi sorumluluklarının (eşleri veya yardımcı gibi) destek alınarak hafifletilmeli☐ Kadınlar siyasete teşvik edilmeli☐ Kadınların siyasette aktif olarak yer almamasının nedenleri araştırılarak kalıcı çözümler bulunmalı
---	---